

‘Vier tekeningen, ogenschijnlijk van weinig waarde’

De vier tekeningen van amateurtekenares Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford (1763-1812)

Maschinka Stolk
8268665
Masterscriptie
14 juni 2024

MA Kunstgeschiedenis (Oude Kunst)
Faculteit Geesteswetenschappen
Universiteit Utrecht
Daantje Meuwissen

Inhoudsopgave

Abstract	3
Inleiding	4
1. Een onrustige eeuw: Het leven van de Hollandse adel tussen circa 1750 en 1820	12
1.1 Het bewogen adellijke leven in de hofstad	12
1.2 Bath als toevluchtsoord en recreatieplek.....	17
2. Educatie, ontspanning en vriendschap: De rol van de tekenkunst voor de adellijke vrouw 20	
3. Een voornaam maar eenzaam bestaan: Het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford.....	26
4. Met liefde gemaakt: Een verdieping in de visuele en materiële aspecten van de vier tekeningen	33
4.1 De visuele aspecten.....	33
4.2: De materiële aspecten	37
Conclusie en aanbevelingen	41
Literatuur	45
Archieven.....	49
Afbeeldingen	51
Bijlagen	61
Bijlage 1: Visuele analyses	61
Bijlage 2: Transcriptie herkomstgeschiedenis	66
Bijlage 3: Visualisatie herkomstgeschiedenis met verantwoording	67
Bijlage 4: Transcriptie en verantwoording archiefstukken	72

Abstract

In deze thesis zijn de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford (1763-1812) onderzocht binnen de context van de rol van de amateurtekenkunst voor de Hollandse adellijke vrouw in achttiende-eeuw. Dit is gedaan aan de hand van visueel en materieel onderzoek, literatuur-, archief- en herkomstonderzoek.

Angelique Wilhelmina heeft vanaf haar geboorte in 1763 tot 1795 in Den Haag gewoond, waarvan de laatste paar jaar met Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury, met wie zij in 1793 trouwde. In 1795 verhuisde het echtpaar naar Bath in Engeland, waar zij tot hun scheiding in 1807 hebben samengewoond. Na de scheiding bleef Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford met haar dochter Harriët in Engeland wonen. De resultaten uit dit onderzoek wijzen op dat ze de vier tekeningen met omlijsting hoogstwaarschijnlijk na 1795 zelf heeft vervaardigd. Dit is geconcludeerd aan de hand van de culturele activiteiten in Bath, de visuele aspecten en materiële constructie van de vier werkjes, de persoonlijke gegevens van het leven van Angelique Wilhelmina en het gekozen onderwerp van de tekeningen. De gekozen afbeeldingen van de pittoreske landschappen kunnen ook worden verklaard door Angelique Wilhelmina's positie als amateurtekenares en zullen vermoedelijk zijn nagetekend naar een tekening of prent, mogelijk uit een tekenhandleiding.

Deze werkjes zijn geschonken aan Cornelia Petronella Feitama, met wie zij een vriendschappelijke band had. Zowel zelfgemaakte tekeningen als lijstjes waren in de achttiende eeuw een gebruikelijk geschenk voor vrouwen onderling. Hiermee zijn deze vier tekeningen een belangrijk onderdeel van de geschenkcultuur onder achttiende-eeuwse vrouwen. Uit dit onderzoek is gebleken dat de tekeningen en kunstbeoefening van Angelique Wilhelmina als adellijke vrouw van belangrijke kunsthistorische waarde zijn en bijdragen aan de zichtbaarheid van de laat achttiende- en vroeg negentiende-eeuwse vrouwelijke amateurkustenaars.

Voor eventueel verder onderzoek is aanbevolen om het watermerk te achterhalen, om mogelijk de plaats en tijd van de vervaardiging te bevestigen. Ook is het waardevol om te achterhalen hoe de zelfgemaakte lijstjes uit Bath eruit zagen, om deze te kunnen vergelijken met de decoratieve randjes om deze vier tekeningen.

Inleiding

In 2023 zijn er vier tekeningen verworven op een antiekmarkt in Arezzo (afb. 1, 2, 3 en 4). Deze ovale landschapstekeningetjes, vervaardigd door Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford (1763-1812), worden in deze thesis uitvoerig beschreven en onderzocht. De tekeningen representeren ruïnelandschappen met daarin afgebeelde mensfiguren, waarop een glazen plaatje met gouden omlijsting is bevestigd. In bijlage 1 is een gedetailleerde visuele analyse van iedere individuele tekening uitgeschreven.

Zoals bij veel andere vrouwen van stand zijn deze tekeningen het resultaat van amateuristische kunstbeoefening. In de achttiende eeuw hadden vrouwen niet dezelfde opleidingsmogelijkheden als mannen, zo ook niet in de kunsten. Ze konden tot de tweede helft van de achttiende eeuw niet worden toegelaten aan de kunstacademie en werken als beroepskunstenaar was uitzonderlijk.¹ Wel hadden vrouwen van adel de mogelijkheid om hun tekensvaardigheden te ontwikkelen, onder andere door middel van privé-tekenlessen. De amateuristische tekenkunst voor vrouwen is de rode draad in dit onderzoek, waardoor het van belang is het amateurisme juist te definiëren. Abraham Rees (1743-1825) omschreef in *The cyclopaedia* de amateurkunstenaar als 'een persoon die de beleefde kunsten begrijpt, liefheeft of beoefent... zonder enige aandacht voor geldelijke voordelen'.² Ook de hedendaagse definities van het begrip amateur door kunsthistorici Wendy Wiertz en Kim Sloan sluiten hierop aan. Zij duiden de amateurkunstenaar aan als een persoon die vanuit liefde voor de kunst een kunstvorm beoefende, zonder verwachting van betaling of ambitie om hier hun beroep van te maken.³ Amateurisme duidt niet op de technische en ethische prestaties van de tekenares.⁴ In tegendeel, door de positie en privileges van de adellijke vrouw kon zij relatief veel tijd besteden aan tekenen, waardoor de resultaten van hoog niveau konden zijn.⁵

¹ Titia Blanksma en Mascha Lammes, "Vrouwen in een mannenwereld : Het St. Lucasgilde en de kunstenaarsacademie," in *Vrouwen en kunst in de Republiek : Een overzicht*, red. Els Kloek, Catherine Peters Sengers en Esther Tobé (Hilversum: Verloren, 1998), 26.

² Lucy Peltz, *Facing the text : extra-illustration, print culture, and society in Britain 1769-1840* (San Marino, California: The Huntington Library, Art Collections and Botanical Gardens, 2017), 139.

³ Wendy Wiertz, *Adellijk en artistiek : Amateurkunstenaressen met blauw bloed in België (1815-1914)* (Leuven: Universitaire Pers, 2023), 11; Kim Sloan, *'A Noble Art' : amateur artists and drawing masters c. 1600-1800* (Londen: British Museum Press, 2000), 7.

⁴ Peltz, *Facing the text*, 139.

⁵ Erik P. Löffler, "Achtttiende-eeuwse tekeningen in de collecties van het RKD," in *Kunst op papier in de achttiende eeuw*, red. Edwin Buijsen e.a. (Nederland: Uitgever niet vastgesteld, 2014), 125 en 126.

Doordat de herkomstgeschiedenis op de achterkant van een van de vier werkjes staat opgeschreven (afb. 5 en bijlage 2), is het bekend dat Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford de vervaardiger was. Deze naamsbekendheid biedt de mogelijkheid om de tekeningetjes in de context van haar leven te kunnen plaatsen en een beter beeld te krijgen van de functie van de amateurtekenkunst in het leven van Angelique Wilhelmina. Daarnaast zijn de tekeningen zelf leidend in dit onderzoek en kunnen aan de hand van onderzoek naar de materiële en visuele kenmerken, de tekeningen worden onderzocht binnen de algehele context van de amateurtekenkunst voor de adellijke vrouw in de achttiende eeuw. In deze thesis is de onderzochte periode afgebakend tussen circa 1750 en 1820, aangezien dit de periode was waarin Angelique Wilhelmina heeft geleefd. De hoofdvraag die in dit onderzoek wordt beantwoord luidt dan ook als volgt:

Welke informatie kunnen de materiële, visuele en contextuele aspecten van deze vier tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford bieden over de rol van de tekenkunst in haar leven als Hollandse adellijke amateurtekenares tussen circa 1750 en 1820?

Deze hoofdvraag is beantwoord aan de hand van de volgende vier deelvragen:

- *Hoe zag het leven van de Hollandse adel eruit binnen de politieke, maatschappelijke en culturele context van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en Bath tussen circa 1750 en 1820?*
- *Hoe speelde amateurtekenkunst een rol in het leven van adellijke vrouwen tussen ongeveer 1750 en 1820?*
- *Hoe zag het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford eruit?*
- *Welke informatie bieden de materiële en visuele kenmerken van de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford met betrekking op de context waarin ze zijn vervaardigd?*

Hoewel Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford op de achterkant van een van de lijstjes is aangeduid als 'Angelique Wilhelmina Collot d'Escury', zal in dit onderzoek haar geboortenaam 'Quarles van Ufford' worden gebruikt. Angelique Wilhelmina hanteert na haar echtscheiding namelijk de naam 'Quarles van Ufford'. Uit respect voor haar voorkeur hierin, zal in deze thesis dit ook worden aangehouden.

Historiografische inbedding

Aangezien de tekeningen in de context van de rol van de amateurtekenkunst voor de laat achttiende-eeuwse en vroeg negentiende-eeuwse Hollandse vrouw van adel worden onderzocht, is het van belang om hieraan gerelateerde publicaties in kaart te brengen en te achterhalen wat er al geschreven is over dit onderwerp. Uit de status van de huidige literatuur blijkt dat er over de afgelopen decennia meerdere artikelen en boeken zijn uitgegeven die uitgebreid de amateurkunst beschrijven en onderzoeken. Hierbij is er meestal ook aandacht voor het vrouwelijk narratief, maar de drie belangrijkste publicaties die de rol van de amateurtekenkunst voor vrouwen beschrijven, leggen de focus op Engeland en behandelen Holland niet.⁶ De dissertatie *Penseelprinsessen & broodschilderessen* van Hanna Klarenbeek ondervangt deze geografische lacune en gaat in op de rol van vrouw in de (amateur)kunst in Nederland. Wel beslaat dit onderzoek alleen de loop van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw.⁷ Het recent uitgegeven boek van Wendy Wiertz is ook een relevante publicatie dat de vrouwelijke amateurkunst onderzoekt. Dit onderzoek beslaat echter negentiende-eeuws België, waar de tekeningen van Angelique Wilhelmina en bijbehorende context niet exact op aansluiten.⁸ In de relevante publicaties ontbreekt er een focus op de vrouwelijke amateurkunstenaren van stand ten tijde van de Republiek. Hieruit kan worden geconcludeerd dat er tot op heden nog beperkt onderzoek is gedaan over de rol van de tekenkunst van Hollandse (amateur)tekenaressen van adel in de late achttiende eeuw en vroege negentiende eeuw. Dit is van belang om in acht te nemen, aangezien dit wel de context is waarin de tekeningen van Angelique Wilhelmina zijn vervaardigd. Hierdoor is er in dit onderzoek literatuur gebruikt, die niet exact de culturele context van de tekeningen beslaat. Daarom zijn deze juist in combinatie met elkaar nodig om de tekeningen in een zo accuraat mogelijke context te kunnen plaatsen.

Uit dit onderzoek is gebleken dat de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford hoogstwaarschijnlijk in Bath zijn vervaardigd. Daarom is de rol van de

⁶ Het gaat om de publicaties:

Kim Sloan, *'A Noble Art': amateur artists and drawing masters c. 1600-1800* (Londen: British Museum Press, 2000); Rosemary O'Day, "Family Galleries: Women and Art in the Seventeenth and Eighteenth Centuries," *Huntington Library Quarterly* 71(2008)2: 323-349; Ann Bermingham, *Learning to draw: Studies in the Cultural History of a Polite and Useful Art* (New Haven & Londen: Yale University Press, 2000).

⁷ Hanna Klarenbeek, *Penseelprinsessen & Broodschilderessen: Vrouwen in de beeldende kunst 1808-1913* (proefschrift Universiteit Utrecht, 2012).

⁸ Wendy Wiertz, *Adellijk en artistiek: Amateurkunstenaren met blauw bloed in België (1815-1914)* (Leuven: Universitaire Pers, 2023).

amateurtekenkunst voor de adel in Bath onderzocht aan de hand van relevante publicaties hierover, zoals het artikel van Peter Borsay, die de cultuur in deze stad beschrijft.⁹ Over Bath als centrum van de tekenkunst zijn al meerdere publicaties uitgegeven, maar niet binnen de exacte context van Hollandse vrouwen van adel die vanaf de Bataafse Revolutie hier verblijven.

Over de familie Quarles van Ufford is een artikel geschreven dat gaat over een portret van de familie Quarles, die is vervaardigd door Gerard Hoet I. In dit familieportret is Lodewijk Quarles van Ufford, de vader van Angelique Wilhelmina, afgebeeld als kind. Het artikel geeft, aan de hand van dit portret, informatie die betrekking heeft op de familiegeschiedenis van Quarles van Ufford.¹⁰ Er lijkt nog geen specifiek onderzoek te zijn gedaan naar Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, dus ook niet over haar artistieke achtergrond en kunstwerken. Ook is haar naam niet opgenomen in het *Nederland's adelsboek*.

Methodologie

Voor de uitvoering van dit onderzoek is gebruik gemaakt van diverse methodologische strategieën. Vanzelfsprekend is dit onderzoek begonnen bij de tekeningen zelf, waarbij zowel de materiële als visuele aspecten zijn bekeken en onderzocht. Hieruit viel veel af te lezen en door middel van literatuuronderzoek konden deze aspecten verklaard worden. Zo maakte de constructie van de werkjes en het formaat, in combinatie met de literatuur, veel duidelijk over de functie van de tekeningen als geschenk. Ook is literatuuronderzoek van belang geweest om inzicht te krijgen in het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford. Zij is opgegroeid in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in de achttiende eeuw, waardoor onderzoek naar het leven van de vrouw van adel in de achttiende-eeuwse Republiek cruciaal is geweest. Deze informatie is verkregen aan de hand van literatuuronderzoek. De twee sleutelpublicaties die deze context beslaan zijn *Hoog geboren : 250 jaar adellijk leven in Nederland* door Ileen Montijn en *Uit de Plooi : De achttiende eeuw in beweging* door Joost Rosendaal. Ook om de rol van de tekenkunst in haar leven te onderzoeken is er gebruik gemaakt van literatuuronderzoek. Hiervoor is er gezocht naar publicaties die betrekking hebben op amateurtekenaressen van adel in de achttiende-eeuws

⁹ Peter Borsay, "Georgian Bath a transnational culture," in *Leisure cultures in urban Europe, c. 1700-1870 : a transnational perspective*, red. Peter Borsay en Jan Hein Furnée (Manchester: Manchester University Press, 2016).

¹⁰ Laurens Schoemaker, "'Zo geestig, kunstig en natuurlyk' Het portret van de familie Quarles door Gerard Hoet I (1648-1733)," *Oud Holland* 131(2018)1: 17-36, DOI: <https://www.jstor.org/stable/26566346>.

Republiek. Geen van de gevonden publicaties vallen in deze exacte context, maar kunnen nog steeds in combinatie met elkaar veel bruikbare informatie geven. Zo zijn er boeken en artikelen geraadpleegd die informatie hebben gegeven over de rol van amateurkunst voor vrouwen in achttiende-eeuws Engeland en de tekencultuur voor de Hollandse adel in de negentiende en twintigste eeuw.

Naast literatuuronderzoek en visueel onderzoek is ook archiefonderzoek een fundamenteel methodologisch onderdeel geweest. Van de beiden adellijke geslachten Quarles van Ufford en Collot d'Escury is een familiearchief bewaard gebleven. Het familiearchief van Quarles van Ufford, dat in het Utrechts Archief te raadplegen is, heeft de belangrijkste rol in dit onderzoek gespeeld. Hier is informatie gevonden over het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford aan de hand van correspondentie en door haar ondertekende documenten, zoals de akte van scheiding. Ook is aan de hand van dit familiearchief meer informatie over haar contacten en directe familie vergaard. De combinatie van de herkomstgeschiedenis op de achterkant van een van de tekeningen met het archiefonderzoek bleek een beproefde strategie om de herkomst en familierelaties te onderzoeken. Dit staat tevens in verband met het genealogische onderzoek dat ook is uitgevoerd, aangezien de tekeningen in bezit van verschillende familieleden zijn geweest. Om dit in kaart te brengen is het essentieel geweest om de stamboom van Angelique Wilhelmina te onderzoeken, onder andere met behulp van het *Nederland's Adelsboek*.

Tot slot zijn de vier tekeningen vergeleken met andere laat achttiende- en vroeg negentiende-eeuwse tekeningen die zijn vervaardigd door Engelse kunstenaars en vrouwen van adel. Zoals eerder genoemd ontbreekt er literatuur over deze specifieke context, maar primair onderzoek waarbij kunstwerken uit dezelfde context worden vergeleken met de vier werken van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, is juist daarom van toegevoegde waarde geweest.

Relevante theorieën en begrippen

De vier tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford zijn vervaardigd in een tijd waar vrouwen, naast onder andere privé tekenlessen, weinig opleidingskansen in de kunst hadden. Een professionele carrière in de kunstwereld was door de beperkte mogelijkheden erg onwaarschijnlijk voor hen. Hierdoor is het feminisme met betrekking op de kunstgeschiedenis een essentieel onderdeel van dit onderzoek geweest. Feministisch

kunsthistoricus Linda Nochlin heeft onder andere aandacht besteed aan de geringe opleidingsmogelijkheden voor vrouwen in de geschiedenis.¹¹ Deze beperkte mogelijkheden voor vrouwen om een professionele kunstloopbaan op te bouwen, staan in direct verband met het amateurisme. Vrouwen waren mede door de beperkte opleidingsmogelijkheden namelijk automatisch toegewezen aan de amateuristische kunstbeoefening. Aangezien amateurisme centraal staat in dit onderzoek, is dit begrip aan het begin van de inleiding al geïntroduceerd en gedefinieerd. In deze definitie is al benadrukt dat amateurisme niets te maken heeft met de kwaliteit van het werk en dat amateurtekenaressen vaak een hoog niveau konden bereiken. Toch draagt dit begrip al een negatieve connotatie met zich mee, die ook in de achttiende eeuw al aanwezig was. Er was toen al een sterk verschil tussen het aanzien van de beroepskunstenaar en de amateur, waarbij de professionele kunstenaar een veel hogere waardering kreeg toebedeeld. De beroepskunstenaars waren bijna altijd mannen, terwijl vrouwen een groot deel van de amateuristische groep vormden. Dit negatieve oordeel kwam dan ook niet zo zeer voort uit de verschillen in resultaten, maar uit het minimaliseren van vrouwelijke prestaties. Deze minimalisering is ook merkbaar aan het taalgebruik dat hieraan werd gekoppeld. Mannen creëerden, waren daardoor origineel en inventief en oefende een beroep uit, waar een bepaalde genialiteit aan werd verbonden. Vrouwen kopieerden slechts de werken van professionelen en gebruikten kunstbeoefening als amusement, afleiding of simpelweg tijdverdrijf en werden daardoor niet gezien als kunstenaars. Hierdoor werden werken van vrouwelijke amateurkunstenaressen van minder hoge waarde geschat.¹² Het negatieve waardeoordeel die met het begrip amateurisme wordt geassocieerd, komt dus deels voort uit een misogynie invalshoek. In dit onderzoek is deze invalshoek erkend en bewust gekozen om de tekeningen vanuit een andere visie te bekijken. De tekeningen zijn onderzocht met het besef van de geringe opleidingsmogelijkheden die de vrouw tot haar beschikking had en daarom is er geen waardeoordeel gegeven op basis van technische en esthetische prestaties.

¹¹ Michael W. Cothren en Anne D'Alleva, *Methods & Theories of Art History* (Londen: Laurence King Publishing Ltd, 2021), 88.

¹² Wiertz, *Adellijk en artistiek*, 32; Wendy Wiertz, "A Lack of a Name, of Artistic Value, and of a Positive Perception: Overlooking Amateur Artists in Scholarly Research," *History of Humanities* 5(2020)1: 115, <https://www.journals.uchicago.edu/doi/epdf/10.1086/707694> (geraadpleegd 24 maart 2024); Linda Nochlin, "Why have there been no great women artists?," in *Art and sexual politics: Women's liberation, women artists, and art history*, red. Thomas B. Hess en Elizabeth C. Baker (New York: Macmillan Publishing Co., 1973), 27 t/m 29; Birmingham, *Learning to draw*, 186.

Hierbij is het ook van belang geweest om het essentialisme bij dit onderzoek te betrekken. De opleidingsmogelijkheden voor de vrouw kunnen bepalender zijn geweest voor het resultaat van het tekenen, dan de essentie van het vrouwelijke karakter en perspectief. Er kan niet automatisch vanuit worden gegaan dat de tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford in essentie anders zijn omdat ze door een vrouw zijn vervaardigd. Daarom zijn de onderwerpen van de tekeningen onderzocht, zonder hier meteen een vrouwelijk perspectief aan te koppelen.

Ondanks haar onderdrukte positie als vrouw, had Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford het privilege om een tekenopleiding te volgen door haar status en sociaaleconomische omstandigheden en de opvoeding die hier bij hoorde. Vrouwelijke amateurkunstenaars zijn volgens Els Kloek vooral te vinden in hogere burgerlijke milieus, waarbij educatie in verschillende kunsten onderdeel was van de opvoeding.¹³ Doordat zij verder geen huishoudelijke verplichtingen had, had zij de mogelijkheid om de tekenkunst als amateur te beoefenen. Dit onderzoek is daarom uitgevoerd met bewustzijn van de privileges waar Angelique Wilhelmina van heeft kunnen genieten.

Wetenschappelijke relevantie

Naast het gegeven dat er nog veel mogelijkheden zijn voor onderzoek naar de rol van de tekenkunst voor adellijke Hollandse vrouwen in de achttiende en vroege negentiende eeuw, is er tot op heden geen onderzoek gedaan naar de tekeningen en het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford. Deze thesis heeft bijgedragen aan de kennis over Angelique Wilhelmina als amateurkunstenaar en hiermee een bijdrage geleverd aan het invullen van de lacune betreffende de functie van de tekenkunst voor adellijke Nederlandse vrouwen in deze periode. Ook is er vandaag de dag nog altijd sprake van een beperkte representatie van de rol van de vrouw binnen de kunstwereld. Doordat de tekeningen door een vrouw zijn vervaardigd, draagt het onderzoek hiernaar bij aan de rol van de vrouw in de kunstgeschiedenis. Daarnaast staat in dit onderzoek het amateurisme in de kunst centraal, wat nog altijd een lager aanzien heeft dan de professionele kunstbeoefening. Aan de hand van dit onderzoek is aangetoond dat ook de amateurkunst een waardevol aandeel is geweest

¹³ Els Kloek, "Vrouwen en het kunstenaarsleven van de Republiek," in *Vrouwen en kunst in de Republiek : Een overzicht*, red. Els Kloek, Catherine Peters Sengers en Esther Tobé (Hilversum: Verloren, 1998), 14.

binnen de (teken)kunstgeschiedenis, zeker als het gaat om het representeren van vrouwelijke kunstenaars.

Indeling

Om de functie van de tekenkunst in het leven van Angélique Wilhelmina te onderzoeken, is het van belang om allereerst te achterhalen hoe het leven van de Hollandse adel in er in de tweede helft van de achttiende eeuw en vroege negentiende eeuw uitzag. Het eerste hoofdstuk beslaat dit onderwerp en gaat vanwege de persoonlijke leefomstandigheden van Angélique Wilhelmina specifiek in op het adellijke leven in Den Haag en Bath in Engeland. Hoofdstuk 2 beschrijft de rol van de amateurtekenkunst in het leven van de adellijke vrouw in de achttiende en vroege negentiende eeuw. Het derde hoofdstuk beschrijft de levensloop van Angélique Wilhelmina Quarles van Ufford, aan de hand van de gegevens die over haar leven beschikbaar zijn. Met behulp van de informatie uit het eerste en tweede hoofdstuk, kan haar leven als amateurtekenares uiteindelijk in de juiste context worden geplaatst. In het vierde en laatste hoofdstuk worden tot slot de tekeningen zelf behandeld, zowel de materiële als visuele aspecten. Deze hoofdstukken bieden antwoorden op de vier deelvragen, waarmee de hoofdvraag kan worden beantwoord.

1. Een onrustige eeuw: Het leven van de Hollandse adel tussen circa 1750 en 1820

Angelique Wilhelmina Collot d'Escury (1763 -1812), werd geboren in Den Haag als Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford in een adellijke familie.¹⁴ Zij is getrouwd geweest met Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury, die tevens een adellijke titel voerde.¹⁵ Zij zijn tot het einde van de achttiende eeuw in Den Haag woonachtig geweest, waardoor het van belang is om specifiek inzicht te krijgen in de levensomstandigheden van de adel in deze hofstad in de tweede helft van de achttiende eeuw. In de eerste paragraaf worden daarom de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in deze periode beschreven, met een specifieke focus op Den Haag. Tevens wordt de levensstijl, opvoeding en de mogelijke privileges van de Hollandse vrouw van adel in kaart gebracht, om inzicht te krijgen in het leven en de opvoeding van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford. De politieke ontwikkelingen in de Republiek in de achttiende eeuw hebben ertoe geleid dat Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford met haar man Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury aan het einde van de achttiende eeuw naar de plaats Bath in Engeland zijn getrokken. Het is daarom niet alleen essentieel om deze ontwikkelingen hier naartoe te beschrijven, maar ook om de levensstijl van de adel in deze stad in kaart te brengen. In de tweede paragraaf wordt daarom het leven en de dagelijkse activiteiten van de elite in Bath beschreven. Door in dit hoofdstuk de maatschappelijke, politieke en culturele context in de late achttiende en vroege negentiende eeuw van de adel in Den Haag en Bath te beschrijven, kan de specifieke informatie over het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford in de juiste context worden geplaatst.

1.1 Het bewogen adellijke leven in de hofstad

Tijdens het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford vonden grote politieke veranderingen in Nederland plaats. Vanaf 1588 tot 1795 was Nederland een Republiek. Dat

¹⁴ Nationaal Archief, Den Haag, nummer toegang 1.10.21, inventarisnummer 396, Aantekeningen van genealogische aard betreffende de familie Collot d'Escury, ook afzonderlijke leden en aanverwanten; met bijlagen, 18^e-20^e eeuw.

Het Utrechts Archief, Utrecht, toegangsnummer 1140 Families Quarles, Quarles de Quarles en Quarles van Ufford, inventarisnummer 3.4.1.04.268, Notarieel testament van Simeon Jacob Carel Collot d'Escury en Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, met een dergelijk testament met betrekking tot hun effecten in Groot-Brittanië, 1793. Zie bijlage 5, document 8.

¹⁵ Zie hoofdstuk 3.

hield in dat de stadhouders van de zeven gewesten werden aangewezen en stadhouderschap dus niet op basis van erfopvolging werd overgedragen.¹⁶ De politieke macht in deze tijd lag naast de stedelijke regenten, eigengeërfden en rijke boeren, ook bij de mannelijke edellieden. Ondanks de mogelijkheid van stadhouderschap, kende de Republiek in de achttiende eeuw ook een Tweede Stadhoudersloos tijdperk. In het gewest Holland duurde dit van 1702 tot 1747. Vanaf dat laatstgenoemde jaar werd Willem IV erkend als stadhouder van Holland. Deze verandering, waarbij nu alle zeven gewesten onder dezelfde stadhouder vielen, zorgde voor meer politieke onrust. De samenleving was nu sterk verdeeld tussen Oranjegezinden en mensen die zich tegen deze ontwikkeling verzetten, omdat de Republiek hierdoor steeds meer begon te lijken op een monarchie. Er ontstond naast een verzet tegen de Oranjes, ook een groeiende onvrede over de rol van de adel in de republiek. Dit had te maken met de vernieuwende ideeën die de verlichting met zich meebracht. Deze culturele verschuiving zorgde namelijk voor nieuwe democratische idealen en een rechtvaardiger en humanere maatschappij. Hierdoor was er een groep ontstaan van filosofen en schrijvers, die een kritische houding aannamen tegenover de ongelijkheid binnen de samenleving. Zij waren vaak onderdeel van de burgerij of waren zelfs in het bezit van een adellijke titel, waardoor hun vernieuwende meningen en visies invloedrijk waren. Deze opinies konden al vanaf de eerste kwart van de achttiende eeuw verspreid worden, door de eerste Nederlandse tijdschriften.

Ondanks deze groeiende kritiek op de adel en de Oranjes in de loop van de achttiende eeuw, bleef de macht bij de stadhouder voorlopig nog groot. In 1766 werd Willem V erfstadhouder van de zeven gewesten.¹⁷ Zijn regeringsperiode verliep onrustig. Het jaar 1775 was de start van de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog tegen de Britten. Willem V bleef in deze periode Engels gezind, waardoor hij in botsing kwam met de Hollandse bevolking en zij het vertrouwen verloren in de stadhouder. Vanaf dat moment stond de macht van Willem V steeds meer op losse schroeven. In 1785 ontnamen De Staten van Holland de commando van Willem over het garnizoen in Den Haag. Het verzet tegen de Oranjes werd steeds groter, net zoals de macht van de patriotten. In 1787 kregen de patriotten het gehele gewest

¹⁶ Joost Rosendaal, *Uit de Plooi : De achttiende eeuw in beweging* (Nijmegen: Uitgeverij Vantilt, 2013), 8 en 10; Ileen Montijn, *Hoog geboren : 250 jaar adellijk leven in Nederland* (Amsterdam: Contact, 2012), 33. Onder stadhouder Willem III was het stadhouderschap wel erfelijk. Dit had te maken met de grote invloed en status die de Oranjes nog steeds hadden.

¹⁷ Olaf van Nimwegen, *Willem V : De laatste stadhouder van Nederland, 1748-1806* (Amsterdam: Uitgeverij Prometheus, 2023), 84 t/m 86.

Holland onder controle.¹⁸ Zeven jaar later trekt het Franse leger de republiek in, in een poging om de Hollandse bevolking te bevrijden van de stadhouder.¹⁹ Op 18 januari 1795 vluchtte Willem V naar Engeland.²⁰ Vanaf dat moment was er sprake van een Bataafse Republiek. De staatsregeling van 1798 maakte de Republiek een eenheidsstaat, waarbij alle burgers gelijke rechten zouden hebben en kerk en staat werden gescheiden.²¹

Deze politieke verschuivingen, die zich voornamelijk afspeelden in de tweede helft van de achttiende eeuw, hebben een grote invloed op de levens van de adel gehad. Het sociale leven van de hoogste adellijke kringen in Den Haag speelde zich namelijk af rond het Koninklijk Huis en stadhouderlijk hof en dit kwam in 1795 weg te vallen.²² Voor Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury zal de vlucht van Willem V naar Engeland in dit jaar hoogstwaarschijnlijk ook de aanleiding zijn geweest om samen met zijn vrouw Angelique Wilhelmina ook naar Engeland uit te wijken. Simeon Jacob Carel was werkzaam voor de stadhouder, waardoor ook zijn functie kwam te vervallen.²³ Er waren meer edellieden die in dienst van de stadhouder waren en hem volgden in zijn ontsnapping naar Engeland. Het is tevens aannemelijk dat de vlucht van dit echtpaar te maken had met de afschaffing van de adellijke voorrechten, die na de Bataafse Revolutie werd ingezet.

Hoewel er over het dagelijks leven van Angelique Wilhelmina tot 1795 weinig bekend is, kan er wel een beeld worden geschetst aan de hand van algemene informatie over de levens van de adel in de achttiende-eeuwse Republiek. Tot de Bataafse Revolutie kon de adel nog van hun privileges genieten. Edellieden speelden bijvoorbeeld vaak een rol in het landsbestuur en de adel werd nog steeds gezien als de hoogste stand, hoger dan de niet-adellijke regenten. De stadhouder omringde zich ook graag met de adel en het hof in Den Haag werd in de loop van de achttiende eeuw dan ook steeds meer een toonbeeld van overvloed en rijkdom.²⁴ Naast dat deze stad de woonplaats was van de stadhouderlijke familie, woonden hier veel hoge ambtenaren, regenten en dus ook edellieden. Dit verklaart waarom Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford met Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury in Den Haag woonde.²⁵ Ook speelde hier de functie van de heer Collot d'Escury een

¹⁸ Rosendaal, *Uit de Plooi*, 139 en 159; Vrankrijker, de, *Stadhouder Prins Willem V*, 9 en 11.

¹⁹ Vries, de, *Verlicht en vilein*, 405.

²⁰ Vrankrijker, de, *Stadhouder Prins Willem V*, 13.

²¹ Rosendaal, *Uit de Plooi*, 201 t/m 203.

²² Montijn, *Hoog geboren*, 36, 286 en 287.

²³ Zie hoofdstuk 3.

²⁴ Montijn, *Hoog geboren*, 31 t/m 35 en 346.

²⁵ Zie hoofdstuk 3.

belangrijke rol, aangezien veel bewoners van deze hofstad in dienst waren van Willem V. Naast de ambten die de elite voor de stadhouder vervulden, kon er worden genoten van een sociaal leven met veel festiviteiten, zoals bals, huwelijken en andere bijeenkomsten.²⁶ Dit uitbundige leven was typerend voor de adellijke levensstijl, waarbij onder andere geld spenderen aan de decoratie en inrichting van het huis werd aangemoedigd. Hoewel adellijke vrouwen buitenshuis en politiek weinig invloed hadden, speelden zij een belangrijke rol in het culturele leven.²⁷ In zekere zin waren adellijke vrouwen 'machtiger' dan mannen op het gebied van smaak in kleding, meubilair en decoratieve kunsten. In de achttiende eeuw werd er namelijk plaatsgemaakt voor de vrouwelijke smaak, onder andere door de mogelijkheid van opdrachtgeven in de kunsten en de opkomst van Salons en tentoonstellingen.²⁸

De focus die bij adellijke vrouwen lag op de decoratieve kunsten is ook terug te zien in haar educatie, die er anders uitzag dan het onderwijs voor de man. In de achttiende eeuw zonden welgestelde ouders hun dochter naar een Franse kostschool, of lieten haar onderwijzen door een Franse gouvernante. Hier leerden zij dansen, Frans spreken, sierlijkheid in haar communicatie en vormen van handwerken, zoals borduren. Ook tekenen was onderdeel van dit leerplan, waar in hoofdstuk 2 een uitvoerige toelichting op wordt gegeven. Huishoudelijke taken werden haar niet aangeleerd. Dit was ook niet nodig, want de adel had altijd personeel in dienst die deze taken voor hen uitvoerden. Het dagelijks leven van de adellijke vrouw bracht dan ook weinig verantwoordelijkheden met zich mee. Haar dagen werden bepaald door de mode en het gezelschapsleven. Ze spendeerde veel tijd aan zichzelf mooi maken, om vervolgens te socialiseren met anderen uit de welgestelde kringen. Ook was er voldoende tijd voor theebransjes, wandelen en het bezoeken van opera's en concerten. Door het geringe aantal dagelijkse verplichtingen die de adellijke vrouw had, zal ze veel vrije tijd hebben gehad waarin zij haar tekensvaardigheden kon ontwikkelen.

Uiteindelijk was het doel in het leven van de adellijke vrouw om een geschikte huwelijkspartner te vinden.²⁹ Binnen de juiste sociale kring was het doorgaans toegestaan om zelf een mogelijke partner te kiezen en werden er regelmatig feesten gegeven waarbij

²⁶ Anje Dik, *Het dagboek van Magdalena van Schinne (1786-1795)* (Hilversum: Verloren, 1990), 16.

²⁷ Montijn, *Hoog geboren*, 33 en 179.

²⁸ Renate Bridenthal, Claudia Koonz en Susan Mosher Stuard, *Becoming visible : women in European history* (Boston: Houghton Mifflin, 1987), 256.

²⁹ Lewis Gibbs, *The admirable lady Mary : the life and times of Lady Mary Wortley Montagu (1689-1762)* (Londen: J. M. Dent and Sons LTD, 1949), 18; Suzanna Ignatia von Wolzogen Kühr, *De Nederlandsche vrouw in de eerste helft der 18e eeuw* (Leiden: Brill, 1914), 14, 15, 45 t/m 48; Montijn, *Hoog geboren*, 278.

ongehuwden elkaar konden ontmoeten.³⁰ Naast het vinden van een partner en in het huwelijk treden, bestond er ook de mogelijkheid tot het aanvragen van een echtscheiding. Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford heeft gebruik gemaakt van deze mogelijkheid en is gescheiden van haar man Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury in 1807.³¹ Hoewel deze akte in Engeland is getekend, is de tekst zelf in het Nederlands geschreven. In Nederland werden scheidingen tot op niet lang geleden voltrokken aan de hand van het schuldbeginsel. Dit hield in dat er bij een van de echtgenoten de schuld ligt, waardoor het huwelijk niet meer draaglijk is. Redenen hiervoor kunnen overspel, kwaadwillige verlatting of sodomie zijn. Aan het einde van deze eeuw kwam het steeds vaker voor dat het niet goed overweg kunnen met elkaar uitliep op een scheiding.³² Ook bij Simeon Jacob Carel en Angelique Wilhelmina lijkt dit de aanleiding zijn geweest.³³ Wanneer het scheidingsproces was afgerond, had dit verschillende gevolgen voor beide partijen. De vrouw werd ontslagen uit de maritale macht van de man, waardoor zij handelingsbekwaam werd. Tevens werd de boedel onder de twee ex-partners verdeeld. Deze verdeling was gebaseerd op de voorwaarden waaronder het echtpaar getrouwd was. Bij huwelijk in gemeenschap van goederen werd de boedel gehalveerd en wanneer het huwelijk onder huwelijkse voorwaarden was voltrokken, werden de bepalingen opgevolgd die in deze voorwaarden waren beschreven. Uit de akte van scheiding van het voormalig echtpaar, die in hoofdstuk 3 nader wordt toegelicht, blijkt dat Angelique Wilhelmina specifieke artikelen heeft mogen toe-eigenen, dus dat er sprake is geweest van huwelijkse voorwaarden.³⁴ Angelique Wilhelmina kreeg hiernaast de zorg over haar kind en vermoedelijk ook alimentatie uitbetaald van haar voormalig partner.³⁵ Dit komt overeen met de wetgeving rondom scheiding in de Republiek, waarbij meestal de zorg van het kind aan de vrouw werd toegewezen en zij vaak alimentatie kreeg uitbetaald door de man. Meestal bleef de man de bewoner van het huis waar het echtpaar had samengewoond.³⁶ Ook Angelique is na de scheiding verhuisd naar een andere woning. Het is

³⁰ Donald Haks, *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw : processtukken en moralisten over aspecten van het laat 17de- en 18de-eeuwse gezinsleven* (Assen: Van Gorcum & Comp. B. V., 1982), 113.

³¹ Zie hoofdstuk 3.

³² Haks, *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw*, 177, 180, 181, 196 en 197.

³³ Zie hoofdstuk 3.

³⁴ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 6.

³⁵ Zie hoofdstuk 3.

³⁶ Haks, *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw*, 199 en 200.

echter niet bekend of Simeon in hun huis in Bath is blijven wonen of dat hij ook naar een andere plek is verhuisd.³⁷

1.2 Bath als toevluchtsoord en recreatieplek

Aangezien Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford vanaf 1795 in Bath heeft gewoond, is het essentieel om de cultuur en het dagelijks leven in deze stad in de vroege negentiende eeuw in kaart te brengen. Bath is een stad in Engeland en kent een geschiedenis die teruggaat tot 3500 jaar voor Christus.³⁸ De achttiende eeuw heeft een belangrijke rol in de ontwikkeling van deze plek gespeeld. In 1700 was het namelijk nog een ouderwetse en middeleeuwse stad, maar in honderd jaar werd het volledig omgebouwd en bloeide het op tot de belangrijkste trekpleister voor toeristen.³⁹ Deze verandering werd in gang gezet door Richard 'beau' Nash, die in 1705 uitweek naar Bath. Hij zette een radicale verbouwing en schoonmaak in, waardoor er weinig over is gebleven van de oude stad die er voor de achttiende eeuw nog stond. De oude middeleeuwse gebouwen werden afgebroken en maakten plaats voor onder meer Palladiaanse architectuur, een Italiaanse bouwstijl die in de achttiende eeuw populair werd in Engeland.⁴⁰ In deze eeuw groeide, naast de vele architecturale ontwikkelingen, de bevolking enorm. Een aanzienlijk deel van deze nieuwkomers bestond uit artiesten, schrijvers, kunstenaars en wetenschappers. Zij deden hun inspiratie op in Bath, dat in de loop van de eeuw steeds meer uitbloei tot een centrum van de kunst. Verschillende beroemde kunstenaars maakte hun naam in deze stad, zoals Thomas Gainsborough, Thomas Lawrence en Thomas Barker.⁴¹ Naast de instroom van kunstenaars en geleerden, is ook de verhuizing van Angelique Wilhelmina en Simeon Jacob Carel naar deze stad goed te verklaren. De elite van de samenleving trok namelijk ook massaal naar deze stad om hun recreatiebehoeften te kunnen vervullen.⁴² Onder andere de Somerset-spa heeft hieraan bijgedragen, waar kon worden genoten van de baden,

³⁷ Zie hoofdstuk 3.

³⁸ R. S. Neale, *Bath 1680 – 1850 : a social history or a valley of pleasure, yet a sink of iniquity* (Londen: Routledge & Kegan Paul, 1981), 1 en 3.

³⁹ David Gadd, *Georgian Summer : Bath in the eighteenth century* (Bradford-on-Avon, Wiltshire: Moonraker Press, 1977), VII; Peter Borsay, "Georgian Bath a transnational culture," 93.

⁴⁰ Gadd, *Georgian Summer*, 1, 24 t/m 26, 33 en 34; Christy Anderson, "Palladio in England: The dominance of the classical in a foreign land," in *Palladio and Northern Europe : Books, Travellers, Architects*, red. Howard Burns en Guido Beltramini (Londen: Royal Academy of the Arts, 2008), 129.

⁴¹ Neale, *Bath 1680 – 1850*, 31; Gadd, *Georgian Summer*, 136,137 en 169.

⁴² Dat de adellijke bevolking in Bath toenam, kan deels te maken hebben gehad met de Nederlandse adel die naar Engeland vluchtte, zoals in 1.1 werd genoemd.

wandeltuinen, theatervoorstellingen, plekken waar boeken werden uitgeleend en de bijeenkomsten in *assembly rooms*, waar de hogere klasse samenkwam.⁴³ Zeker aan het einde van de achttiende eeuw was deze groei van de welgestelde bevolking in Bath merkbaar. Van de bezoekers van hoge stand, was de adel in de meerderheid.⁴⁴ Dit had onder meer te maken met de opkomst van de Franse revolutie, waardoor de royalisten een bedreiging voelden en vluchtten naar de Engelse stad.⁴⁵ Uit paragraaf 1.1 blijkt dat deze politieke onrust ook bij de Hollandse adel merkbaar is, waardoor dit voor Simeon Jacob Carel en Angelique Wilhelmina ook de aanleiding geweest zal zijn om naar Bath te verhuizen.

Deze adellijke groei stond ook in direct verband met de bloei van de kunsten in Bath. De adel stelde hogere eisen aan het amusement, waardoor acteurs, muzikanten, auteurs en portretschilders naar de stad trokken om hiervan te profiteren. Dit wierp duidelijk zijn vruchten af voor de kunstenaars, want het was voor de adel lastig om nog een kunstenaar te vinden die niet te drukbezet was om hen op doek te vereeuwigen.⁴⁶ Niet alleen vestigden kunstenaars zich in Bath vanwege de vraag naar portretkunst, ook gaven zij tekenlessen aan vakantiegangers die naar kuuroorden kwamen voor ontspanning en vermaak.⁴⁷ Het is goed denkbaar dat ook Angelique gebruik heeft gemaakt van deze tekenlessen als vorm van vermaak en dat zij door deze mogelijkheid veel getekend heeft in de tijd dat zij in Bath woonde. Vrouwen hielden zich met andere activiteiten bezig dan mannen in kuuroorden, waardoor zij gescheiden van elkaar hun vermaak opzochten. Voor vrouwen bestonden deze activiteiten voornamelijk uit handwerken, zoals het schilderen, borduren en vergulden van lijstjes en spiegels. Uit de constructie van de omlijsting van de tekeningetjes van Angelique Wilhelmina, die in hoofdstuk 4.2 wordt beschreven, blijkt dat deze omlijsting vermoedelijk ook zelfgemaakt is. Aangezien het vervaardigen van lijstjes een veelvoorkomende activiteit was in Bath, is het waarschijnlijk dat zij hier met deze bezigheid in aanraking is gekomen.

Na de scheiding van haar man in 1807 heeft Angelique Wilhelmina in Flax-Bourton gewoond, een klein dorp dat ook gelegen is in graafschap Somerset. Het is verder niet bekend in wat voor woning zij haar tijd heeft doorbracht. Wel heeft zij destijds brieven geschreven, waarmee er informatie is verkregen over deze periode uit haar leven. Deze

⁴³ Peter Borsay, "Georgian Bath a transnational culture," 93 en 109.

⁴⁴ David Gadd, *Georgian Summer*, 135; Amanda E. Herbert, *Female alliances : gender, identity, and friendship in early modern Britain* (New Haven: Yale University Press, 2014), 117.

⁴⁵ Peter Borsay, "Georgian Bath a transnational culture," 105.

⁴⁶ David Gadd, *Georgian Summer*, 135 en 136.

⁴⁷ Bermingham, *Learning to draw*, 131.

correspondentie, die ook informatie heeft geboden over de rol van de tekenkunst voor Angelique Wilhelmina, wordt in hoofdstuk 3 uitvoerig beschreven.

2. Educatie, ontspanning en vriendschap: De rol van de tekenkunst voor de adellijke vrouw

Over de rol van de tekenkunst in het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford is nauwelijks iets gedocumenteerd. Om hier toch een beeld van te kunnen schetsen, is het essentieel om eerst inzicht te krijgen in de rol van de tekenkunst in de levens van adellijke vrouwen in de laat achttiende en vroege negentiende eeuw. Door deze algemene informatie te combineren met de beschikbare gegevens over haar leven, kan de specifieke betekenis van de tekenkunst voor Angelique Wilhelmina beter in kaart worden gebracht. Dit hoofdstuk verschaft bovendien meer inzicht in vrouwelijke amateurtekenkunst, waardoor haar tekeningen binnen deze bredere culturele context geplaatst kunnen worden.

Amateurtekenaressen kwamen uit verschillende sociale lagen, maar meestal waren zij, net als Angelique Wilhelmina, van adellijke komaf.⁴⁸ De eerste kennismaking met de tekenkunst begon voor de Hollandse adellijke vrouw in de achttiende eeuw al bij de educatie, die onderdeel was van haar opvoeding.⁴⁹ Zoals al kort in hoofdstuk 1.1 werd beschreven, was de scholing van meisjes anders dan de educatie van jongens. In tegenstelling tot jongens werden zij hierbij niet beperkt door het klassieke leerplan, waardoor er meer ruimte was voor tekenlessen. Dit was niet alleen gewenst, maar het werd tussen 1670 en 1820 zelfs verwacht dat de hoogstaande vrouw goed kon schetsen, tekenen en schilderen.⁵⁰ Wanneer bleek dat zij aanleg had voor tekenen, kon zij zelfs les krijgen van een kunstenaar uit de stad.⁵¹ Hoewel sommige vrouwen vanuit deze mogelijkheid de professionele kunstwereld instapten, bleef het voor de meeste vrouwen bij een vrijetijdsbesteding.⁵² Aangezien er in het geval van Angelique geen indicatie is dat zij professioneel werkte of les van een beroepskunstenaar heeft gehad, kan worden geconcludeerd dat ook voor haar het tekenen bij een liefhebberij is gebleven. Dit betekende echter niet dat het werk ondeskundig oogde. Zoals al in hoofdstuk 1 is toegelicht, werkte de vrouw van stand niet en vervulde ook geen huishoudelijke taken, waardoor zij voldoende tijd had om haar tekenvaardigheden te

⁴⁸ Bermingham, *Learning to draw*, 130.

⁴⁹ Klarenbeek, *Penseelprinsessen & Broodschilderessen*, 15; Els Kloek, "Vrouwen en het kunstenaarsleven van de Republiek," 14.

⁵⁰ O'Day, "Family Galleries," 327 t/m 329.

⁵¹ Klarenbeek, *Penseelprinsessen & Broodschilderessen*, 15; Els Kloek, "Vrouwen en het kunstenaarsleven van de Republiek," 14; Wiertz, *Adellijk en artistiek*, 36. Het les krijgen van een kunstenaar gebeurde pas later in de opvoeding, niet vanaf jongs af aan.

⁵² Klarenbeek, *Penseelprinsessen & Broodschilderessen*, 15.

ontplooiën. Hierdoor konden de eindresultaten van hoog niveau zijn.⁵³ Dit niveau behalen was niet alleen mogelijk door de vrije tijd die de vrouw van adel had, ook lag er geen leeftijds grens aan het tekenen. Uit het vermoeden dat Angélique Wilhelmina de tekeningen in Bath heeft vervaardigd, blijkt ook dat zij na haar huwelijk nog bleef oefenen. Dit was niet ongebruikelijk voor de amateurtekenaars, die haar hele leven aan deze vaardigheid kon werken. Zo kreeg de Engelse Lady Elizabeth Harcourt (1739-1811) na haar huwelijk ook nog tekenlessen van een beroepskunstenaar en bleef Lady Amabel Hume Campbell (1751-1833) niet alleen tekenen na haar huwelijk, maar leerde deze vaardigheden zelfs aan andere vrouwen.⁵⁴

Er zijn verschillende redenen waarom de tekenkunst een grote rol in de educatie en het dagelijks leven van de adellijke vrouw in de achttiende eeuw heeft gespeeld. Een van deze redenen was dat het tekenen werd gezien als een geschikte sociale activiteit voor vrouwen. De mannen trokken er op uit om te wandelen of te jagen en de vrouwen hielden zich gezamenlijk bezig met borduren, aquarelleren en tekenen.⁵⁵ Een andere sociale motivator was dat vrouwen erkenning zochten in hun eigen sociale kringen aan de hand van het toepassen van de kunsten. Het beheersen van deze tekenvaardigheid was hierbij een belangrijke sociale eigenschap om te bezitten. Zo konden zij hun werken tonen tijdens tentoonstellingen en evenementen om zichzelf zichtbaarder te maken.⁵⁶ De tekenkunst beoefenen was voor de vrouw van adel tevens een manier om bezig te blijven zonder dat het anderen stoorde. Het is een activiteit die in stilte kon worden uitgevoerd en het zorgde er tegelijk voor dat de vrouw minder tijd zou hebben om te piekeren, omdat zij met haar gedachten bij haar tekenwerk bleef. Als gevolg hiervan zou zij vreugdevol blijven, wat een van haar sociale en huishoudelijke plichten was.⁵⁷ Deze redenen om de tekenkunst te beoefenen kunnen ook betrekking op Angélique Wilhelmina hebben gehad. Het is niet bekend of zij in gezelschap tekende of haar werk ook exposeerde, maar in haar jongere jaren zou dit mogelijk zijn geweest. Tijdens haar verblijf in Engeland zullen deze redenen niet zijn opgegaan, want Angélique Wilhelmina lijkt in deze periode vrij solitair te hebben geleefd. Dit

⁵³ Löffler, "Achtttiende-eeuwse tekeningen in de collectie van het RKD," 126.

⁵⁴ Sloan, 'A Noble Art', 149,157 en 159.

⁵⁵ Wiertz, *Adellijk en artistiek*, 54 en 89.

⁵⁶ Ann Bermingham, "Elegant females and gentleman connoisseurs : The commerce in culture and self-image in eighteenth century England," in *The Consumption of Culture 1600-1800 : Image, Object, Tekst*, red. Ann Bermingham en John Brewer (Londen, New York: Routledge, 1995), 489; Wiertz, *Adellijk en artistiek*, 54, 89 en 118.

⁵⁷ Nochlin, "Why have there been no great women artists?", 29.

blijkt uit verschillende brieven die in hoofdstuk 3 uitgebreider worden beschreven. Tijdens haar periode in Engeland zal tekenen voor haar dus niet zo zeer een sociale bezigheid zijn geweest. Wel kan deze activiteit bedoeld zijn om minder te piekeren en de somberheid omtrent haar eenzaamheid te bestrijden.

Tekenen en schilderen was ook een toegankelijke bezigheid voor de vrouwen uit elitaire kringen. Niet alleen omdat de vrouw van stand in deze tijd lessen kon krijgen, maar ook vanwege de verzamelcultuur die in de tweede helft van de zeventiende eeuw bij de elite was opgekomen. Voornamelijk vrouwen leken een interesse te hebben in het verzamelen van onder andere schilderijen, die zij konden gebruiken ter inspiratie van hun eigen kunstbeoefening.⁵⁸ In hoofdstuk 3 wordt toegelicht dat Angelique meerdere schilderijen in haar bezit had, wat het vermoeden opwekt dat zij ook participeerde in deze verzamelcultuur en misschien deze werken heeft gebruikt om haar tekenvaardigheden te ontwikkelen.

Specifiek in de tweede helft van de achttiende eeuw namen het aantal amateurkunstenaresen in Europa toe. Dit had onder andere te maken met kunstenaarsbenodigdheden en opleidingsmogelijkheden, die steeds meer aan amateurs werden aangeboden. Zo werden er rond de eeuwwisseling van de achttiende naar de negentiende eeuw meer handleidingen over het tekenen uitgegeven, zoals *The art of sketching from nature* door Thomas Leeson en Thomas Charles Leeson Rowbotham.⁵⁹ Dit soort uitgaven met tekeninstructies zijn een indicatie dat sommige vrouwen zichzelf schoolden. Het is aannemelijk dat Angelique Wilhelmina ook gebruik heeft gemaakt van deze handleidingen, voornamelijk bij het tekenen van landschappen en gebruik van verf op waterbasis. In de achttiende en negentiende eeuw waren namelijk veel instructieboeken gericht op deze twee aspecten.⁶⁰ Deze werden ook gecombineerd, zoals in *A treatise on landscape painting in water colours*, een traktaat over landschapskunst in waterverf die in

⁵⁸ O'Day, "Family Galleries," 331 en 332.

⁵⁹ Voorbeeld van een vroeg negentiende-eeuwse tekenhandleiding uit Engeland, die instructies biedt over het tekenen van de natuur: Thomas Leeson Rowbotham en Thomas Charles Leeson Rowbotham, *The art of sketching from nature* (Londen, Winsor and Newton, 1800), <https://archive.org/details/artofsketchingnatur00rowb/mode/2up> (geraadpleegd 5 juni 2024).

⁶⁰ Wiertz, *Adellijk en artistiek*, 24; P. Knolle, "Dilettanten en hun rol in 18de-eeuwse Noordnederlandse tekenacademies," in *Academies of art : between Renaissance and Romanticism (Leids Kunsthistorisch Jaarboek 1986-1987)*, red. Anton W.A. Boschloo, Elwin J. Hendrikse, Laetitia C. Smit en Gert Jan van der Sman ('s-Gravenhage: SDU Uitgeverij, 1989), 297; Bermingham, *Learning to draw*, 134 en 165.

1813 is gepubliceerd door kunstenaar David Cox. Hier zijn ook veel afbeeldingen aan toegevoegd, die de mogelijkheid tot natekenen boden (afb. 6).⁶¹

De achttiende-eeuwse vrouw van adel had verschillende plekken tot haar beschikking om te kunnen tekenen. Zoals eerder genoemd was het tekenen een sociale activiteit, waarbij vrouwen gezamenlijk in de salon zaten. Daarnaast was het ook mogelijk om *en plein air* te werken, hoewel Angelique Wilhelmina bij de vervaardiging van deze vier tekeningen niet van deze mogelijkheid gebruik zal hebben gemaakt. Bij het tekenen in de buitenlucht werden landschappen of delen uit eigen tuin nagetekend. In sommige gevallen trokken vrouwen er zelfs op uit en bezochten plekken in eigen land en het buitenland, waar zij inspiratie opdeden voor hun kunstwerken. Angelique Wilhelmina heeft, voor zover bekend, na haar verhuizing naar Engeland geen reizen naar het buitenland gemaakt. Ook beelden haar tekeningen natuurlandschappen af, dus zal ze ook niet uit haar tuin hebben nagetekend. Het is aannemelijker dat ze heeft nagetekend van werken van bekende meesters. Het kopiëren van werken van beroepskunstenaars en oude meesters was namelijk een zeer gebruikelijke methode voor adellijke vrouwen. Een voorbeeld hiervan is een verzamelalbum waar een kleine ets van amateurkustenaars Lady Amabel Hume-Campbell (1751-1833) in is geplakt, die is vervaardigd naar een voorbeeld van kunstenaar Alexander Cozens (afb. 7). Ook Lady Elizabeth Harcourt (1739-1811) was een adellijke vrouw die natekende van deze beroepskunstenaar. Daarnaast was er in de late achttiende eeuw een opkomst van openbare musea, waardoor schilderijen ter plekke nagetekend konden worden. Dit natekenen van werken op doek was ook mogelijk door de eerder genoemde verzamelcultuur, waardoor vrouwen veel schilderijen in hun bezit hadden die konden fungeren als voorbeeld. De galerijen in de huizen van deze adellijke families bestonden vaak uit werken van oude meesters, die hier zeer geschikt voor waren.⁶²

De keuze van Angelique Wilhelmina om landschappen te tekenen sluit aan bij de voorkeur die amateurtekenaars hadden voor het afbeelden van landschapskunst in de achttiende eeuw. In deze periode nam de populariteit van dit genre namelijk aanzienlijk toe. Daarnaast was het afbeelden van landschappen een stuk eenvoudiger dan een genre als

⁶¹ David Cox, Geoffrey Holme en Alfred Lys Baldry, *A treatise on landscape painting in water colours* (Londen: The Studio Ltd., 1922), <https://archive.org/details/cu31924016797908/mode/2up> (geraadpleegd 5 juni 2024). Dit is een later uitgegeven versie waar een voorwoord is toegevoegd aan het originele traktaat uit 1813 van David Cox.

⁶² O'Day, "Family Galleries," 329, 334, 335, 340 en 341; Sloan, "A Noble Art", 157 en 158; Wiertz, *Adellijk en artistiek*, 46, 54, 77 en 90.

portretkunst, waarbij fouten in verhoudingen sneller opvallen.⁶³ Ook het tekenen van de menselijke figuur op een hoog niveau stelde vaak te hoge eisen aan de amateurtekenaressen.⁶⁴ Dit had voornamelijk te maken met de beperkte mogelijkheden voor vrouwen om het menselijk lichaam te leren tekenen. Mannen konden namelijk tekenen naar naaktmodel, een gelegenheid waar vrouwen tot het einde van de negentiende eeuw geen gebruik van konden maken. Angélique Wilhelmina heeft wel figuren in haar landschappen verwerkt, maar in hoofdstuk 4 wordt beschreven dat sommige verhoudingen hiervan niet kloppen. Enerzijds kan de voorstellingskeuze van Angélique Wilhelmina dus te maken hebben gehad met de smaak in de beeldende kunst aan het einde van de achttiende en begin van de negentiende eeuw, anderzijds is zij ook beperkt geweest in haar mogelijkheden om andere genres af te beelden.

Een mogelijke bestemming van de tekeningen was het verfraaien van het eigen interieur. In hoofdstuk 1 werd al beschreven dat er in de achttiende eeuw meer plaats werd gemaakt voor de vrouwelijke smaak en dat zij machtiger in de decoratieve kunsten was dan de man. Hierdoor had zij relatief veel vrijheid in het decoreren van haar woning. Dit was ook zichtbaar in negentiende-eeuwse interieurs, waarbij de muren volhingen met onder meer foto's en schilderijen (afb. 8). Wanneer er een tekening in huis kwam te hangen, was dit vaak aan de muur van een privévertrek. De muren van publieke ruimtes waren namelijk meestal gereserveerd voor de werken van beroepskunstenaars. Er waren hier wel uitzonderingen in en soms kwam het wel voor dat er een amateuristisch werk als decoratie fungeerde in een publieke ruimte.

Indien de tekeningen niet bedoeld waren voor de decoratie van de muren van de eigen woning, konden deze zijn bestemd voor het interieur van iemand anders. Tekeningen werden namelijk regelmatig vervaardigd als geschenk.⁶⁵ Uit de herkomstgeschiedenis die op de achterkant van een van de lijstjes is uitgeschreven, blijkt dat Angélique Wilhelmina deze vier tekeningen ook als geschenk aan mevrouw Feitama heeft gegeven. Zij onderhielden een hechte vriendschap, die in hoofdstuk 3 uitgebreid wordt toegelicht. Gegevens uit achttiende-eeuwse dagboeken van Engelse vrouwen suggereren dat het geven van zelfgemaakte geschenken specifiek tussen adellijke vrouwen in Engeland onderling vrij gebruikelijk was.

⁶³ Bermingham, *Learning to draw*, 77; J. G. Chapman, *The elements of art : a manual for the amateur, and basis of study for the professional artist* (Londen: David Bogue, 1848), 99.

⁶⁴ P. Knolle, "Dilettanten en hun rol in 18de-eeuwse Noordnederlandse tekenacademies," 297.

⁶⁵ Wiertz, *Adellijk en artistiek*, 30, 32, 119 en 122; Sloan, 'A Noble Art', 150; Rosemary O'Day, "Family Galleries," 346.

Deze werden door hen op grote waarde geschat, door de tijd en moeite die erin was gestoken en waren belangrijk voor vrouwen om hun vriendschap te onderhouden. Deze geschenken bestonden niet alleen uit tekeningen. Een ander populair zelfgemaakt geschenk was het zelfgemaakte lijstje en er werden dan ook verschillende handleidingen voor vrouwen uitgegeven met instructies om deze te vervaardigen.⁶⁶ In hoofdstuk 4 wordt de constructie van de omlijsting van de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina beschreven, waaruit blijkt dat zij hoogstwaarschijnlijk de lijstjes zelf heeft vervaardigd. Hiermee zijn deze ingelijste tekeningen een typerend voorbeeld van de vrouwelijke geschenkcultuur. Ook aan het kleine formaat van deze vier werkjes is te zien dat het presentjes waren, aangezien geschenken vaak kleinere werkjes waren zoals borduurwerkjes, aquarellen en zo ook tekeningen. Een klein formaat was voornamelijk bij aquarellen en tekeningen praktischer, want door jonge vrouwen werden vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw deze vaak bewaard in een album. Dit is niet de bestemming van de tekeningen van Angelique Wilhelmina geweest, aangezien zij deze van lijstjes heeft voorzien. Toch sluiten de tekeningetjes hierdoor wel aan op de trend van het verzamelen van tekeningen op klein formaat onder vrouwen in de achttiende en negentiende eeuw. Wanneer de vervaardigster kwam te overlijden, bleven de tekeningen belangrijke herinneringen aan haar. De kunstwerken bleven dan ook vaak in het bezit van het nageslacht.⁶⁷ Dit is ook te zien aan de herkomst van deze tekeningen, die in bijlage 3 is gevisualiseerd en toegelicht. Hieruit blijkt dat de tekeningen doorgaans in haar familielijn zijn gebleven.

⁶⁶ Herbert, *Female alliances*, 52, 55, 73 en 117.

⁶⁷ Sloan, 'A Noble Art', 149; Wiertz, *Adellijk en artistiek*, 101, 126, 127 en 132.

3. Een voornaam maar eenzaam bestaan: Het leven van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford

De informatie die over Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford beschikbaar is, ligt in het familiearchief van Quarles in het Utrechts Archief en in het familiearchief van haar man Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury, in het Nationaal Archief. Deze informatie is essentieel geweest om in meer inzicht in haar leven te kunnen krijgen en de verbinding te kunnen leggen met de politieke, maatschappelijke en culturele context waar de Nederlandse vrouw van adel in leefde, die in hoofdstuk 1 is beschreven. Door de levensloop van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford in kaart te brengen, is er tevens een duidelijker beeld ontstaan wat de functie van de tekenkunst in haar leven is geweest.

De oorsprong van het adellijke geslacht Quarles ligt niet in Holland, maar in het Engelse graafschap Norfolk. In de zestiende eeuw trok een deel van de familie naar Ufford, in het graafschap Suffolk, en naar Londen. Aan het begin van de volgende eeuw vertakte dit geslacht verder naar onder andere de Republiek. Pieter Quarles (1677-1744) werd beloond voor zijn diensten aan keizer Karel VI, waardoor zijn oudste zoon Willem (1717-1781) in 1751 door de opvolger van Karel VI – Frans I Stefan – werd verheven tot baron van het Heilige Roomse Rijk. Vanaf dat moment ging hij door het leven als 'Quarles de Quarles'. Zijn broer Lodewijk (1719-1781) hield de naam 'Quarles van Ufford' aan. De vertakking Quarles van Ufford bestaat dus ongeveer sinds de helft van de achttiende eeuw. Pas in 1815 werden hun afstammelingen verheven tot Nederlandse adel.⁶⁸ Lodewijk Quarles van Ufford was getrouwd met Henriette van der Haer (1726-1792) en kreeg samen met haar acht kinderen.⁶⁹ Een van deze acht was Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, geboren te 's-Gravenhage op 11 juni 1763.⁷⁰ Toen zij ter wereld kwam, bekleedde haar vader meerdere hoge functies in de Republiek. Zo werd hij burgemeester van Gouda in het geboortjaar van Angelique Wilhelmina en was hij lid van de Staten Generaal voor Holland en West-Friesland.⁷¹ Hoewel

⁶⁸ Schoemaker, "Zo geestig, kunstig en natuurlyk!" 23, 26 en 17; Centraal Bureau voor Genealogie en Stichting Uitgave Nederland's Adelsboek, *Nederland's Adelsboek*, ('s-Gravenhage: Van Stockum/Centraal Bureau voor Genealogie, 2002-2003), 163.

⁶⁹ '1140 Families Quarles, Quarles de Quarles en Quarles van Ufford', Het Utrechts Archief, geraadpleegd 24 maart 2024, <https://hetutrechtsarchief.nl/onderzoek/resultaten/archieven?mivast=39&mizig=210&miadt=39&miaet=1&micode=1140&minr=908689&miview=inv2&milang=nl#inv3t2>.

⁷⁰ NL-HaNA, 1.10.21, inv.nr. 396. Zie bijlage 5, document 9.

⁷¹ Het Utrechts Archief, Utrecht, toegangsnummer 1140, bijlage 3, Specificatie van inv.nr. 208: lijsten van ambtelijke functies van diverse leden van de families Quarles, Quarles de Quarles en Quarles van Ufford waarvan een afschrift of uittreksel is

zij in 's-Gravenhage is geboren en daar later met haar man heeft gewoond, is het niet zeker of zij vanwege de functie van haar vader ook enige tijd in Gouda heeft verbleven. Over haar leven tot haar huwelijk is dan ook vrijwel niets bekend. Ze zal waarschijnlijk door de maatschappelijke status van haar vader en de adellijke titels van beide ouders een comfortabele jeugd hebben gehad. Ook zal zij, zoals al in de vorige twee hoofdstukken is toegelicht, vanwege haar adellijke komaf een opvoeding volgens adellijke voorschriften hebben gehad, waarbij zij van jongs af aan al leerde tekenen.

Op 28 juli 1793 trouwde Angelique Wilhelmina op dertigjarige leeftijd met Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury (1770-1827) in 's-Gravenhage.⁷² Collot d'Escury is ook een adellijke familie, die stamt uit 1650, toen André Collot d'Escury (1610-1687) door koning Lodewijk XIV tot adelstand werd verheven.⁷³ Collot d'Escury is dus van oorsprong een Frans adellijk geslacht. Pas in 1816 wordt Hendrik Collot d'Escury tot adelstand verheven door koning Willem I en vanaf dit jaar behoort dit geslacht pas tot de Nederlandse adel.⁷⁴ Dit betekent dat Simeon Jacob Carel Collot d'Escury wel van adel was, maar dat toen hij trouwde met Angelique Wilhelmine Quarles van Ufford, alleen tot de Franse adel behoorde. Wel was hij duidelijk een orangist, aangezien hij als page werkte voor de Nederlandse stadhouder prins Willem V.⁷⁵ Hoewel er niet kan worden bevestigd dat zij in Den Haag een woning op hun naam hadden staan, kan er verondersteld worden dat zij in deze hofstad woonden. In het Stadsarchief Amsterdam ligt namelijk een brief, ondertekend door de Staten-Generaal in 1795, die Simeon Jacob Carel en Angelique Wilhelmina toestemming geeft om een reis te maken. In deze brief staat hun 'terugkeer in Den Haag' vermeld, waardoor kan worden aangenomen dat zij hier woonden.⁷⁶ Dit is ook aannemelijk vanwege de functie van Simeon

opgenomen,

https://hetutrechtsarchief.nl/onderzoek/resultaten/archieven?mivast=39&mizig=210&miadt=39&miview=inv2&milang=nl&misort=last_mod%7C%7Casc&mizk_alle=208&micode=1140#inv3t3.

⁷² NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261, Zie bijlage 5, document 6; Centraal Bureau voor Genealogie en Stichting Uitgave Nederland's Adelsboek. *Nederland's Adelsboek* ('s-Gravenhage: Van Stockum/Centraal Bureau voor Genealogie, 1990-1991), 267.

NL-HaNA, 1.10.21, inv.nr. 396. Zie bijlage 5, document 9.

⁷³ Nationaal Archief, Den Haag, nummer toegang 1.10.21, inventarisnummer 3, Akten en andere stukken betreffende de erkenning van adeldom van Andre Collot, heer van Escury en Landauran en zijn aanstelling tot gentilhomme in dienst van Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, 1653-1676.

Centraal Bureau voor Genealogie, *Nederland's Adelsboek* (1990-1991), 259.

⁷⁴ Nationaal Archief, Den Haag, nummer toegang 1.10.21, inventarisnummer 102, Diploma van inlijving in de Nederlandse adel van Hendrik Collot d'Escury door koning Willem I. 1816.

⁷⁵ Centraal Bureau voor Genealogie, *Nederland's Adelsboek* (1990-1991), 267.

⁷⁶ Stadsarchief Amsterdam, Amsterdam, toegangsnummer 226, inventarisnummer 1.3.44.115, stukken betreffende het beheer door Abraham Feitama voor Simeon Jacob Carel Collot d'Escury en Angelique Wilhelmina Quarles, wonende in Engeland, 1797-1812.

Jacob Carel baron Collot d'Escury, aangezien veel bewoners van Den Haag in functie van de stadhouder waren.⁷⁷ Deze woonsituatie is niet van lange duur geweest, want in een document van 9 mei 1797 waar verschillende obligaties in zijn uitgeschreven, staat dat Simeon Jacob Collot d'Escury en zijn vrouw Angelique Wilhelmina Quarles in Engeland wonen.⁷⁸ Zoals in hoofdstuk 1.1 al is omschreven, zijn de politieke omstandigheden in de Republiek hoogstwaarschijnlijk de reden geweest tot verhuizing van het echtpaar naar Engeland. Niet alleen volgde hij vermoedelijk stadhouder Willem V naar Engeland, ook liep in 1795 de functie van de heer Collot d'Escury af als page van de stadhouder.⁷⁹ Tevens zal Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury, als aanhanger van de Oranjes, de dreiging tegen de Orangisten en afzet tegen de adel gevoeld hebben, waardoor vluchten uit de Republiek een veilige uitweg bood.⁸⁰

In Engeland woonden Angelique en Simeon in Percy Place Lower East Hayes in de parochie van Walcot en graafschap Somerset.⁸¹ Walcot is een wijk in Bath en is een vrijstaand deel van deze stad, waar meerdere huizen staan in een bosrijke omgeving vlakbij de rivier de Avon. Het dorp loopt in de vorm van een omgekeerde letter Y. Een van de twee vertakkingen hiervan loopt door het graafschap Somerset, waar ook de woning van het echtpaar Collot d'Escury staat.⁸² Naast de rivier en het bosrijke gebied, is er ook een heuvel die uitloopt op een berggebied genaamd Badonca.⁸³ In deze wijk ligt de straat Percy Place. Vermoedelijk zijn de woningen die hier vandaag de dag nog staan, de laat achttiende-eeuwse panden waar Angelique Wilhelmina en Simeon Jacob Carel in hebben gewoond (afb. 9).⁸⁴ In 1795 is het echtpaar naar deze plek verhuisd, waar twee jaar later op 3 februari hun enige dochter Harriët Jeanne Louise Wilhelmina is geboren.⁸⁵ Op 13 juni 1799 wordt Simeon Jacob Carel genaturaliseerd tot Brits onderdaan. Dit houdt in dat hij zal worden gezien als natuurlijk geboren Brit en dat brengt verschillende privileges met zich mee. Hij is vanaf dat moment in

⁷⁷ Zie hoofdstuk 1.1.

⁷⁸ AA, 226, inv.nr.1.3.44.115. Zie bijlage 5, document 10

⁷⁹ Centraal Bureau voor Genealogie, *Nederland's Adelsboek* (1990-1991), 265 t/m 267.

⁸⁰ Zie hoofdstuk 1.1.

⁸¹ AA, 226, inv.nr.1.3.44.115. Zie bijlage 5, document 10.

⁸² Zie hoofdstuk 2.1.

⁸³ Omschrijving van Walcot: John Wood, *A description of Bath, 1765* (Bath: Kingsmead Reprints, 1969), 90.

⁸⁴ Een van de huizen uit de straat Percy Place fungeert vandaag de dag als Bed & Breakfast. Op de website staat dat William Jay, die aan het einde van de achttiende eeuw prediker was in Bath, nog in dit gebouw heeft gewoond. Hierdoor kan er vanuit worden gegaan dat alle andere huizen in deze straat, die ook in dezelfde stijl zijn gebouwd, ook nog uit het einde van de achttiende eeuw stammen. Bron: <https://www.percyplacebath.co.uk/about-us> (geraadpleegd 1 mei 2024).

⁸⁵ NL-HaNA, 1.10.21, inv.nr. 396. Zie bijlage 5, document 9.
Centraal Bureau voor Genealogie, *Nederland's Adelsboek* (1990-1991), 267.

staat om te erven en erfelijk te zijn en hij mag onder meer alle landerijen, goederen, en legale privileges hebben en behouden. Hij mag alleen geen aflat of handel claimen in een ander land, die geclaimd kunnen worden door natuurlijk geboren Britten. Dit mag alleen wanneer hij al zeven jaar in Groot-Brittannië of een bijbehorende kolonie heeft gewoond, waarbij hij niet langer dan twee maanden afwezig mag zijn.⁸⁶ Vanaf dit moment zal hij dus zeker in Bath zijn gebleven, of in ieder geval in Engeland. Hij is dan ook van 1807 tot aan zijn dood in dienst geweest van de Britse staat.⁸⁷

Het echtpaar heeft niet langer dan twaalf jaar samen doorgebracht in Engeland, want op 31 december 1807 ondertekenden zij de akte van scheiding in Bristol. Er zouden ongelukkige verschillen tussen hen zijn, die tot een echtscheiding hebben geleid. In de akte staat beschreven dat Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford vrij is van macht en autoriteit van Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury en dat zij al haar bezittingen, goederen en effecten mag houden die in haar eigendom zijn. Deze gegevens sluiten aan op de conclusie die in hoofdstuk 1 is getrokken, namelijk dat het huwelijk in de Republiek onder huwelijkse voorwaarden is voltrokken. Deze voorwaarden zullen ook in Engeland van kracht zijn geweest vanwege de contractuele vastlegging. De zorg van hun dochter Harriët werd volledig overgedragen op Angelique, zolang zij nog minderjarig was en Simeon Jacob Carel heeft hierbij geen inspraak in de opvoeding gekregen.⁸⁸ In een brief die mevrouw Cowden namens Angelique naar mevrouw Feitama heeft gestuurd, lijkt de relatie tussen Angelique en haar voormalige man Simeon naar voren te komen. Simeon zou Angelique in december geschreven hebben met een gewelddadige toon, zowel naar haar als naar mevrouw Cowden zelf. Dit kan suggereren dat zijn vijandigheid naar zijn vrouw mogelijk de scheiding tussen hen heeft veroorzaakt. In een brief die Abraham Feitama stuurt aan de broer van Angelique – vermoedelijk Willem – op 20 november 1811, wordt gesproken over een betaling van dhr. d'Escury aan Angelique.⁸⁹ Het zal hier vermoedelijk gaan om alimentatie. Zoals al is beschreven in hoofdstuk 1, was onder Hollandse wet de man verplicht dit te betalen wanneer de vrouw de voogdij over de kinderen kreeg na de scheiding.⁹⁰

⁸⁶ Het Utrechts Archief, Utrecht, toegangsnummer 1140, inventarisnummer 3.4.1.04. 266 Zie bijlage 5, document 7.

⁸⁷ Centraal Bureau voor Genealogie, *Nederland's Adelsboek* (1990-1991), 265 t/m 267.

⁸⁸ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 6.

⁸⁹ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 2.

⁹⁰ Zie hoofdstuk 1.1.

De adressering van verschillende brieven die zijn geschreven na de scheiding wijzen erop dat Angelique Wilhelmina met haar dochter is verhuisd van Percy Place in Bath naar een eigen woning in Flax-Bourton. Dit dorp ligt eveneens in graafschap Somerset, waaruit blijkt dat ze niet ver van haar oude woonplaats is afgeweken.⁹¹ Het is niet bekend in wat voor woning ze daar de rest van haar leven doorbracht. Wel is er een aantal briefwisselingen bewaard gebleven uit deze periode, die informatie geeft over hoe haar leven er toen uitzag. Zo schrijft zij op 28 september 1809 een brief aan een van haar zusters.⁹² Hoewel er geen voornaam is genoteerd, is het evident dat deze aan Cornelia is gericht. Waarschijnlijk heeft Angelique Wilhelmina drie zusters gehad, waarvan twee van hen al voor 1809 waren overleden.⁹³ Cornelia stierf ook in dit jaar, maar dit was pas op 26 oktober, een maand nadat Angelique de brief stuurt.⁹⁴ Zij is op 28 september 1809 dus haar enige zuster die nog leeft. Angelique Wilhelmina heeft in deze brief over haar dagelijkse leven met haar dochter Harriët geschreven. Uit deze beschrijving is op te maken dat ze niet graag haar woning verliet en enigszins geïsoleerd leefde. Zo schrijft ze niet vaak haar buren te bezoeken en zich alleen te voelen. Ook benoemt ze een uitnodiging die ze van een vriend had ontvangen om langs te komen, maar geeft aan dat ze het komende seizoen liever alleen in Bourton blijft. Zoals in hoofdstuk 2 al werd gesuggereerd, is het daarom goed voorstelbaar dat Angelique Wilhelmina tekende om deze eenzaamheid te bestrijden. In dezelfde brief schrijft ze dan ook dat ze meer zal tekenen in de aankomende wintermaanden. Ze zal in deze koude maanden niet buiten hebben getekend, wat de eerdere hypothese uit hoofdstuk 2 ondersteunt dat zij niet *en plein air* heeft getekend. Tevens bevestigt deze informatie dat ze in ieder geval in de periode dat ze in Engeland woonde getekend heeft.

Ondanks het enigszins afgezonderde leven van Angelique Wilhelmina, blijkt uit verschillende archiefstukken haar goede relatie met Cornelia Petronella Feitama, in de correspondentie en herkomstgeschiedenis aangeduid als mevrouw Feitama. De vier tekeningen die zij heeft vervaardigd, zijn dan ook een geschenk aan Cornelia Petronella geweest. Het nauwe contact tussen deze twee vrouwen onderling blijkt ten eerste uit het opgemaakte erfdeel van Angelique Wilhelmina's zuster, Cornelia Anne Quarles. Wanneer zij

⁹¹ NL-HaNA, 1.10.21, inv.nr. 396. Zie bijlage 5, document 9.

'Flax Bourton Parish Council', geraadpleegd 12 mei 2024, <https://flaxbourtonparishcouncil.co.uk/>.

⁹² NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 4.

⁹³ Wim Heijn, "Angélique Wilhelmine Qaurles van Ufford", Geneanet, geraadpleegd 7 april 2024, <https://gw.geneanet.org/heijnw?lang=nl&iz=737&p=angelique+wilhelmine&n=quarles+van+ufford>.

⁹⁴ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 1.

in oktober 1809 overlijdt, is een deel van haar boedel nog niet verdeeld over de erfgenamen. Angelique Wilhelmina is aangewezen om deze verdeling alsnog te maken, waarbij ze mevrouw Feitama ook erfstukken toebedeeld.⁹⁵ Ook komt de goede connectie tussen de twee vrouwen naar voren uit de briefwisseling tussen een broer van Angelique Wilhelmina en Abraham Feitama, de man van Cornelia Petronella Feitama.⁹⁶ Abraham Feitama schrijft in een van deze brieven namelijk over de hechte vriendschap tussen Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford en zijn vrouw.⁹⁷ Vanzelfsprekend zijn de vier tekeningen die Angelique Wilhelmina aan mevrouw Feitama heeft geschonken, ook een bewijs van de goede band tussen hen. Zoals in hoofdstuk 2 al is toegelicht, waren zelfgemaakte presentjes belangrijk voor vrouwen en werden op grote waarde geschat. Deze tekeningen zullen dus een waardevol bezit voor Cornelia Petronella Feitama zijn geweest.

In de eerdere genoemde brief aan haar zuster Cornelia spreekt Angelique Wilhelmina over mevrouw Cowden.⁹⁸ Deze vrouw, van wie de voornaam onbekend is gebleven, heeft op 8 februari 1812 een brief aan Cornelia Petronella Feitama geschreven.⁹⁹ Dit is een maand voordat Angelique Wilhelmina is komen te overlijden en uit deze brief blijkt ook dat zij toen al erg ziek was. Aangezien zij hierdoor zelf te zwak was geworden om nog te kunnen schrijven, licht mevrouw Cowden Cornelia Petronella in over de situatie van Angelique Wilhelmina. Zij is in november al ziek geworden en wordt in deze periode zodanig beperkt door haar ziekte, dat ze zelden vaker dan een keer per week haar bed uitkomt.¹⁰⁰ Hieruit kan geconcludeerd worden dat de tekeningen in ieder geval niet in de laatste maanden van haar leven zijn vervaardigd. Tevens duidt dit aan dat mevrouw Cowden, net als Cornelia Petronella Feitama, een hechte relatie had met Angelique Wilhelmina. In de brief schrijft ze namelijk dat ze al sinds juni bij Angelique Wilhelmina is. Haar langdurige verblijf bij haar blijkt ook uit de laatste geschreven regels, waarin mevrouw Feitama vraagt of het goed gaat met de familie Cowden, wat vermoedelijk haar eigen directe familie die ze al een paar maanden niet gezien heeft. Ondanks dat Angelique Wilhelmina van het gezelschap en de zorg van mevrouw Cowden heeft genoten, blijkt ook uit deze brief weer haar eenzaamheid. Mevrouw Cowden

⁹⁵ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 1 en 5.

⁹⁶ Het is niet zeker welke broer van Angelique dit is, maar dit zal Willem geweest zijn aangezien deze correspondentie uit de archiefinventaris onder zijn naam komt.

⁹⁷ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 2.

⁹⁸ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 4.

⁹⁹ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 3.

¹⁰⁰ NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 2 en 3.

schrijft namelijk dat Angelique Wilhelmina al vanaf juni geen brief meer vanuit Holland heeft ontvangen en ook niets van mevrouw Feitama heeft gehoord.

Nog geen maand na de datering van deze brief, is Angelique Wilhelmina gestorven in in Flax-Bourton, op 6 maart 1812.¹⁰¹ Zes jaar later is er een document door haar dochter Harriët ondertekend met betrekking op het erfdeel van Cornelia, de zuster van Angelique. Angelique Wilhelmina had in 1810 de boedel van haar zuster aanvaardt en hierbij vastgelegd dat wanneer zij zelf kwam te overlijden, deze boedel naar haar dochter Harriët zou gaan wanneer zij eenentwintig werd. Bij deze ondertekening in 1818 erft Harriët deze boedel, inclusief de eigendommen van haar moeder Angelique Wilhelmina. In dit document worden specifiek drie kisten genoemd met schilderijen, die in het bezit van Angelique Wilhelmina zijn geweest. Deze stonden in het pakhuis van Abraham Feitama in Amsterdam. Het gegeven dat Angelique deze schilderijen in haar bezit had, sluit aan op de eerder genoemde verzamelcultuur onder adellijke vrouwen. Het is hoogst onwaarschijnlijk dat zij specifiek deze schilderijen als voorbeeld heeft gebruikt om deze vier tekeningen te vervaardigen. De schilderijen lagen namelijk opgeslagen in een pakhuis in Amsterdam, terwijl de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina waarschijnlijk in Bath zijn vervaardigd.¹⁰² Wel is het mogelijk dat de schilderijen zich in haar woning bevonden toen ze in Den Haag woonde en deze toen als tekenvoorbeeld heeft gebruikt.

In geen van de archiefstukken worden de vier tekeningetjes die Angelique Wilhelmina heeft vervaardigd benoemd. De herkomstgeschiedenis die achterop een van de lijstjes staan geven wel aan bij wie de tekeningen in bezit zijn geweest, maar het is onbekend waarom deze herkomst zo is gelopen. Ook is er geen document overgebleven die inzicht geeft in al haar bezittingen, waardoor het ook niet bekend is of zij meer tekeningen in haar bezit had. Hierdoor kan er geen conclusie worden getrokken over de hoeveelheid tekeningen die zij heeft vervaardigd. Aan de hand van haar levensloop en vermoedelijke educatie en opvoeding kan wel worden ingeschat dat de beoefening van de tekenkunst een aanzienlijk onderdeel van haar vrije tijd zal hebben ingenomen.

¹⁰¹ NL-HaNA, 1.10.21, inv.nr. 396. Zie bijlage 5, document 9.

¹⁰² NL-HUA, 1140, inv.nr. 3.4.1.02.261. Zie bijlage 5, document 1.

4. Met liefde gemaakt: Een verdieping in de visuele en materiële aspecten van de vier tekeningen

In dit hoofdstuk zijn de materiële en visuele aspecten van de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford onderzocht. Door de voorstellingen en de gebruikte materialen van de tekeningen te beschrijven en in de culturele context te plaatsen, kan worden onderzocht waarom zij deze werken heeft vervaardigd, hoe deze binnen de context van haar leven passen en wat dit kan onthullen over de tijd en plaats waarin de tekeningen zijn vervaardigd.

4.1 De visuele aspecten

De vier tekeningen die Angelique Wilhelmina heeft vervaardigd, beelden landschapjes af waar verschillende figuren en ruïnes in zijn verwerkt.¹⁰³ Om deze onderwerpskeuze te begrijpen, is het van belang om deze tekeningen in de context van de laat achttiende-eeuwse en vroeg negentiende-eeuwse landschapsteken- en schilderkunst in Engeland te bekijken. De conclusies uit eerdere hoofdstukken duiden er namelijk op dat zij deze tekeningen hoogstwaarschijnlijk in Bath of Flax-Bourton in Engeland heeft vervaardigd aan het begin van de negentiende eeuw. Met deze conclusies als vertrekpunt, is het van belang om de trends in de teken- en schilderkunst in laat achttiende-eeuws en vroeg negentiende-eeuws Engeland in kaart te brengen. De voorkeur van Angelique Wilhelmina om landschappen te tekenen past goed in het tijdsbeeld van laat achttiende-eeuws en vroeg negentiende-eeuws Engeland, want tussen circa 1760 en 1840 was de populariteit van de landschapskunst in Engeland op een hoogtepunt. Engelse kunstenaars hadden hierbij voornamelijk een voorkeur voor Italiaanse landschappen met klassieke elementen. Steeds meer Italiaanse werken werden onderdeel van de Engelse kunstcollecties en vanaf circa 1750 werden deze landschappen verkozen over de realistische Nederlandse landschapsschilderijen. In deze periode waren er zowel Engelse kunstenaars die naar Italië trokken, als Italiaanse kunstenaars die Engeland afreisden. Dit beïnvloedde de landschappen van de Engelse kunstenaar, die meer volgens Italiaanse stijl gingen werken. Het was echter lang niet voor iedereen mogelijk om naar Italië te reizen, onder andere vanwege de hoge kosten. Hierdoor

¹⁰³ Zie bijlagen voor een uitgebreide visuele analyse van de tekeningen

ontstond er vanaf de jaren negentig van de achttiende eeuw steeds meer belangstelling naar de landschappen in eigen land. De Engelse kunstenaars gingen in het binnenland op zoek naar de meest Italiaans ogende elementen, wat voornamelijk is terug te zien aan de vele afgebeelde ruïnes. In de weelderige natuurgebieden van het Engelse landschap stonden namelijk veel overblijfselen van kloosters en abdijen. Deze verwerking van ruïnes in landschappen vielen onder het 'pittoreske' (*picturesque*), een stroming in de kunst die aan het einde van de achttiende eeuw opkwam.¹⁰⁴ De verhuizing van Angelique Wilhelmina naar Bath in deze periode en het feit dat de vier door haar vervaardigde tekeningen ruïnes in landschappen afbeelden, versterken de veronderstelling dat deze tekeningen in Engeland zijn gemaakt. Om de vergelijking tussen haar tekeningen en het pittoreske goed te kunnen maken, is het van belang dat deze specifieke kunststroming zo duidelijk mogelijk in beeld wordt gebracht. De pittoreske esthetiek krijgt bekendheid rond 1794, het jaar dat Uvedale Price een essay publiceert waarin hij de essentie hiervan beschrijft.¹⁰⁵ Price doet dit voornamelijk door het pittoreske te onderscheiden van het schone (*beautiful*) en het sublieme (*sublime*). Het schone beeldt gladheid en uniformiteit van het landschap uit en een geleidelijke variatie, zonder plotselinge uitsteeksels. Het sublieme is dreigend, groots en oneindig en gaat vaak gepaard met gevoelens van ontzag. Het pittoreske onderscheidt zich hierin van beiden. Om te beginnen is het pittoreske een tegenstelling van het schone, want het pittoreske heeft betrekking op een landschap met plotselinge variatie en ruwheid. Gebouwen in perfecte staat zijn bijvoorbeeld onderdeel van het schone, terwijl een ruïne, door de variatie en grilligheid van het oppervlak, in een pittoresk werk past. In de landschapjes die Angelique Wilhelmina heeft getekend, zijn overblijfselen van bouwwerken verwerkt die begroeid, grillig en gevarieerd ogen, waardoor ze aansluiten op deze omschrijving van het pittoreske. De ruwheid van het landschap is ook te zien in de tekeningen, bijvoorbeeld aan de half verwoeste boom die in een van de afbeeldingen is getekend (afb. 2). De afbeeldingen in de tekeningen van Angelique Wilhelmina sluiten ook niet aan op de definitie van een sublieme voorstelling. In haar vier tekeningen ontbreekt

¹⁰⁴ Luke Herrmann, *British Landscape Painting of the Eighteenth Century* (Londen: Faber & Faber, 1973), 7, 49, 79, 91 en 110; Sloan, 'A Noble Art', 79; Clarke, *The tempting prospect*, 32 en 33.

¹⁰⁵ David H. Solkin, *Art in Britain, 1660-1815* (New Haven: Yale University Press, 2015), 259.

De essay van Price is niet per definitie de 'correcte' betekenis van dit woord, want hier zijn al in deze tijd meerdere definities van gegeven, maar aangezien het in de context van dit onderzoek niet uitmaakt wat de exacte definitie van dit begrip is, is deze essay als bron gebruikt om pittoresk te omschrijven.

namelijk een dreigende sfeer en stralen de figuren in haar tekeningen juist vriendelijkheid uit, die aansluit bij de speelse en vrolijke sfeer van een pittoresk landschap. De vier tekeningen zijn tevens gekaderd door de bomen aan de zijkanten. Ook dit is typerend voor het pittoreske, want in tegenstelling tot de oneindigheid van het sublieme, suggereert het pittoreske een begrenzing van het landschap.¹⁰⁶

De directe omgeving in Bath kan invloed op haar voorkeur hebben gehad om ruïnes af te beelden. In deze stad waren namelijk veel overblijfselen van klassieke gebouwen te zien. Het is echter niet waarschijnlijk dat zij deze ter plekke in Bath heeft nagetekend. Hiervoor kan worden teruggegrepen op de informatie die in hoofdstuk 3 is gegeven, waaruit blijkt dat zij voornamelijk binnenshuis tekende. Ook duiden de visuele aspecten van de tekeningen niet op een schets naar de natuur. Er zijn in de tekeningen onder het bruine inkt namelijk lichte, maar strakke contouren van grafiet te zien en een tekening *en plein air* zou veel schetsmatiger ogen. Deze manier van tekenen duidt er eerder op dat de vier tekeningen zijn nagetekend van een ander werk. Dit is bijvoorbeeld ook te zien in het negentiende-eeuwse schetsboek van Elisabeth Kemper, een amateurtekenaars die heeft nagetekend van andere tekeningen en ook subtiele maar strakke contourlijnen in grafiet heeft aangebracht (afb. 10).¹⁰⁷ Deze visuele gelijkens maakt het waarschijnlijk dat Angelique Wilhelmina heeft nagetekend van andere afbeeldingen die pittoreske landschappen afbeeldde.

Het natekenen van landschappen werd vaker in de late achttiende en vroege negentiende eeuw door amateurtekenaressen gedaan. Deze zijn vergelijkbaar met de tekeningen van Angelique Wilhelmina. Zo heeft gravin Lady Amabel Hume-Campbell (1751-1833) ook een landschap afgebeeld in een kleine ovale vorm, die is nagetekend van een tekening van kunstenaar en schrijver William Gilpin (afb. 11). Hij was grondlegger van het pittoreske en heeft geschriften hierover gepubliceerd.¹⁰⁸ Ook heeft zij een kleine ets vervaardigd naar voorbeeld van de kunstenaar Alexander Cozens, een Engels kunstenaar die al eerder is genoemd in hoofdstuk 2 (afb.7). Ook amateurkunstenaars Mary Hartley (1757-

¹⁰⁶ Sir Uvedale Price, *Essays on the picturesque : as compared with the sublime and the beautiful : and on the use of studying pictures for the purpose of improving real landscape* (Westmead, Farnborough: Gregg International Publishers Limited, 1971), 49 t/m 51, 83 en 84.

¹⁰⁷ Robert-Jan te Rijdt, "Over tekenlessen aan particulieren, vooral met betrekking tot Amsterdam," *Delineavit et Sculpsit* 50(2023)2: 13. In deze bron staat beschreven dat Elisabeth Kemper van haar tekenmeester Humbert de Superville heeft nagetekend.

¹⁰⁸ Stephen Copley en Peter Garside, "Introduction," in *The Politics of the Picturesque : Literature, landscape and aesthetics since 1770*, red. Stephen Copley en Peter Garside (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), 5; Sloan, 'A Noble Art', 159. Hier staan de originele tekeningen door William Gilpin in.

1803) tekende pittoreske landschappen (afb. 12).¹⁰⁹ Zij was bevriend met William Gilpin, dus is vermoedelijk ook door zijn werk geïnspireerd geweest.¹¹⁰ Ook heeft Gilpin zelf pittoreske werkjes vervaardigd (afb. 13 en 14). Deze voorbeelden tonen gelijkenissen met de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina, zowel in formaat en vorm als in onderwerp. Aan de hand van deze tekeningen kan de hypothese worden ondersteund dat Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford de vier tekeningen heeft nagetekend naar tekeningen in pittoreske stijl. Het kan zijn dat zij dit net als andere amateurkunstenaressen naar voorbeeld van een beroepskunstenaar heeft gedaan. In achttiende-eeuws Engeland zijn er tekenboeken verspreid die zijn vervaardigd door kunstenaars John June en Paul Sandby en verkocht door handelaar Robert Sayer. Deze werden onder meer gebruikt als voorbeeld van amateurtekenaars en de afbeeldingen hierin bestonden uit kleine ovaalvormige ruïnelandschapjes.¹¹¹ Of Angelique Wilhelmina exact de voorbeelden uit deze boeken heeft gebruikt is onbekend, maar wel duidt dit aan dat amateurtekenaressen in Engeland voorbeelden uit handleidingen en tekenboeken gebruikten om dit soort ovale ruïnelandschapjes te tekenen.

De landschappen in de tekeningen zijn vakkundig weergegeven. De verhoudingen van de ruïnes in het natuurlijke landschap zijn nauwkeurig, er is gebruik gemaakt van lineair perspectief, en er is gedetailleerd gewerkt. Er zijn echter ook aspecten in de afbeeldingen die minder vaardig zijn uitgewerkt. Zo is in een van de tekeningen een kind getekend met een uitgestrekte arm, die te kort is in verhouding tot de rest van zijn lichaam (afb. 4). Ook lijkt het water dat uit de waterspuwer stroomt in een van de tekeningen met weinig aandacht en detail te zijn getekend (afb. 3). Hoewel de landschappen gedetailleerd en realistisch zijn afgebeeld, zijn de figuren in de landschappen wat vluchtiger en minder vakkundig weergegeven. Hieruit blijkt dat Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford meer kennis had over het afbeelden van landschappen dan figuren. Dit sluit aan op de voorkeur die amateurtekenaressen hadden voor het afbeelden van landschappen. Zoals in hoofdstuk 2 al is toegelicht, stelde het tekenen van een menselijk figuur namelijk vaak te hoge eisen voor de

¹⁰⁹ Sloan, 'A Noble Art', 161.

¹¹⁰ Curator van The British Museum, 'drawing', The British Museum, geraadpleegd 1 juni 2023, https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1998-0314-9; Stephen Copley en Peter Garside, "Introduction," in *The Politics of the Picturesque : Literature, landscape and aesthetics since 1770*, red. Stephen Copley en Peter Garside (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), 5.

¹¹¹ Sloan, 'A Noble Art', 63.

amateurtekenaressen en waren de mogelijkheden voor vrouwen om het menselijk lichaam na te leren tekenen vrij beperkt.

De vier landschapstekeningen van Angelique Willemina zijn in een monochrome bruine kleur uitgevoerd, wat ook vaker te zien is bij de landschappen van de Engelse achttiende-eeuwse kunstenaars Alexander Cozens (afb. 15) en Thomas Gainsborough (afb. 16).¹¹² Deze laatst genoemde kunstenaar werd in hoofdstuk 1 al aangeduid als een van de beroemdste kunstschilders die in Bath zijn naam heeft gemaakt. Hierdoor is het goed mogelijk dat Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford deze invloed van monochroom kleurgebruik ook in Engeland heeft meegekregen, onder andere van Gainsborough, die in die tijd in Bath is verbleven.

4.2: De materiële aspecten

Naast de voorstellingen die op de vier tekeningen zijn afgebeeld, kunnen ook de materiële aspecten van de vier kunstwerken inzicht bieden in de rol van deze tekeningen in het leven van Angelique Wilhelmina. Hiervoor is er eerst getracht om het watermerk te onderzoeken dat zichtbaar is bij een van de vier tekeningen die van de omlijsting is losgemaakt (afb. 17). Aan de hand van dit watermerk zou de datering en plaats van productie kunnen worden achterhaald, wat de hypothese zou kunnen ondersteunen dat de tekeningen in Engeland zijn vervaardigd. Het watermerk bevindt zich in de rechter bovenhoek van deze losgehaalde tekening. Het watermerk lijkt een bloem met drie puntvormige bladeren af te beelden, maar deze loopt uit op een voetje, wat suggereert dat het een kelk is. Dit is moeilijk zichtbaar, aangezien er een extra blad papier op de achterkant is geplakt. In het onderzoek naar dit watermerk zijn meerdere bronnen gebruikt, zoals de online databases *Briquet* en *The Memory of Paper*. Hierbij is zowel gezocht naar bloemmotieven als watermerken waar een kelk in is verwerkt, maar hier is geen resultaat uitgekomen. Ook zijn er verschillende boeken geraadpleegd, zoals *Watermarks in paper in Holland, England, France, etc. in the XVII and XVIII centuries and their interconnection* door A. Churchil, *Watermarks, mainly of the 17th and 18th centuries* door Edward Heawood en *Watermarks 1450-1850 : A Concise History of Paper in Western Europe* door Frans Laurentius en Theo Laurentius. Ook hier is geen

¹¹² Michael Clarke, *The tempting prospect : A social history of English Watercolours* (Londen: British Museum Publications, 1981), 104.

watermerk gevonden die gelijk is aan het watermerk op een van de tekeningen. Gezien de kleine afmetingen van de tekeningen, is ook de overweging gemaakt dat de kelk of bloem mogelijk slechts een fragment is van een groter watermerk. Zelfs met deze overweging in gedachten heeft het onderzoek geen resultaat opgeleverd. Hierdoor is er aan de hand van het watermerk geen informatie gevonden over de locatie en periode waarin het papier is vervaardigd.

De lijnen die op het papier zichtbaar zijn, tonen aan dat er gebruik is gemaakt van vergépapier. Dit is een geschept papier waarbij het pulp op een draadzeef is gelegd en daardoor een geribbeld patroon van evenwijdige lijnen op het papier achterlaat.¹¹³ De verticale en verder uit elkaar staande lijnen zijn de kettinglijnen, die over de korte kant van het papier lopen. Deze worden gekruist door de waterlijnen, de dicht bij elkaar lopende horizontale lijnen.¹¹⁴ Het watermerk is meestal ook in de zeef verwerkt en loopt vaak parallel aan de kettinglijnen, wat ook te zien is in de tekeningen van Angelique Wilhelmina. In Engeland had vanaf 1790 het vergépapier grotendeels plaats gemaakt voor velijn, een gladder papier. Dit zou kunnen tegenspreken dat deze tekeningen in vroeg negentiende-eeuws Engeland zijn vervaardigd. Maar er was in deze periode nog wel degelijk vraag naar dit handgemaakte papier, ook na de komst van velijnpapier. Het feit dat Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford vergépapier heeft gebruikt, betekent dus niet dat het papier voor 1790 is geproduceerd. Tevens bestaat de mogelijkheid dat ze ouder papier heeft gebruikt dat ze naar Engeland heeft meegenomen. Ook de papiersoort kan dus geen exacte informatie bieden over de locatie en tijd waarin het papier is vervaardigd.¹¹⁵

Zoals in de vorige paragraaf genoemd zijn de tekeningen zelf in een monochrome kleur opgezet, wat vaker te zien is bij achttiende-eeuwse Engelse landschapstekeningen.¹¹⁶ Het enige aspect van deze vier tekeningen dat niet in een monochrome tint is uitgevoerd, is de wolkenlucht boven en achter de landschappen. Deze zeer subtiele lichtblauwe kleur is aangebracht met een verf op waterbasis. Zoals in hoofdstuk 2 is beschreven, was voor amateurkunstenaresen aan het einde van de achttiende eeuw aquarelleren een populaire

¹¹³ Agnes Groot, "Tekentechnieken," in *Kunsttechnieken in Historisch Perspectief*, red. Helen Westgeest, Truus van Bueren, Agnes Groot en Arjan de Koomen (Turnhout: Brepols, 2011), 159.

¹¹⁴ G. J. Vis, e.a., 'Algemeen Letterkundig Lexicon : kettinglijnen', Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren, geraadpleegd 11 mei 2024, https://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_01235.php.

¹¹⁵ Groot, "Tekentechnieken," 159 en 160; Dard Hunter, *Papermaking through eighteen centuries* (New York: Burt Franklin, 1971), 234; B. J. McMullin, "Watermarks and the Determination of Format in British Paper, 1794-"CIRCA" 1830," *Studies in Bibliography* 56(2003/2004)1: 299 en 310, <https://www.jstor.org/stable/40372200> (geraadpleegd 24 april 2024).

¹¹⁶ Zie hoofdstuk 4.1.

vaardigheid om te leren, waardoor de toepassing hiervan door Angelique Wilhelmina goed in de tijd te plaatsen is. Langs en door de bruine inkt zijn grijze lijnen te zien die duiden op een ondertekeningen van grafiet. Met dit tekenmateriaal konden dunne en delicate lijnen gezet worden.¹¹⁷ Niet alleen aquarel, maar ook het gebruik van inktwassing over een ondertekening van grafiet, was aan het einde van de achttiende eeuw zeer gebruikelijk.¹¹⁸ Door tekenaars werd destijds het meest gebruik gemaakt van zwarte en bruine inkt. De tekeningetjes van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford zijn vrijwel volledig uitgevoerd in een bruinkleurige inktwassing. Bruine inkten bestonden uit twee soorten, namelijk bister of sepia. Sepia heeft als eigenschap dat het ondoorschijnend en donker van kleur is, terwijl bister juist helder is en een transparanter effect heeft.¹¹⁹ Allebei de inkten kunnen zowel donkerder als lichter worden aangebracht en ook de tint bruin kan uiteenlopen. Hoewel het hierdoor niet zeker is van welke soort bruine inkt Angelique gebruik heeft gemaakt, zal onder andere vanwege het transparante effect gebruik zijn gemaakt van bister. Aan de rand van de ovale tekeningetjes zijn hele kleine gaatjes geprikt. Dit kunnen sporen van speldenprikjes zijn, die zijn gezet om de ovale vorm uit te meten en uit te knippen.

De werkjes zelf zijn niet daadwerkelijk ingelijst, maar de verschillende onderdelen zijn aan elkaar vastgemaakt. Er zijn namelijk eindjes van stroken bruin papier te zien op de achterkant van haar werkjes, waarmee het glasplaatje en/of decoratieve randje is vastgemaakt aan de tekeningen (afb. 18). Vervolgens is hier karton overeen geplakt en daartussen is door middel van lint of tape een klein ringetje aan de bovenkant bevestigd, om het werkje aan op te kunnen hangen (afb. 19). Deze constructie komt overeen met de instructie om schilderijlijstjes te vervaardigen, uit de handleiding *Needles and brushes, and how to use them; a manual of fancy work* van Jane Eyre.¹²⁰ Ook de decoratie van de vier gouden lijstjes komt overeen met de beschrijving in deze uitgave. De werkjes van Angelique Wilhelmina zijn namelijk met een goudgekleurd – vermoedelijke gipsen – randje omlijst en in deze instructie staat ook beschreven hoe lijstjes verguld kunnen worden. Hoewel deze publicatie pas in 1887 in Amerika is uitgegeven, kan deze manier van lijstjes maken voor vrouwen jarenlang internationaal de algemene methode zijn geweest. Het gebruik van

¹¹⁷ Chapman, *The elements of art*, 32; Groot, "Tekentechnieken," 144.

¹¹⁸ Kimberly Nichols, "Turner's Use of Graphite Underdrawing in His Watercolor "Cassiobury Park, Hertfordshire"," *Master Drawings* 40(2002)4: 299, <https://www.jstor.org/stable/1554559> (geraadpleegd 27 april 2024).

¹¹⁹ Chapman, *The elements of art*, 32; Groot, "Tekentechnieken," 149 en 150.

¹²⁰ Jane Eyre, *Needles and brushes, and how to use them; a manual of fancy work* (Chicago en New York, Belford en Clarke & co, 1887), 299 en 300, https://archive.org/details/needlesbrushesho00eyre_0/mode/2up (geraadpleegd 5 juni 2024).

handleidingen bij het maken van lijstjes werd in hoofdstuk 1 al genoemd en het is mede door deze overeenkomsten zeer waarschijnlijk dat ook Angelique Wilhelmina hier gebruik van heeft gemaakt. Tevens is het mogelijk dat deze instructies ook als les werden gegeven toen zij in Bath verbleef, waar lijstjes vervaardigen een van de activiteiten was. Door de constructie van het geheel is het in ieder geval aannemelijk dat Angelique Wilhelmina het gehele werkje zelf in elkaar heeft gezet.

Op de achterkant van een van de werkjes is de gehele herkomstgeschiedenis uitgeschreven waar, zoals eerder genoemd, te lezen is dat de lijstjes zijn gegeven aan mevrouw Feitama. In hoofdstuk 3 is toegelicht dat Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford een goede vriendschap met haar had. Niet alleen was het in de achttiende eeuw gebruikelijk voor vrouwen om zelf lijstjes te vervaardigen, ook is in hoofdstuk 1 beschreven dat vrouwen onderling geregeld zelfgemaakte werkjes aan elkaar schonken. Het is hierdoor aannemelijk dat Angelique Wilhelmina deze werkjes volledig zelf in Engeland heeft vervaardigd om deze aan Cornelia Petronella Feitama te schenken als waardering van hun vriendschap. De lusjes die aan de werkjes zijn bevestigd suggereren dat ze aan de muur hebben gehangen, wat aansluit op een van de mogelijke functies van tekeningen, namelijk de verfraaiing van het interieur.

Conclusie en aanbevelingen

Conclusie

In deze thesis zijn de vier aanvankelijk onbekende tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford onderzocht en geplaatst binnen de context van de rol van de tekenkunst voor de Nederlandse adellijke vrouw in de achttiende eeuw. De hoofdvraag die in dit onderzoek is beantwoordt luidt dan ook als volgt:

Welke informatie kunnen de materiële, visuele en contextuele aspecten van deze vier tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford bieden over de rol van de tekenkunst in haar leven als Hollandse adellijke amateurtekenares tussen circa 1750 en 1820?

Vermoedelijk heeft Angelique Wilhelmina deze vier tekeningen vervaardigd in de vroege negentiende eeuw in Flax-Bourton of Bath. In 1795 is ze met haar man Simeon Jacob Carel baron Collot d'Escury naar Bath in Engeland verhuisd, vanwege de machtsovername van de patriotten. Bath was een uitstekende plek voor het adellijke echtpaar om neer te strijken, vanwege de recreatie die er voor de elite beschikbaar was. Kunstenaars trokken namelijk naar deze stad om de elite tekenlessen geven, waardoor het aannemelijk is dat Angelique Wilhelmina hier gebruik van heeft gemaakt.

Naast de tekenlessen waar zij in deze stad gebruik van kon maken, is ook aan de hand van de materiaal-technische aspecten te zien dat Angelique Wilhelmina vermoedelijk de tekeningen in Engeland heeft gemaakt. Dit blijkt onder andere uit de gouden omlijsting van de werkjes, die zij hoogstwaarschijnlijk zelf heeft vervaardigd. In Bath is zij vermoedelijk in aanraking gekomen met het zelf maken van lijstjes, aangezien het vergulden van lijstjes en spiegels destijds een gebruikelijke bezigheid voor vrouwen in deze stad was. De constructies van de lijstjes van de vier werkjes van Angelique Wilhelmina vertonen ook overeenkomsten met een negentiende-eeuwse instructie uit een handleiding om zelf lijstjes te maken.

Ook door het materiaalgebruik van de tekeningen is het waarschijnlijk dat Angelique Wilhelmina deze vier werkjes in vroeg negentiende-eeuws Engeland heeft getekend. Zo is er een bruine inktwassing en een verf op waterbasis gebruikt. Met deze bruine inkt zijn de tekeningen in een monochrome kleur opgezet, wat vaker is terug te zien in de landschapstekeningen van de Engelse achttiende-eeuwse kunstenaars Alexander Cozens en Thomas Gainsborough. Deze laatst genoemde kunstenaar was de grootste kunstschilder die

naam in Bath heeft gemaakt, dus Angélique Wilhelmina kan door deze werken geïnspireerd zijn geweest toen zij in Bath verbleef. Ook het gebruik van verf op waterbasis duidt op een vervaardiging uit circa 1800, want aquarelleren kwam in de aanloop naar de negentiende eeuw in de mode bij amateurtekenaressen.

Tevens ondersteund de onderwerpskeuze de hypothese dat deze kunstwerkjes in Engeland zijn vervaardigd. Deze tekeningen beelden namelijk pittoreske landschappen af, wat vanaf het einde van de achttiende eeuw in Engeland een geliefd onderwerp was bij schilder- en tekenkunstenaars. De landschappen in de vier tekeningetjes van Angélique Wilhelmina komen overeen met de beschrijving van het pittoreske door Uvedale Price. Daarnaast tonen de vier tekeningetjes sterke gelijkenissen in afbeelding, vorm en formaat met de illustraties van William Gilpin, een Engelse auteur die een van de grondleggers van het pittoreske was. Zijn afbeeldingen zijn vaker nagetekend door amateurtekenaressen, waardoor het waarschijnlijk is dat Angélique Wilhelmina ook pittoreske werken heeft nagetekend.

Dit sluit meteen aan op de hypothese dat Angélique Wilhelmina deze vier tekeningen naar voorbeeld heeft vervaardigd. Allereerst was natekenen een belangrijk onderdeel van de tekeneducatie, want zo leerden adellijke vrouwen om te tekenen. Ook zijn er in de achttiende eeuw tekenboeken verspreid waar soortgelijke kleine ovaalvormige ruïnelandschapjes instonden, die lijken op de vier werkjes die door Angélique Wilhelmina zijn getekend. Amateurtekenaressen gebruikten zulke boeken om voorbeelden uit na te tekenen, waardoor het aannemelijk is dat Angélique Wilhelmina deze ook als voorbeeld heeft gebruikt. Ook suggereren de ondertekeningen van grafiet dat ze naar voorbeeld heeft nagetekend. Deze lijnen zijn namelijk vrij strak opgezet en als de tekeningen *en plein air* waren vervaardigd zouden de grafietlijnen schetsmatiger zijn geweest. Tevens had Angélique Wilhelmina schilderijen in haar bezit, die ze gebruikt kan hebben om van na te tekenen. Ook kan worden ontkracht dat Angélique Wilhelmina een voorkeur had om naar de natuur te tekenen, aangezien ze graag binnenshuis tekende.

Voor Angélique Wilhelmina zal de tekenkunst beoefenen een manier zijn geweest om eenzaamheid en somberheid te bestrijden. Uit verschillende brieven blijkt namelijk Angélique Wilhelmina na haar echtscheiding vrij geïsoleerd heeft geleefd. Ondanks deze eenzaamheid van Angélique Wilhelmina, belichten deze vier werkjes een belangrijke vriendschap uit haar leven. De tekeningetjes zijn namelijk een geschenk aan haar vriendin

Cornelia Petronella Feitama geweest en zijn onder andere door het kleine formaat van de tekeningen en de zelfgemaakte lijstjes een representatief voorbeeld van de achttiende-eeuwse geschenkcultuur tussen vrouwen onderling. Hiermee zijn de tekeningen een onderdeel van een groter sociaal en cultureel fenomeen en bieden daarmee een unieke kijk op hoe tekenkunst destijds voor deze vrouwen functioneerde om vriendschappelijke banden te onderhouden.

De tekenkunst heeft vermoedelijk een grote rol in het leven van Angelique Wilhelmina gespeeld. Niet alleen omdat ze hiermee haar vriendschappen onderhield, maar ook heeft zij deze vaardigheid al vanuit haar opvoeding meegekregen. Tekenlessen waren een essentieel onderdeel van de achttiende-eeuwse opvoeding van adellijke meisjes. Hoewel zij door haar adellijke stand tekenlessen heeft kunnen volgen, heeft zij als vrouw zijnde ook beperkingen gehad in haar ontwikkelingen hierin. Zo mochten vrouwen niet naar naaktmodel tekenen, wat ook zichtbaar is in de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina. De menselijke figuren hebben onjuiste verhoudingen, wat aangeeft dat zij hier niet bedreven in was. Doordat zij als vrouw zijnde gelimiteerd was in haar educatie, is het belangrijk om te beseffen dat haar technische en esthetische vaardigheden niet moeten worden vergeleken met die van een mannelijke beroepskunstenaar. Het is mede daarom van belang dat de tekeningen niet op hun esthetische waarde beoordeeld worden, maar op de grote emotionele waarde die ze hadden voor haar en de vrouw aan wie deze zijn geschonken. In de inleiding van deze thesis is het begrip amateurkunstenaar beschreven aan de hand van de definitie van de achttiende-eeuwse schrijver Abraham Rees. Dit onderzoek heeft aangetoond dat Angelique Wilhelmina voldeed aan deze definitie. Zij heeft getekend als onderdeel van haar educatie, ontspanning, strijd tegen eenzaamheid, liefde voor de kunstvorm en blijk van haar vriendschap, maar niet vanuit de motivatie om geld te verdienen. De amateurtekenkunst van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford als adellijke vrouw heeft daarmee weliswaar geen hoge monetaire waarde, maar wel degelijk een kunsthistorische waarde die bijdraagt aan de zichtbaarheid van de achttiende- en negentiende-eeuwse vrouwelijke amateurkunstenaressen.

Aanbevelingen

Hoewel er door dit onderzoek meer te weten is gekomen over de vier tekeningen van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford binnen de context van de rol van de amateurtekenkunst voor de vrouw van adel, liggen er nog mogelijkheden voor

vervolgonderzoek. Als eerst zou het waardevol zijn om het watermerk verder te onderzoeken, zodat de herkomst van het papier met betrekking op de periode en plaats in kaart kan worden gebracht. Als het een Engels watermerk betreft, kan de hypothese worden ondersteund dat de tekeningen in Engeland zijn vervaardigd. Daarnaast zou het raadzaam zijn om te onderzoeken hoe de zelfgemaakte lijstjes uit Bath eruitzagen, zodat deze visueel vergeleken kunnen worden met de lijstjes van de vier tekeningen. Dit zou de kunnen aanduiden dat de lijstjes in deze stad zijn vervaardigd.

Literatuur

'1140 Families Quarles, Quarles de Quarles en Quarles van Ufford'. Het Utrechts Archief. geraadpleegd 24 maart 2024.

<https://hetutrechtsarchief.nl/onderzoek/resultaten/archieven?mivast=39&mizig=210&miadt=39&miaet=1&micode=1140&minr=908689&miview=inv2&milang=nl#inv3t2>.

Anderson, Christy. "Palladio in England: The dominance of the classical in a foreign land." In *Palladio and Northern Europe : Books, Travellers, Architects*, redactie Howard Burns en Guido Beltramini, 123-149. Londen: Royal Academy of the Arts, 2008.

Bermingham, Ann. "Elegant females and gentleman connoisseurs : The commerce in culture and self-image in eighteenth century England." In *The Consumption of Culture 1600-1800 : Image, Object, Tekst*, redactie Ann Bermingham en John Brewer, 489-513. Londen, New York: Routledge, 1995.

Bermingham, Ann. *Learning to draw : Studies in the Cultural History of a Polite and Useful Art*. New Haven & Londen: Yale University Press, 2000.

Blanksma, Titia en Mascha Lammes. "Vrouwen in een mannenwereld : Het St. Lucasgilde en de kunstenaarsacademie." In *Vrouwen en kunst in de Republiek : Een overzicht*, redactie Els Kloek, Catherine Peters Sengers en Esther Tobé , 23-30. Hilversum: Verloren, 1998.

Borsay, Peter. "Georgian Bath a transnational culture." In *Leisure cultures in urban Europe, c. 1700-1870 : a transnational perspective*, redactie Peter Borsay en Jan Hein Furnée, 93-116. Manchester: Manchester University Press, 2016.

Bridenthal, Renate, Claudia Koonz en Susan Mosher Stuard. *Becoming visible : women in European history*. Boston: Houghton Mifflin, 1987.

Centraal Bureau voor Genealogie en Stichting Uitgave Nederland's Adelsboek. *Nederland's Adelsboek*. 's-Gravenhage: Van Stockum/Centraal Bureau voor Genealogie, 1990-1991.

Centraal Bureau voor Genealogie en Stichting Uitgave Nederland's Adelsboek, *Nederland's Adelsboek*. 's-Gravenhage: Van Stockum/Centraal Bureau voor Genealogie, 2002-2003.

Chapman, J.G. *The elements of art : a manual for the amateur, and basis of study for the professional artist*. Londen: David Bogue, 1848.

Clarke, Michael. *The tempting prospect : A social history of English Watercolours* (Londen: British Museum Publications, 1981.

Copley, Stephen en Peter Garside, "Introduction." In *The Politics of the Picturesque : Literature, landscape and aesthetics since 1770*, redactie Stephen Copley en Peter Garside, 1-12. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

Cothren, Michael W. en Anne D'Alleva. *Methods & Theories of Art History*. Londen: Laurence King Publishing Ltd, 2021.

Cox, David, Geoffrey Holme en Alfred Lys Baldry. *A treatise on landscape painting in water colours*. Londen: The Studio Ltd., 1922.

<https://archive.org/details/cu31924016797908/mode/2up> (geraadpleegd 5 juni 2024).

Curator van The British Museum. 'drawing'. The British Museum. Geraadpleegd 1 juni 2023.

https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1998-0314-9.

Dik, Anje. *Het dagboek van Magdalena van Schinne (1786-1795)*. Hilversum: Verloren, 1990.

Eyre, Jane. *Needles and brushes, and how to use them; a manual of fancy work*. Chicago en New York, Belford en Clarke & co, 1887.

https://archive.org/details/needlesbrushesho00eyre_0/mode/2up (geraadpleegd 5 juni 2024).

'Flax Bourton Parish Council', geraadpleegd 12 mei 2024,

<https://flaxbourtonparishcouncil.co.uk/>.

Gadd, David. *Georgian Summer : Bath in the eighteenth century*. Bradford-on-Avon, Wiltshire: Moonraker Press, 1977.

Gibbs, Lewis. *The admirable lady Mary : the life and times of Lady Mary Wortley Montagu (1689-1762)*. Londen: J. M. Dent and Sons LTD, 1949.

Groot, Agnes. "Tekentechnieken." In *Kunsttechnieken in Historisch Perspectief*, redactie Helen Westgeest, Truus van Bueren, Agnes Groot en Arjan de Koomen, 139-161. Turnhout: Brepols, 2011.

Haks, Donald. *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw : processtukken en moralisten over aspecten van het laat 17de- en 18de-eeuwse gezinsleven*. Assen: Van Gorcum & Comp. B. V., 1982.

Heijn, Wim. "Angélique Wilhelmine Qaurles van Ufford". Geneanet. Geraadpleegd 7 april 2024.

<https://gw.geneanet.org/heijnw?lang=nl&iz=737&p=angelique+wilhelmine&n=quarles+van+ufford>.

Herbert, Amanda E. *Female alliances : gender, identity, and friendship in early modern Britain*. New Haven: Yale University Press, 2014.

Herrmann, Luke. *British Landscape Painting of the Eighteenth Century*. Londen: Faber & Faber, 1973.

Dard Hunter. *Papermaking through eighteen centuries*. New York: Burt Franlin, 1971.

Jager, Angela, Marije Osnabrugge, Susanne Bartels en Lucie Rochard. *Op bezoek in de Republiek : reisverslagen uit de zeventiende en achttiende eeuw*. Zwolle: WBOOKS, 2022.

Jansen, Guido en Ger Luijten. *Italianisanten en bamboccianten : Het italianiserend landschap en genre door Nederlandse kunstenaars uit de zeventiende eeuw*. Rotterdam: Museum Boymans-van Beuningen, 1988.

Klarenbeek, Hanna. *Penseelprinsessen & Broodschilderessen : Vrouwen in de beeldende kunst 1808-1913*. Proefschrift Universiteit Utrecht, 2012.

Kloek, Els. "Vrouwen en het kunstenaarsleven van de Republiek." In *Vrouwen en kunst in de Republiek : Een overzicht*, redactie Els Kloek, Catherine Peters Sengers en Esther Tobé, 9-19. Hilversum: Verloren, 1998.

Knolle, P. "Dilettanten en hun rol in 18de-eeuwse Noordnederlandse tekenacademies." In *Academies of art : between Renaissance and Romanticism (Leids Kunsthistorisch Jaarboek 1986-1987)*, redactie Anton W.A. Boschloo, Elwin J. Hendrikse, Laetitia C. Smit en Gert Jan van der Sman, 289-301. 's-Gravenhage: SDU Uitgeverij, 1989.

Löffler, Erik P. "Achtste-eeuwse tekeningen in de collectie van het RKD." In *Kunst op papier in de achttiende eeuw : liber amicorum aangeboden aan Charles Dumas ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag*, redactie Edwin Buijsen en Suzanne Laemers en Erik P. Löffler en Volker Manuth, 122-131. Nederland: Uitgever niet vastgesteld, 2014.

McMullin, B. J. "Watermarks and the Determination of Format in British Paper, 1794-"CIRCA" 1830." *Studies in Bibliography* 56(2003/2004)1: 295-315.
<https://www.jstor.org/stable/40372200> (geraadpleegd 24 april 2024).

Mens, Pierre. "Schilderkunst en tourisme : Genres en hun voorgeschiedenis." In *Herinneringen aan Italië : Kunst en toerisme in de 18e eeuw*, redactie Ronald de Leeuw, 85-97. Zwolle: Uitgeverij Waanders.

Montijn, Ileen. *Hoog geboren : 250 jaar adellijk leven in Nederland*. Amsterdam: Contact, 2012.

Neale, R. S. *Bath 1680 – 1850 : a social history or a valley of pleasure, yet a sink of iniquity*. Londen: Routledge & Kegan Paul, 1981.

Nichols, Kimberly. "Turner's Use of Graphite Underdrawing in His Watercolor "Cassiobury Park, Hertfordshire"." *Master Drawings* 40(2002)4: 299-304.

Nimwegen, Olaf. *Willem V : De laatste stadhouder van Nederland, 1748-1806*. Amsterdam: Uitgeverij Prometheus, 2023.

Nochlin, Linda. "Why have there been no great women artists?" In *Art and sexual politics : Women's liberation, women artists, and art history*, redactie Thomas B. Hess en Elizabeth C. Baker, 1-39. New York: Macmillan Publishing Co., 1973.

O'Day, Rosemary. "Family Galleries: Women and Art in the Seventeenth and Eighteenth Centuries." *Huntington Library Quarterly* 71(2008)2: 323-349.

Peltz, Lucy. *Facing the text : extra-illustration, print culture, and society in Britain 1769-1840*. San Marino, California: The Huntington Library, Art Collections and Botanical Gardens, 2017.

Price, Sir Uvedale. *Essays on the picturesque : as compared with the sublime and the beautiful : and on the use of studying pictures for the purpose of improving real landscape*. Westmead, Farnborough: Gregg International Publishers Limited, 1971.

Rijdt, Robert-Jan, te. "Over tekenlessen aan particulieren, vooral met betrekking tot Amsterdam." *Delineavit et Sculpsit* 50(2023)2: 4-15.

Rosendaal, Joost. *Uit de Plooi : De achttiende eeuw in beweging*. Nijmegen: Uitgeverij Vantilt, 2013.

Rowbotham, Thomas Leeson en Thomas Charles Leeson Rowbotham. *The art of sketching from nature*. Londen, Winsor and Newton, 1800.
<https://archive.org/details/artofsketchingnatur00rowb/mode/2up> (geraadpleegd 5 juni 2024).

Schoemaker, Laurens. "'Zo geestig, kunstig en natuurlyk' Het portret van de familie Quarles door Gerard Hoet I (1648-1733)." *Oud Holland* 131(2018)1: 17-36. DOI:
<https://www.jstor.org/stable/26566346>.

Sloan, Kim. *'A Noble Art' : amateur artists and drawing masters c. 1600-1800*. Londen: British Museum Press, 2000.

Solkin, David H. *Art in Britain, 1660-1815*. New Haven: Yale University Press, 2015.

Vis, G. J., e.a. 'Algemeen Letterkundig Lexicon : kettlinglijnen'. Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren. Geraadpleegd 11 mei 2024.
https://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_01235.php.

Von Wolzogen Kühr, Suzanna Ignatia. *De Nederlandsche vrouw in de eerste helft der 18e eeuw*. Leiden: Brill, 1914.

Vrankrijker, A. C. J. de. *Stadhouder Prins Willem V*. Amsterdam: Stichting IVIO, 1958.

Vries, Marleen de. *Verlicht en vilein : Een biografie van achttiende-eeuws Nederland*. Amsterdam: Uitgeverij Balans, 2023.

Wiertz, Wendy. *Adellijk en artistiek : Amateurlustenaressen met blauw bloed in België (1815-1914)*. Leuven: Universitaire Pers, 2023.

Wiertz, Wendy. "A Lack of a Name, of Artistic Value, and of a Positive Perception: Overlooking Amateur Artists in Scholarly Research." *History of Humanities* 5(2020)1: 111-129.
<https://www.journals.uchicago.edu/doi/epdf/10.1086/707694> (geraadpleegd 24 maart 2024).

Wood, John. *A description of Bath*, 1765. Bath: Kingsmead Reprints, 1969.

Archieven

Het Utrechts Archief, Utrecht, Toegangsnummer 1140, bijlage 3, Specificatie van inv.nr. 208: lijsten van ambtelijke functies van diverse leden van de families Quarles, Quarles de Quarles en Quarles van Ufford waarvan een afschrift of uittreksel is opgenomen,
https://hetutrechtsarchief.nl/onderzoek/resultaten/archieven?mivast=39&mizig=210&miadt=39&miview=inv2&milang=nl&misort=last_mod%7C%7Casc&mizk_alle=208&micode=1140#inv3t3.

Het Utrechts Archief, Utrecht, toegangsnummer 1140, inventarisnummer 3.4.1.02.261, Stukken, voornamelijk afkomstig van Willem Quarles van Ufford, met betrekking tot de afwikkeling van de nalatenschappen van zijn zussen Cornelia Anna (1755-1809) en Angelique Wilhelmine (1763-1811), en betreffende de voogdij over Angelique Wilhelmine's dochter Harriet Jeanne Louise Wilhelmine Collot d'Escury, (1807) 1809-1818 (1825), met een akte waarin Cornelia Anna haar broer Willem aanstelt als executeur van haar testament en als voogd over de minderjarige kinderen van Adriaan Caspard Cornelis Slicher, 1802, en een verslag door Willem van haar nalatenschap over 1809-1818.

Het Utrechts Archief, Utrecht, toegangsnummer 1140, inventarisnummer 3.4.1.04. 266 Akte van naturalisatie van Simeon Jacob Carel Collot d'Escury tot Brits onderdaan, 1799. Afschrift.

Het Utrechts Archief, Utrecht, toegangsnummer 1140, inventarisnummer 3.4.1.04.268, Notarieel testament van Simeon Jacob Carel Collot d'Escury en Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, met een dergelijk testament met betrekking tot hun effecten in Groot-Brittannië, 1793.

Nationaal Archief, Den Haag, nummer toegang 1.10.21, inventarisnummer 396, Aantekeningen van genealogische aard betreffende de familie Collot d'Escury, ook afzonderlijke leden en aanverwanten; met bijlagen, 18^e-20^e eeuw.

Nationaal Archief, Den Haag, nummer toegang 1.10.21, inventarisnummer 3, Akten en andere stukken betreffende de erkenning van adeldom van Andre Collot, heer van Escury en Landauran en zijn aanstelling tot gentilhomme in dienst van Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, 1653-1676.

Nationaal Archief, Den Haag, nummer toegang 1.10.21, inventarisnummer 102, Diploma van inlijving in de Nederlandse adel van Hendrik Collot d'Escury door koning Willem I. 1816.

Stadsarchief Amsterdam, Amsterdam, toegangsnummer 226, inventarisnummer 1.3.44.115, stukken betreffende het beheer door Abraham Feitama voor Simeon Jacob Carel Collot d'Escury en Angelique Wilhelmina Quarles, wonende in Engeland, 1797-1812.

Afbeeldingen

Afb. 1. Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, Z.t., ca. 1770-1812, grafiet, bruine inkt (vermoedelijk bister), verf op waterbasis, paat, glas en vergépapier, 95 x 115 mm., particuliere verzameling, (foto: Daantje Meuwissen).

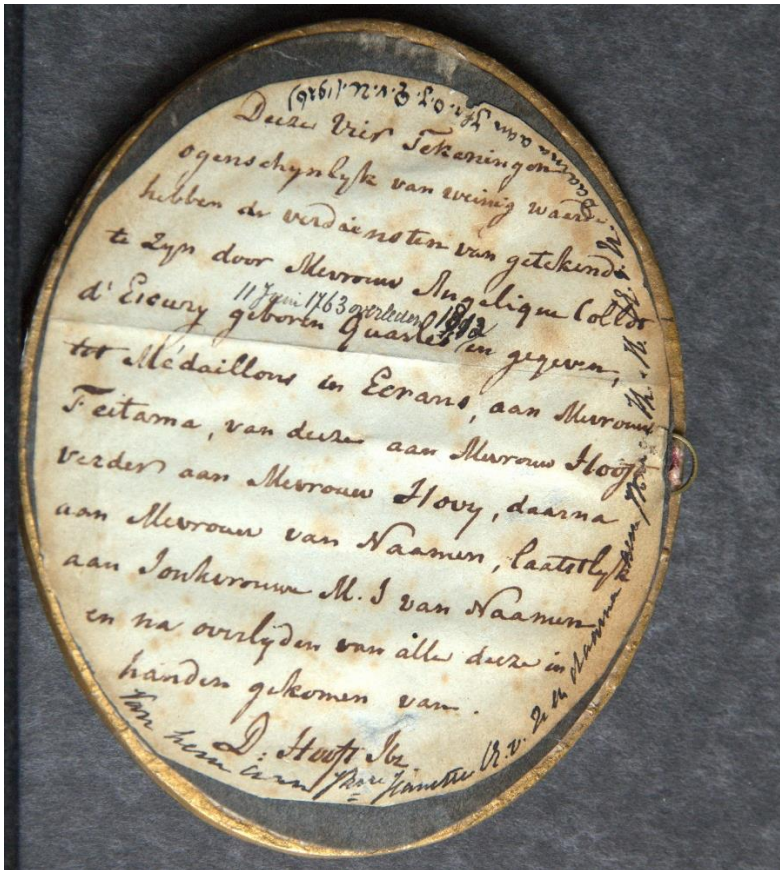
Afb. 2. Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, Z.t., ca. 1770-1812, grafiet, bruine inkt (vermoedelijk bister), verf op waterbasis, paat, glas en vergépapier, 95 x 115 mm., particuliere verzameling, (foto: Daantje Meuwissen).

Afb. 3. Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, Z.t., ca. 1770-1812, grafiet, bruine inkt (vermoedelijk bister), verf op waterbasis, paat, glas en vergépapier, 95 x 115 mm., particuliere verzameling, (foto: Daantje Meuwissen).

Afb. 4. Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, Z.t., ca. 1770-1812, grafiet, bruine inkt (vermoedelijk bister), verf op waterbasis, paat, glas en vergépapier, 95 x 115 mm., particuliere verzameling, (foto: Daantje Meuwissen).

Afb. 5. Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, Z.t. (achterkant afb. 4), ca. 1770-1812, grafiet, bruine inkt (vermoedelijk bister), verf op waterbasis, paat, glas en vergépapier, 95 x 115 mm., particuliere verzameling, (foto: Daantje Meuwissen).

Afb. 6. David Cox, Plate XXII en XXIII. Birch, Elm. (foto: Cox, David, Geoffrey Holme en Alfred Lys Baldry. *A treatise on landscape painting in water colours*. Londen: The Studio Ltd., 1922. <https://archive.org/details/cu31924016797908/mode/2up>).

Afb. 7. Lady Amabel Hume-Campbell, Countess De Grey, Z.t., 1766-1805, ets, 91 x 113 mm. (alleen van de tekening rechtsboven), The British Museum, Londen, 1931,0413.324 (foto: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1931-0413-324).

Afb. 8. Flickr, *Dining room 1890's* (foto: <https://www.flickr.com/photos/antiquelighting/4644724083/in/photostream/>, geraadpleegd 30 mei 2024).

Afb. 9. Percy Place, Bath, Engeland (Foto: Google Street View, schermafbeelding door auteur gemaakt).

Afb. 10. Jonkvrouw Elisabeth Kemper, *Vrouw met een doek in het haar, mogelijk Maria* (detail), 1816-1852, potlood en pen in bruin, 252 x 207 mm., Rijksmuseum, Amsterdam, RP-T-1997-18-3 (foto: auteur).

Afb. 11. Lady Amabel Hume-Campbell, Countess De Grey, *View in Studley Park*, 1770-1800, ets, 150 x 208 mm., The British Museum, London, 1917,1208.2629 (foto: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1917-1208-2629).

Afb. 12. Mary Hartley, Countess De Grey, *Z.t.*, 1766-1805, ets, 91 x 113 mm., The British Museum, London, 1931,0413.324 (foto: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1931-0413-324)

Afb. 13. William Gilpin, *Landscape with Two Men and a Castle Ruin on the Riverbank*, 1783, verf op waterbasis, grafiet, pen in bruine inkt en in zwarte inkt, 146 x 225 mm., Yale Center for British Art, B1998.32.10(1) (foto: <https://collections.britishart.yale.edu/catalog/tms:23859>).

Afb. 14. William Gilpin, *Landscape with Two Men on a Hill and a Castle in the Distance*, 1783, verf op waterbasis, grafiet, pen in bruine inkt en in zwarte inkt, 167 x 238 mm., Yale Center for British Art, B1998.32.10(5) (foto: <https://collections.britishart.yale.edu/catalog/tms:23863>).

Afb. 15. Alexander Cozens, *Figure in a classical landscape*, 1755-1765, bruine en zwarte inkt, 180 x 217 mm., The Metropolitan Museum of Art, New York, 2017.347 (foto: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/755160>).

Afb. 16. Thomas Gainsborough, *drawing; offset*, 1780-1785, penseeltekening in bruine wassing over een offsetlijn, 200 x 267 mm., The British Museum, Londen, 1859,0806.428 (foto: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1859-0806-428).

Afb. 17. Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, Z.t. (detail, zonder omlijsting), ca. 1770-1812, grafiet, bruine inkt (vermoedelijk bister), verf op waterbasis en vergépapier, 93 x 112 mm., particuliere verzameling, (foto: auteur).

Afb. 18. Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, Z.t., ca. 1770-1812, grafiet, bruine inkt (vermoedelijk bister), verf op waterbasis en vergépapier, 93 x 112 mm., particuliere verzameling, (foto: Daantje Meuwissen).

Afb. 19. Angélique Wilhelmina Quarles van Ufford, Z.t., ca. 1770-1812, grafiet, bruine inkt (vermoedelijk bister), verf op waterbasis en vergépapier, 93 x 112 mm., particuliere verzameling, (foto: Daantje Meuwissen).

Bijlagen

Bijlage 1: Visuele analyses

Algemene beschrijving

Deze vier landschapstekeningen zijn van klein formaat en hebben een ovale vorm. Op iedere tekening is een glasplaatje gelegd en vastgezet, waar een gouden randje op is bevestigd. Op de achterkant van de tekeningen is een stuk karton geplakt. Onder dit karton is een ringetje aan het werkje vastgemaakt aan de hand van een stukje lint of tape. De tekeningen beelden voorstellingen van pittoreske landschappen af met ruïnes en mensfiguren erin verwerkt. Bij het vervaardigen van de tekeningen zijn er verschillende materialen gebruikt. Door de inktwassing heen is de ondertekening zichtbaar, die is opgezet door middel van grafietlijnen. Voor de wassing is gebruik gemaakt van bruine inkt, vermoedelijk bister. Naast dit monochrome bruine kleurgebruik, is er voor de afbeelding van de wolkenlucht gebruik gemaakt van een lichtblauwe verf op waterbasis.

Individuele beschrijvingen

Afbeelding 1

De eerste tekening is op te delen in drie plans. Het eerste plan is de voorgrond en bestaat uit een mensfiguur die de richting van een klassieke ruïne oploopt, die ook onderdeel is van de voorgrond. Het tweede plan bestaat uit de bomen, die links van de tekening op een heuvel staan en het water dat naar het verdwijnpunt van de tekening toeloopt. Ook is het landschapsgebied achter de ruïne onderdeel van het tweede plan. Het derde plan is de achtergrond van de tekening en bestaat uit een wolkenlucht.

Het persoon op de voorgrond is links aan de onderkant van de voorstelling afgebeeld met zijn rug naar de toeschouwer toe. Zijn rechterbeen en arm zijn gebogen om een loopbeweging te suggereren. In zijn rechterhand houdt hij een wandelstok vast en op zijn rug draagt hij een ondefinieerbaar object, waaraan de zijkanten twee spijlen uitsteken. Aan de rechterkant van hem is water te zien, waar de ruïne in weerspiegeld is. De figuur zelf lijkt nog net op het droge land te staan, die met onderbrekingen van water naar de ruïne leidt. De ruïne zelf staat op een heuvelachtig stukje grond en de eerste laag van dit gebouw bestaat uit een arcade van vijf rondboegen. Van de meest linkse rondboog is nog maar de helft

overgebleven en de rechter is nog maar half in beeld, wat suggereert dat de ruïne verder doorloopt. Bovenop deze eerste laag is nog een arcade getekend, waar geen bogen in zijn verwerkt, maar twee rechthoekige openingen. Hierop is een stenen balk getekend, wat een fries lijkt te zijn, die tussen de twee rechthoekige openingen is afgebrokkeld. Aan de linker uiteinden van de twee bouwlagen is er beplanting toegevoegd, net als aan de rechter bovenkant van de ruïne.

Linksboven de wandelende figuur zijn twee bomen op een heuvel getekend waarvan de stammen elkaar kruisen. Linksachter deze twee bomen zijn heel licht de contouren van nog een rij bomen opgezet. Voor de heuvel is er een kronkelende vlakte afgebeeld, wat lijkt op een rivier die naar het verdwijnpunt toeloopt. Dit verdwijnpunt ligt op de hoogte van het hoofd van de mensfiguur. De rivier grenst rechts aan vlakker weidelandschap, die ook nog deels achter de ruïne zichtbaar is.

De achtergrond bestaat uit een lichtblauwe lucht, waar witte wolken in zijn verwerkt.

Afbeelding 2

Deze tekening is ook op te delen in drie plans. Het eerste plan is de voorgrond en bestaat uit een boom die aan de linkerkant van de tekening is afgebeeld, waar twee mannen voor en naast zijn getekend. Het tweede plan bestaat uit een ruïne van een klassiek gebouw aan de rechterkant van de tekening. Ook het landschap met de bomen dat omringd is door water is onderdeel van het tweede plan. Het derde plan is de achtergrond van de tekening en bestaat uit een wolkenlucht.

De boom die aan de linkerkant van de afbeelding getekend is staat op een heuveltje. De stam is bedekt met bladeren en veel van de takken zijn afgebroken, waarbij slechts aan enkele overgebleven takken nog gebladerte hangt. Aan de voorkant van de boom staat een man tegen de stam aangeleund. Zijn benen zijn over elkaar gekruist en hij houdt met beide handen een wandelstok vast. De man draagt een broek met hoge kousen en lage schoenen, en is gekleed in een jasje. Op zijn hoofd draagt hij een hoed en zijn blik lijkt iets naar beneden te zijn afgewend, waardoor hij de toeschouwer niet recht aankijkt. Rechts van hem zit vlak voor de stam van de boom een man die rechts het landschap inkijkt. Zijn knieën zijn licht gebogen en ook hij houdt met beide handen een wandelstok vast. Het verdwijnpunt van de tekening ligt ongeveer ter hoogte van de bovenkant van deze stok. De kleding die hij

aanheeft bestaan uit dezelfde componenten als bij de andere figuur, alleen draagt deze man geen hoed, waardoor zijn haar zichtbaar is.

Het tweede plan bestaat uit een weids landschap waar de zittende man op uitkijkt. Rechtsonder begint een rivier die op een breder meer uitloopt. Midden in dit meer zijn stukjes land te zien waar bomen op zijn getekend. Aan de rechterkant van de tekening is een muur van een ruïne zichtbaar, waarin een raam met een rondboog is getekend. Boven dit raam loopt de muur iets door, maar de grillige bovenkant hiervan suggereert afbrokkeling van de stenen. De twee overblijfselen van stenen zuilen die aan de bovenkant zichtbaar zijn, zijn bovenop begroeid met planten. Op de achtergrond, deels achter de ruïne, is een berg te zien. Links achter de verwoestte boom die op de voorgrond staat, zijn twee bomen met dunne stammen afgebeeld, met daarachter bebossing.

De achtergrond bestaat uit een lichtblauwe lucht, waar witte wolken in zijn verwerkt.

Afbeelding 3

Ook tekening drie is op te delen in drie plans. Het eerste plan is de voorgrond, die voornamelijk het rechterdeel van de tekening inneemt. Helemaal rechts is een stenen muur te zien met een fontein, waar een kind overheen leunt. Links naast deze fontein zit een vrouw met een vaas of pot in haar handen. Achter hen is een ruïne getekend. Op het tweede plan is het landschap op de achtergrond afgebeeld, waar aan de linkerkant een deel van een huisje te zien is. Het derde plan is de achtergrond van de tekening en bestaat uit een wolkenlucht.

De stenen muur die rechts op de tekening is afgebeeld, heeft aan de bovenkant een afdakje die op twee balken steunt. Daaronder is een hoofd van een beest getekend, waarbij er water uit zijn bek stroomt. Dit water wordt opgevangen in een vierkante bak. Achter deze bak staat een kind, die met zijn armen op de rand leunt en zijn handen in elkaar heeft. Ter hoogte van zijn schouders bevindt zich het verdwijnpunt van de tekening. De blik van het kind is naar de toeschouwer toegewend en hij lijkt ook recht vooruit te kijken. De vrouw die links naast de fontein zit kijkt het kind aan, waardoor haar gezicht *en profil* is afgebeeld. Haar haar lijkt in een doekt te zijn gewikkeld en ze draagt een jurk met driekwartmouwen en laag uitgesneden halslijn. In haar handen houdt ze een pot of vaas vast, waar een hengsel aan vast is gemaakt. Aan de linkerkant steekt haar onderbeen onder haar jurk uit en zij draagt aan deze voet een lage schoen. De ruïne achter hen is een dikke muur van steen waar een

raam met rondboog in is verwerkt. De bovenkant van deze muur is grillig van vorm, wat suggereert dat er delen van het geheel zijn afgebrokkeld en hier zijn planten en takken overheen gegroeid.

Het huisje dat links op het tweede plan te zien is, heeft een puitdak en een kleine nis in de muur verwerkt. Ook is aan de rechterkant van het huisje een deeltje zichtbaar van een afdakje met een steunbalk eronder. Meteen rechts naast het huisje staat een boom met dunne stam en gebladerte. Links midden van het landschap op het tweede plan lijkt een rivier of meer te lopen. Rechts achter de ruïne is nog een stukje weidelandschap zichtbaar.

De achtergrond bestaat uit een lichtblauwe lucht, waar witte wolken in zijn verwerkt.

Afbeelding 4

De vierde tekening lijkt uit slechts twee plans te bestaan. Het eerste plan is de voorgrond waar aan de linkerkant een ruïne van een grote rondboog te zien is. Voor deze boog zitten drie figuren, bestaand uit een vrouw, man en kind. Het tweede plan beeldt het landschap in de achtergrond af in een zeer lichtbruine kleur, die bijna lijkt over te lopen in de wolkenlucht.

De rondboog is aan de boven- en zijkanten grillig van vorm en suggereert afbrokkeling van de rest van de stenen. De bovenkant van deze boog is begroeid met planten en grote takken waar gebladerte aan hangt. Ook is in de doorkijk van de boog aan de linkerkant een dunne stam van een boom te zien. De meest rechtse figuur die voor de rondboog zit is een vrouw die met haar benen gebogen zit, waar de mannelijke figuur op leunt. Ze draagt een jurk met driekwartmouwen en een laag uitgesneden hals. Op haar hoofd draagt ze een hoed met een brede rand, waar haar haar onder vandaan komt. Rechts van haar is er een hoog mandje met klein hengsel getekend met koren of bloemen erin. Haar blik is naar de man gewend die tegen haar aan leunt en haar linkerarm ligt over die van hem. Hij ligt met zijn hoofd tegen haar borst en kijkt naar boven om haar aan te kunnen kijken. Zijn rechterarm rijkt naar haar gezicht. De bovenkant van zijn arm is ter hoogte van het verdwijnpunt van de tekening. Hij draagt een shirt met een jasje eroverheen en een korte broek met lange kousen en lage schoenen. Links van hem zit een kind die zijn of haar arm naar de man en vrouw uitstrekt. Links onder van het kind ligt een hoed, waar de binnenkant van is afgebeeld. Rechts van deze hoed is er een stok afgebeeld, die schuin naar links staat. Helemaal links van de tekening is voor een stuk van de muur een donkere massa te zien die rotsen lijken te suggereren.

Het tweede plan is aan de rechterkant van de rondboog te zien, waar in een hele lichtbruine kleur een suggestie van een heuvelachtig landschap is opgezet. Deze lijkt over te lopen in de lucht, waar wel lichtblauw voor gebruikt is, maar dit is zodanig licht en subtiel opgezet dat het bijna niet zichtbaar is.

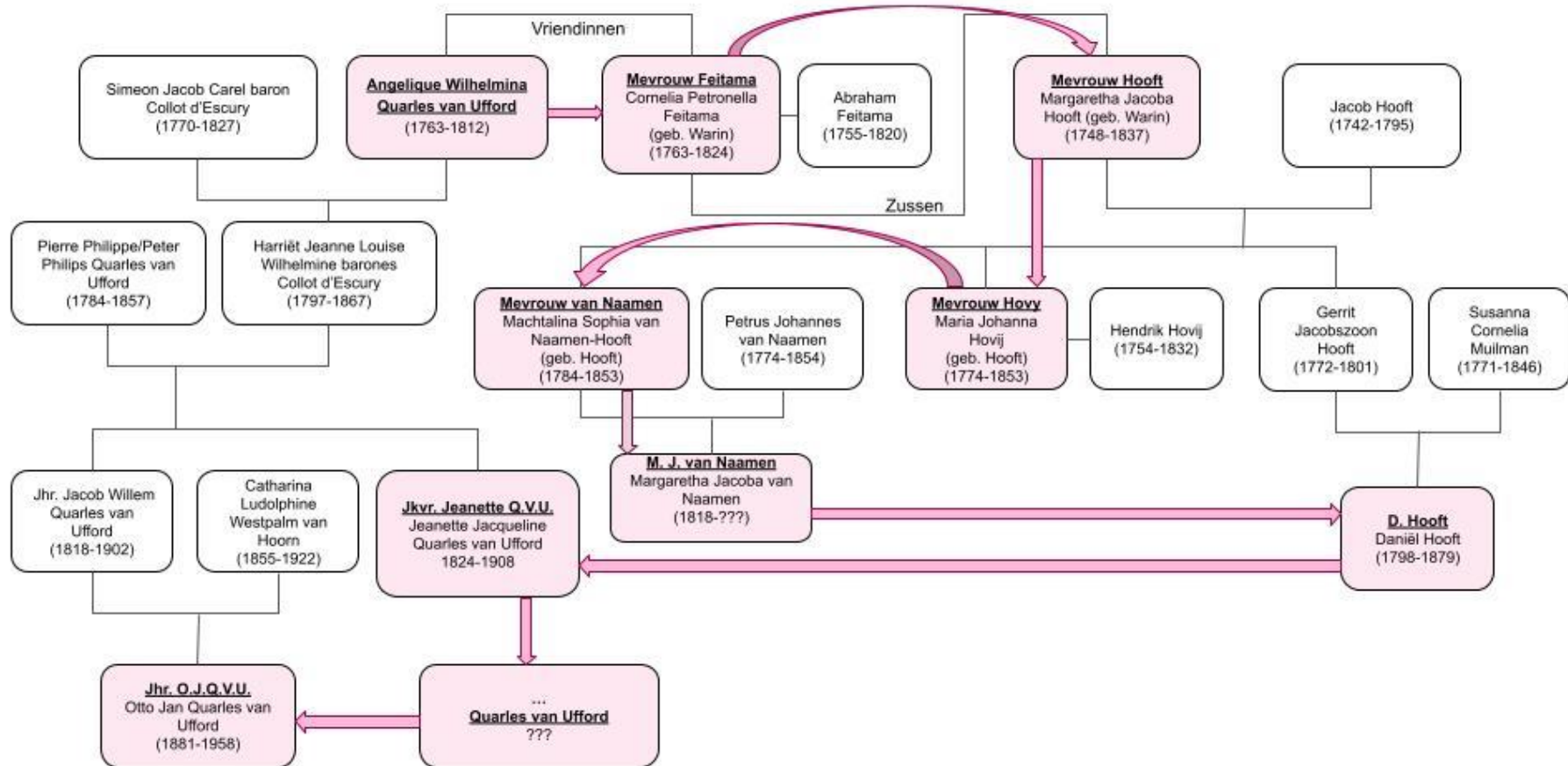
Bijlage 2: Transcriptie herkomstgeschiedenis

Deeze vier tekeningen/
Ogenschijnlijk van weinig waarde/
Hebben de verdiensten van getekend/
Te zijn door Mevrouw Angelique Collot/
d'Escury geboren Quarles \11 juni 1763 overleden 1812/ en gegeven,/
tot Me'daillons en Ecrans, aan Mevrouw/
Feitama, van deeze aan Mevrouw Hooft/
Verder aan Mevrouw Hovy, daarna/
Aan Mevrouw van Naamen, laatstelijk/
Aan Jonkvrouwe M. J. van Naamen/
En na overlijden van allen deeze in/
Handen gekomen van/
D. Hooft Jbz/

(vanaf hier gaat de tekst rond in een ander handschrift)

Van hem ... jkvr? Jeanette Q.v. U en daarna aan/naar mvr. ... Q. v. U. Daarna aan jhr. O. J.
Q. v. u. (1926)

Bijlage 3: Visualisatie herkomstgeschiedenis met verantwoording

Verantwoording herkomstgeschiedenis

Op de achterkant van een van de lijstjes van de tekeningen staat de volledige herkomst uitgeschreven. Aan de hand van deze namen kan worden achterhaald naar wie de tekeningen zijn gegaan na het overlijden van Angélique Wilhelmina Quarles van Ufford. Hier is te lezen dat de vier tekeningen als medaillons zijn gegeven aan mevrouw Feitama. Deze naam komt meerdere keren terug in verschillende archiefstukken. Er is geen voornaam bekend, maar er kan worden geconcludeerd dat het gaat om de vrouw van Abraham Feitama, Cornelia Petronella Feitama, geboren Cornelia Petronella Warin (1763-1824).¹²¹ Abraham Feitama schrijft namelijk in een brief aan de broer van Angélique dat zijn vrouw hecht met haar was.¹²² Deze conclusie is ook te onderbouwen aan de hand van het verloop van de provenance hierna. De tekeningen zijn namelijk na mevrouw Feitama in handen gekomen van mevrouw Hooft. Een zus van Cornelia Petronella Feitama, genaamd Margaretha Jacoba Warin (1748-1837), is getrouwd met Jacob Hooft (1742-1795).¹²³ Haar getrouwde naam was dus Margaretha Jacoba Hooft en het is goed denkbaar dat zij deze tekeningen in handen heeft gekregen toen haar zus Cornelia stierf in 1824. Vervolgens zijn de vier kunstwerkjes gegaan naar mevrouw Hovy. Margaretha Jacoba Warin/Hooft heeft acht kinderen gekregen, onder wie Maria Johanna Hooft (1774-1853).¹²⁴ Zij is in huwelijk getreden met Hendrik Hovij/Hovy.¹²⁵ Mevrouw Hovy zal dus duiden op Maria Johanna Hooft/Hovy. Vervolgens zijn de tekeningen naar mevrouw van Naamen gegaan, de volgende naam die is opgeschreven, vermoedelijk na de dood van Maria Johanna in 1853. In het Stadsarchief Amsterdam is een archiefstuk omschreven die de renten betreft van onder andere M. J. Hovy-Hooft en haar zus M. S. van Naamen-Hooft.¹²⁶ Het gaat hier duidelijk om Maria Johanna Hovy-Hooft en uit deze omschrijving blijkt dat een van haar zussen van Naamen heette. M. S. van Naamen-Hooft staat voor Machtelina Sophia van Naamen-Hooft

¹²¹ '226 Archief van de Familie Hooft en Aanverwante Families', Stadsarchief Amsterdam, geraadpleegd 5 april 2024, <https://archieff.amsterdam/inventarissen/details/226/keywords/feitama/withscans/0/start/0/limit/10/flimit/5>.

¹²² Zie hoofdstuk 3.

¹²³ Leo Hendriks, 'Genealogisch bestand van Leo Hendriks » Margaretha Jacoba Warin (1748-1837)', Genealogie Online, geraadpleegd 4 april 2024, <https://www.genealogieonline.nl/genealogisch-bestand-van-leo-hendriks/l36335.php#tab-directe-familie>.

¹²⁴ Paulus Cornelis Hooft, 'Margareta Jacoba Warin junior', Geneanet, geraadpleegd 4 april 2024, <https://gw.geneanet.org/pchooft?n=warin+junior&oc=&p=margareta+jacoba>.

¹²⁵ Paulus Cornelis Hooft, 'Maria Johanna Hooft', Geneanet, geraadpleegd 4 april 2024, <https://gw.geneanet.org/pchooft?lang=nl&pz=paulus+cornelis&nz=hooft&p=maria+johanna&n=hooft&oc=8>.

¹²⁶ Stadsarchief Amsterdam, toegangsnummer 226, inventarisnummer 1.1.3.3.32. Stukken betreffende renten op Frankrijk ten lijve van Maria Johanna Hooft en haar zusters M. C. Smislaert-Hooft en M. S. van Naamen-Hooft, toebedeeld aan Maria Johanna Hooft uit de nalatenschap van M. J. Hooft-Warin, met brieven hierover van Audenet fils te Parijs. 1838-1853.

(1784-1853). Het is alleen onwaarschijnlijk dat zij de tekeningen heeft gekregen na haar zus Maria Johanna, aangezien Machtelina Sophia een aantal maanden eerder is overleden dan haar. Toch lijkt het er wel op dat erving van de tekeningen via deze lijn is gegaan; op de achterkant van de tekeningen staat dat deze na mevrouw Naamen in handen zijn gekomen van jonkvrouw M. J. van Naamen. Dit is zeer waarschijnlijk Margaretha Jacoba van Naamen van Scherpenzeel, de dochter van Machtelina Sophia van Naamen-Hooft.¹²⁷ Vanuit haar zijn de tekeningen in bezit geweest van D. Hooft Jacobsz. Dit is sinds de vervaardiging van de tekeningen de eerste man die deze vier kunstwerken in handen krijgt. In het archief van de familie Hooft en aanverwante families liggen stukken betreffende het nalatenschap van Margaretha Jacoba van Naamen van Scherpenzeel. Dit is opgesteld door Daniël Hooft Jacobsz (1798-1879), het neefje van Margaretha Jacoba.¹²⁸ Vervolgens zijn de tekeningen in het bezit geweest van Jeanette Jacqueline Quarles van Ufford (1824-1908), dit was de dochter van Harriët Jeanne Louise Wilhelmine barones Collot d'Escury en daarmee de kleindochter van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford.¹²⁹ Bij wie de tekeningen hierna in handen zijn gekomen is niet bekend, aangezien de naam hierna vrijwel onleesbaar is. Wel zijn hier de letters 'Q. v. U.' uit op te maken, waardoor geconcludeerd kan worden dat het om een lid van de familie Quarles van Ufford gaat. De laatste bekende eigenaar van deze vier tekeningen is Otto Jan Quarles van Ufford (1881-1958). Hij was de zoon van Jacob Willem Quarles van Ufford (1818-1902), die weer een zoon was van Harriët Jeanne Louise Wilhelmine barones Collot d'Escury. Otto Jan was dus een achterkleinzoon van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford.¹³⁰ Aangezien hij de laatste naam is in de herkomstgeschiedenis, zal hij degene zijn

¹²⁷ Rob de Ridder, 'Stamboom De Ridder / Wolterbeek en aanverwante geslachten » Machtelina Sophia Hooft (1784-1853)', Genealogie Online, geraadpleegd 5 april 2024, <https://www.genealogieonline.nl/stamboom-de-ridder-wolterbeek/I527717.php#tab-directe-familie>.

¹²⁸ Stadsarchief Amsterdam, toegangsnummer 226, inventarisnummer 1.1.5.3.52. 52 Stukken betreffende de afwikkeling van de nalatenschap van Margaretha Jacoba van Naamen, dochter van Petrus Johannes van Naamen van Scherpenzeel, door Daniel Hooft Jacobsz en Gerrit Bouhoff. 1854; Paulus Cornelis Hooft, 'Machtelina Sophia Hooft', Geneanet, geraadpleegd 5 april 2024, <https://gw.geneanet.org/pchooft?lang=nl&pz=paulus+cornelis&nz=hooft&p=machtelina+sophia&n=hooft&oc=3>. Hier staat aangegeven dat Gerrit Jacobsz Hooft de broer is van Machtelina Sophia Hooft.

Richard Remmé, 'Genealogy Richard Remmé, The Hague, Netherlands » Jhr Hendrik Daniël Hooft (1798-1879)', Genealogie Online, geraadpleegd 5 april 2024, <https://www.genealogieonline.nl/genealogie-richard-remme/I258207.php>. Hier staat aangegeven dat Daniël Hooft de zoon is van Gerrit Jacobsz Hooft, wat hem het neefje van Margaretha Jacoba van Naamen van Scherpenzeel maakt.

¹²⁹ Eduard Driessen, 'Stamboom Driessen » Jkvr. Jeannette Jacqueline Quarles van Ufford (1824-1908)', Genealogie Online, geraadpleegd 6 april 2024, <https://www.genealogieonline.nl/stamboom-driessen/I206325.php>.

¹³⁰ Jhr. Henk Quarles van Ufford, 'Jhr. Jacob Karel Willem Quarles van Ufford', Geni, geraadpleegd 6 april 2024, <https://www.geni.com/people/jhr-Jacob-Karel-Willem-Quarles-van-Ufford/6000000058746704870>.

Hier is staat dat Jacob Willem Quarles van Ufford de zoon was van Harriët Jeanne Louise Wilhelmine barones Collot d'Escury; Eduard Driessen, 'Stamboom Driessen » Jkvr. Catharina Ludolphine Westpalm van Hoorn (1855-1922)', Genealogie Online, geraadpleegd 6 april 2024, <https://www.genealogieonline.nl/stamboom-driessen/I76747.php>. Hier staat Otto Jan Quarles van Ufford aangeduid als de zoon van Jacob Willem Quarles van Ufford.

geweest die deze herkomstgeschiedenis heeft opgeschreven. Dit zal hij hebben gedaan in 1926, want dit is het jaartal dat aan het einde van de herkomstgeschiedenis is genoteerd.¹³¹

Bronnen herkomstonderzoek

'226 Archief van de Familie Hooft en Aanverwante Families'. Stadsarchief Amsterdam. Geraadpleegd 5 april 2024.

<https://archieff.amsterdam/inventarissen/details/226/keywords/feitama/withscans/0/start/0/limit/10/flimit/5>.

Driessen, Eduard. 'Stamboom Driessen » Jkvr. Catharina Ludolphine Westpalm van Hoorn (1855-1922)'. Genealogie Online. Geraadpleegd 6 april 2024.

<https://www.genealogieonline.nl/stamboom-driessen/176747.php>.

Driessen, Eduard. 'Stamboom Driessen » Jkvr. Jeannette Jacqueline Quarles van Ufford (1824-1908)', Genealogie Online. Geraadpleegd 6 april 2024.

<https://www.genealogieonline.nl/stamboom-driessen/1206325.php>.

Hendriks, Leo. 'Genealogisch bestand van Leo Hendriks » Margaretha Jacoba Warin (1748-1837)'. Genealogie Online. Geraadpleegd 4 april 2024.

<https://www.genealogieonline.nl/genealogisch-bestand-van-leo-hendriks/136335.php#tab-directe-familie>.

Hooft, Paulus Cornelis. 'Machtelina Sophia Hooft'. Geneanet. Geraadpleegd 5 april 2024.

<https://gw.geneanet.org/pchooft?lang=nl&pz=paulus+cornelis&nz=hooft&p=machtelina+sophia&n=hooft&oc=3>.

Hooft, Paulus Cornelis. 'Margareta Jacoba Warin junior'. Geneanet. Geraadpleegd 4 april 2024.

<https://gw.geneanet.org/pchooft?n=warin+junior&oc=&p=margareta+jacoba>.

Hooft, Paulus Cornelis. 'Maria Johanna Hooft'. Geneanet. Geraadpleegd 4 april 2024.

<https://gw.geneanet.org/pchooft?lang=nl&pz=paulus+cornelis&nz=hooft&p=maria+johanna&n=hooft&oc=8>.

Quarles van Ufford, Henk, Jhr. 'Jhr. Jacob Karel Willem Quarles van Ufford'. Geni.

Geraadpleegd 6 april 2024. <https://www.geni.com/people/jhr-Jacob-Karel-Willem-Quarles-van-Ufford/6000000058746704870>.

Remmé, Richard. 'Genealogy Richard Remmé, The Hague, Netherlands » Jhr Hendrik Daniël Hooft (1798-1879)'. Genealogie Online. Geraadpleegd 5 april 2024.

<https://www.genealogieonline.nl/genealogie-richard-remme/1258207.php>.

¹³¹ Zie transcriptie herkomstgeschiedenis in bijlage 2.

Ridder, Rob de. 'Stamboom De Ridder / Wolterbeek en aanverwante geslachten » Machtelina Sophia Hooft (1784-1853)'. Genealogie Online. Geraadpleegd 5 april 2024.
<https://www.genealogieonline.nl/stamboom-de-ridder-wolterbeek/1527717.php#tab-directe-familie>.

Stadsarchief Amsterdam, toegangsnummer 226, inventarisnummer 1.1.5.3.52. 52 Stukken betreffende de afwikkeling van de nalatenschap van Margaretha Jacoba van Naamen, dochter van Petrus Johannes van Naamen van Scherpenzeel, door Daniel Hooft Jacobsz en Gerrit Bouhoff. 1854.

Stadsarchief Amsterdam, toegangsnummer 226, inventarisnummer 1.1.3.3.32. Stukken betreffende renten op Frankrijk ten lijve van Maria Johanna Hooft en haar zusters M. C. Smissaert-Hooft en M. S. van Naamen-Hooft, toebedeeld aan Maria Johanna Hooft uit de nalatenschap van M. J. Hooft-Warin, met brieven hierover van Audenet fils te Parijs. 1838-1853.

Bijlage 4: Transcriptie en verantwoording archiefstukken

Verantwoording

Voor de uitvoering van dit onderzoek zijn er verschillende archiefstukken geraadpleegd, waarvan in deze bijlage bij ieder archiefstuk een samenvatting en transcriptie is uitgeschreven. Er zijn twee archiefstukken uit het Nationaal Archief geraadpleegd waarbij dit niet is gedaan:

- Nationaal Archief, Den Haag, nummer toegang 1.10.21, inventarisnummer 3, Akten en andere stukken betreffende de erkenning van adeldom van Andre Collot, heer van Escury en Landauran en zijn aanstelling tot gentilhomme in dienst van Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, 1653-1676.
- Nationaal Archief, Den Haag, nummer toegang 1.10.21, inventarisnummer 102, Diploma van inlijving in de Nederlandse adel van Hendrik Collot d'Escury door koning Willem I. 1816.

De omschrijving van deze twee stukken betreft namelijk al de informatie die nodig is geweest voor het onderzoek, namelijk het verheven tot adeldom van André Collot en Hendrik Collot d'Escury.

De transcripties kunnen fouten bevatten vanwege een gebrek aan deskundigheid in het lezen van achttiende-eeuwse handschriften. Ondanks deze mogelijke fouten is de essentiële informatie voor het onderzoek uit de teksten gehaald en in de samenvattingen boven elk archiefstuk opgenomen. Zinnen of fragmenten uit de archiefteksten die onleesbaar of onduidelijk waren, zijn niet als bron voor het onderzoek gebruikt. Onleesbare woorden of zinnen zijn vervangen door drie opeenvolgende puntjes. Bij enkele archiefstukken is niet het gehele document getranscribeerd, maar alleen de relevante delen. In dit geval is dit boven de samenvatting en transcriptie aangegeven.

Transcripties en samenvattingen

Het Utrechts Archief

1140. Families Quarles, Quarles de Quarles en Quarles van Ufford

3.4.1.02.261. Stukken, voornamelijk afkomstig van Willem Quarles van Ufford, met betrekking tot de afwikkeling van de nalatenschappen van zijn zussen Cornelia Anna (1755-1809) en Angelique Wilhelmine (1763-1811), en betreffende de voogdij over Angelique Wilhelmine's dochter Harriet Jeanne Louise Wilhelmine Collot d'Escury, (1807) 1809-1818 (1825), met een akte waarin Cornelia Anna haar broer Willem aanstelt als executeur van haar testament en als voogd over de minderjarige kinderen van Adriaan Caspard Cornelis Slicher, 1802, en een verslag door Willem van haar nalatenschap over 1809-1818

Document 1

Samenvatting

Dit document betreft het nalatenschap van Cornelia Anne Quarles van Ufford, die stierf op 26 oktober 1809 in Den Haag. Willem Quarles was op 10 maart 1802 aangesteld als executeur (en voogd) in haar nalatenschap. Het ondertekend op 3 februari 1818 (de 21ste verjaardag van Harriët) in Den Haag door Willem Quarles, Harriët Jeanne Louise Quarles en haar man P. P. Quarles.

Op 8 mei 1810 heeft Angelique Wilhelmina Quarles een acte getekend in Bath, waarbij zij de boedel van haar zuster Cornelia heeft aanvaard. Zelf overleed Angelique op 6 maart 1812. Dit betekent dat haar erfdeel (dus ook wat zij van Cornelia had geërfd) naar haar dochter Harriët Jeanne Louise Collot d'Escury zou gaan. Alleen was Harriët nog minderjarig op dat moment. Daarom is dit erfdeel eerst in bezit geweest van Willem Quarles, tot de ondertekening van dit document. Belangrijk is de benoeming van drie kisten met schilderijen uit het pakhuis van A. Feitama te Amsterdam die van Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford zijn geweest.

Transcriptie

Rekening en verantwoording die bij deze is doende M. W. Quarles, in qualiteit als door wijlen jonkvrouwe Cornelia Anne Quarles op den 26 oct. 1809 alhier in 's Hage overleden, bij acte voor den notaris Sijthoff en getuigen den 10 maart 1802 gepasseert, aangestelde executeur in hare nalatenschap als med. voogd over alle minderjarige daar in geconcerneert en dus ook over de persoon van jonkvrouw H. J. L. W. Collot d'Escury (Harriët Jeanne Louise W Collot d'Escury), eenige nagelatene dogter van vrouwe A. W. Quarles, gesepareerde huisvrouw van den heer S. J. C. collot d'Escury. Vrouw overleden te ... in lage land den 6 maart 1812.

Werd vooraf gepermitteerd dat ... vrouwe d'Escury geb. Quarles, bij acte getekend te Bath den 8 mey 1810 bij de aanvaarding van den boedel van hare zuster jonkvrouw Cornelia Anne Quarles ab intestato met hare mede Erfgenamen

onder anderen gehomologeerd heeft een artikel voortkomende in zeker onderhandse, ongeregelde, van ... (expositie??) van jonkvrouw relatief hare erfportie, zelfs na dode van hare enige dochter weder in gem. akte gemeld, wordende hare andere(?) broeder heer W. Quarles als executeur in die boedelen voogd van hare minderjarige dochter, tot en na haar overlijden en de bereiking der meerderjarigheid van gem. hare dochter, daar toe op volledige wijs geauthoriseerd. En word dus deze rekening en verantwoording ver..., het overlijden van mw. D'Escury geboren Quarles en het huwelijk van jonkvrouw H. J. L. W. Collot d'Escury met Jonkheer P. P. Quarles van Ufford op den 11 juny 1817 alhierin s'Hage ... gedaan en behoeve van gem. H. J. L. W. Collot d'Escury, ten deeze uitgesteld 3 februari 1818 als hebbende haar op haere 21^e jaar op deze dag ...

Alvorens daartoe over te gaan werd alhier gebracht de plaat/staat en inventaris van het, bij de rekening, staan en immoreel scheiding der boedels van wijlen jonkheer C. H. Quarles ten overstaan van deze keizerlijken notaris in 's-Hage ... en getuigen te Haarlem 16 nov. 1811 gepasseerd, aanbedeeld, aan vrouw A. W. d'Escury geboren Quarles voor $\frac{1}{4}$ in gem. nalatenschap als volgt.

Negotiatie 1802 Capitaal

Bij opvolgende liquidatie en verwerving van eenige in 't gemeen geblevene posten, en voornamelijk de Engelse fondsen gedaan tussen de geïnteresseerden te Haarlem den 25 februari 1813 staan de ... als voogd van Jonkvrouw H.J.L.W. Collot d'Escury, eenig kind en erfgenaam van wijlen vrouw A. W. d'Escury geb. Quarles aanbedeelt de som van 1668-10 blijken gemeld liquidatie blijvende als toen alleen in het gemeen 4 obligatieën ten lasten Rusland n. 17179, 45572, ... en de coupons ten lasten Zweden en die ten lasten Spanje een zekere(?) som van 350,- om te blijven onder den H. executeur W. Quarles, ten einde daaruit zekere jaarlijkse legaten te betalen, en waarvan de dode der legetaris sijnde juffrouw van Hoppen, H. Hommel, ...

Uitgaan:

Wegens vragt van drie kisten waarin schilderijen en andere goederen toebehorende aan wylen vrouwe A d'Escury geb. Quarles uit het pakhuis van den hr. Feitama te Amsterdam na mijne broeder te Haarlem.

Ik ondergetekende ter eere in het hoofd deesen gemeld verklare de bovenstaande Staat en verantwoording ter goeder trouw te hebben geformeerd.

En ik ondergetekend ter andere zijde in huwelijk getreden met den heer P. P. Quarles van Ufford, en in deze door gemeld mijne man behoorlijk ..., verklare de ... staat en verantwoordig ge-examineerd en overeenkomstig bovendien te hebben met de bescheiden daartoe...

Getekend den 3 februari 1818 in Den Haag door W. Quarles en P.P. Quarles van Ufford en H.J.L.W. Quarles, geboren Collot d'Escury

Document 2

Deze brief is aan de hand van Transkribus uit het Frans naar Nederlands vertaald. Hierdoor kunnen er bepaalde woorden of zinnen anders lopen dan bedoeld.

Samenvatting

Brief van meneer A. Feitama aan monsieur Quarles (vermoedelijk Willem Quarles). Abraham Feitama spreekt in deze brief over de ziekte van Angelique Wilhelmina en benoemd hierna meteen mevrouw Cowden. Hieruit blijkt dat zij toen al nauw contact had met Angelique Wilhelmina.

Door een gebrekkige vertaling is de tekst hierna niet volledig helder. Het lijkt erop dat Angelique in januari en februari van 1811 (niet?) de gebruikelijke betaling van dhr. (vermoedelijk Simeon Jacob Carel) d'Escury kreeg t.w.v. 300 Frank/Gulden. Vervolgens zegt Feitama dat hij naar Friesland zal reizen, waar dhr. D'Escury is, om hem op de hoogte te stellen van de situatie van Angelique. Daarbij zal dhr. D'Escury ongetwijfeld zich verplicht voelen om het bedrag naar haar over te maken. Het lijkt erop alsof Simeon Jacob Carel een betalingsachterstand heeft bij Angelique Wilhelmina. Maar het is niet duidelijk of de betaling van januari wel of niet is ontvangen. Wel blijkt hieruit dat Simeon Jacob Carel maandelijks een bedrag aan Angelique Wilhelmina uitbetaalde.

Abraham Feitama benoemd vervolgens de sterke vriendschap tussen zijn vrouw en Angelique Wilhelmina.

Transcriptie

20 november 1811

Mijnheer,

mijn vrouw reageerde binnen enkele ogenblikken op de brief van haar en de brief die wij van haar ontvingen. Angelique heeft ongeveer dezelfde inhoud als wat jij van haar hebt gekregen. U zult gemakkelijk oordelen, hoewel ik deel in het verdriet dat het nieuws van zijn/(haar denk ik) ziekte al mijn familieleden en vrienden bezorgt. Ik heb het schrijven naar u uitgesteld totdat we voldoende gelegenheid hadden om met Madame La Bouchere te spreken, toen ze hier terugkeerde na het vertrek van juffrouw Cowden, die haar het nieuws vertelde dat de vriendelijke meid zo achtenswaardig was. Angelique heeft zich sinds haar thuiskomst niet slechter gevoeld. Ze was bang dat het seizoen tegen haar zou werken, maar verder was ze niet zonder hoop. God heeft haar hoop en wensen vervuld, steunt haar gebeden. Deze brief bevatte nog veel meer dingen, het werd gepast geacht om hem te vernietigen. Ze bewaarde een andere van W. Cowden die ik je toestuur, inclusief om te lezen en smeekte je om hem aan mij terug te geven. Ik maakte meereed een reis naar Haarlem van je broer Quarles aan wie ik het heb laten voorlezen.

Angelique zegt dat ik in 12 maanden slechts \$ 42 aan deze kant heb ontvangen. Het is hetzelfde bedrag dat mijn broer haar in de maand van mij gaf, waarvan en jij vertelde me dat ik op de hoogte was van de ontvangst.

Angelique informeerde ons over de datum februari 1811 en had in januari 1811 de gebruikelijke betaling ontvangen van dhr. D'Escury vader en ikzelf gaven hem de waarde van F300 namens dhr. Van Escury in Fryslân naar laatstgenoemde reis ik deze dag om hem op de hoogte te stellen van de situatie van lieve Angelique. Ik twijfel er niet aan dat dit hem zal verplichten dit bedrag te overhandigen, de vorige overschrijving heeft hem bereikt, zij heeft haar tijdig geïnformeerd. Ik kan het me veroorloven om een kleine brief te sturen, maar geen grote pakketten. In uw brief staan de pakketten die ik nog bij de hand zou kunnen hebben. Mijn rijdieren zijn al een keer teruggegeven en een jaar belooft mij elke dag een zekere kans, ten koste van de zekerheid dat ik het onmogelijke niet verlies, niemand wordt vastgehouden. Ik zou er veel voor geven om voor hem van nut te kunnen zijn. Mijn vrouw en ik heb een sterke vriendschap met Angelique. Ik zou graag een vergoeding willen krijgen van dhr. d'Escury, de vader van degene die beloofde bij zijn dood de avances voor zijn kind te zullen voldoen en die

zijn zoon zo verstandig misbruikte om van de hand te doen ten gunste van Angelique, maar helaas! In de huidige omstandigheden ondervindt de manier waarop Den Haag moet worden bereikt moeilijkheden om te bevatten wat hij moet hebben.

...

Monsieur Quarles la Hague

Document 3

Samenvatting

Een brief van mevrouw Cowden naar mevrouw Feitama. Geschreven op 8 februari. Niet duidelijk welk jaar maar i.v.m. het sterfjaar van Angelique zal het in 1812 zijn geschreven.

Mevrouw Cowden schrijft mevrouw Feitama over de huidige situatie rondom Angelique Wilhelmina haar ziekte. Ze geeft hierbij aan dat Angelique Wilhelmina liever zelf had geschreven, maar dat ze te zwak is om dit te doen. Mevrouw Cowden zegt al sinds juni bij Angelique Wilhelmina te zijn en dat ze sinds die tijd geen brieven van mevrouw Feitama of uit Holland heeft gekregen.

Angelique Wilhelmina wordt omschreven als bleek, dun en ze zou gestopt zijn met haar woordelijke affaires. Na de omschrijving van haar ziekte spreekt mevrouw Cowden over een man over wie Angelique Wilhelmina niets goeds te zeggen zou hebben. Hij zou momenteel in Londen verblijven en dit kan gaan om Simeon Jacob Carel Collot d'Escury, maar dit is niet zeker. Ook schrijft ze dat Angelique Wilhelmina een tweede voogd heeft aangewezen. Mevrouw Cowden geeft aan dat dit beter is want haar man zou met veel geweld tegen haar en Angelique Wilhelmina hebben gesproken. Haar man duidt vermoedelijk ook op Simeon Jacob Carel. Aan het einde van de brief vraagt mevrouw Cowden naar de familie Cowden.

Transcriptie

Copy of a letter of miss Cowden to Feitama.

Your letter, my dear madam, on the 19 nov came to hand only today (8 feb.) with the addition made... it on the 2 dec & the two bills of exchange; one from P. Quarles for 20 Sterling & from M. d'Escury of Friesland...

I am happy that these? Were acceptable & kind tokens of regard to our most loved Angelique arrived while she is yet in a state of repacity to be thankful fort hem & to merge me with the expression of her gratitude to my/this kind brother & brother in law for their generous ...tance & sympathy in her ...

To you & to your good ... Feitama she feels also every sense of obligation for your letter & fort he services of ... in running about & writing to promote her interest. Could she say these things for herself, it would be more satisfactory for herself & to you as on the one hand she would better express her thoughts & on the other it would afford a proof of more vigour than at present ... but she seldom leaves her bed more than once in a week & very unwillingly rises from her pillow, so that writing is out of the question. However she says that if she is able to before she goes to add a line(?) she will do it. She had never received any letter from you since last winter. Those she answered & one sheet was for me. But since I joined her in Juny last, no letter from you or from Holland have come to her hand.

I don't doubt that shortly m. Quarles resistance of l.. will arrive & I have the pleasure to say, that by the kindness of providence who raised up friend, tot he worthy & amiable .. & who blessed he induitr... while she was able to exart them, she has to use the language of an apostle, been full abandoned

Not a want has she known, not a care has she felt, but for the future support of her dear child, Yet her(e?), she can commit to the same god who has so wonderfully provided for her parents when so the view of the world she seemed destitute,

forsaken & injured by his natural protection. Far more happy is she than he – who's mind is always galled & irritated & who is in distressed circumstances.

He has got a person lately to apply to his family for assistance & I hope will obtain some. If he would enter the army again he might live respectably, but he is a riddle I cannot solve & one I don't like to think about. I hope he will live to repent. Had dear Angelique anything comfortable to say of him she would have done. Her silence about him arisen from this cause. He is somewhere in or near London.

To return to our dear suffering friend, she has kept her room ever since she came from ... & for some weeks past her bed. She is extremely pale & thin. Her cough is now less troublesome & she spits(?) less but I fear the disorder has only changed in mode of effect, as since they have diminished her bowels have been in such a painful & relaxed state, that ... & all astringed(?) are obliged to be constantly used. She has for some weeks been permitted animal food & wine. At first she was pleased with the change but now has little relish(?) for solids(?) of any kind.

The good doctor sent her some of his own ... & nothing can be more generously attentive & friendly than he has been. He is a man of fortune & it would be an affront to him after what he has said & done to offer him money. He told me there was not the least shadow of ... to hope amendment

All his ... was that she had lived so long. She is truly resigned as the ... & ready to depart his pain briefly proceeds from her being so very thin that she can not sit or lie easy & from her bowels being disordered. The dear ... has settled all her worldly affairs & has lately appointed m. wyld(?) second guardian to her child in my room. This was thought better on account of a letter her unhappy husband wrote her last december in with so much violence to his poor wife & with so much violence against me that I chose to ... & have nothing to do with the father, tho i shall always show much kindness to the poor child as lies in my power. Every one thought it more prudent to take two gentlemen.

All this finished, our dear Angelique had the secrement very priorly & i properly administered to her in her bed. ... McClain and myself assisting. ... has now returned to Bath. It will be grateful to their relations & friends of this dear woman to know how much she is loved & respected by all of her neighbours of the lower rank as well as the higher. It is honorable to herself & is honorable to them also. Also one lends her new ..., another fresh eggs. A third milady a fourth... in short she might command any(?) if she needed it. You may be sure that she neither has needed or will ever need all that my endeavors can do to soothe & make her as comfortable as her situation admits(?).

But it is on these occasions one sadly feels, how little is in even power w effect & much remains only to be desired or deplored and how an opportunity of reading this tomorrow to... I will not let it ... tho' it must go without a line from your dear friend. If she revives a little she will write you a few lines by another You must therefore take her kindest love & warmest best wishes from my pen. & our best regards to & the remaining dear Mevills(?).

I heard a few days since from Tammy(?) who was well, but farrant(?) & the baby had colds. Say every thing kind to dear excellent ... to whom our suffering friend has great obligation.

Last Monday poor Harriet celebrated her 15th birthday. She dined at mr. Sparrows or it would have been a mournful anniversary. She is grown stout as well as tall & I hope will retain the many friends her mother has recommended her to as long as they live. she has good principles & has had a religious education. God ... they may own happiness & that of others with whom she is or may be connected. accept her respectfully. What a blessing would it have been for her, had her American friends come to this country, but all things are ... & well edored?? & I assure you that I am & have been all along happy that I have been the person appointed to succant?? ... to ... of my dear friend.

I ... more, as long as she was all to go at...

But lately she has been confined with sickness. You say nothing about mr Cowden & family. I hope all is well . Give my love & say I am so. This has been a singular?? Blessing at this time ... my dear friend. Heaven bless you all may this go late & with no speed we will pray lovely Angelique

Document 4

Samenvatting

Geschreven brief door Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford op 28 september 1809, vanuit Bourton, aan haar zus Cornelie.

Angelique Wilhelmina geeft aan al lang niet meer van haar zus gehoord te hebben. Ze schrijft daarna veel met mevrouw Cowden en haar dochter Harriët te praten over haar. Vervolgens spreekt ze over een natte zomer en dat er meer tijd om te tekenen is deze winter. Ze zegt een uitnodiging gehad te hebben van een vriend, maar liever knus in Bourton te blijven. Ook zegt ze niet moe te zijn, maar wel alleen. Ze geeft zichzelf hiervan de schuld, omdat ze niet vaak haar burens bezoekt. Wel is ze erg dankbaar voor haar vriendschappen.

Transcriptie

Angel. W.

Bourton, 28 sept. 1809

Dear Sister.

Though I am not blessed with a letter from your dear hand, since I dispatched my last to you, and since one to ... Feitama I have a want of writing. I will try to forward this, in hopes that it may reach you one day or other. This more than ever uncertainty is desagreably painful – One keeps putting off continually to write, till time elapses and we remain sadly ignorant of eachother.

I remain nevertheless dear excellent friend, alive to you with heart and soul, and often do ... with my dear valuable Cowden, some good talk concerning you. My dear child knows you & often meddles in the conversation, in adding what sh eremembers to have heard me say in former occassions. Last Sunday I saw at church a young pretty girl, which I fancied to be much like you, I told Harriet to – Since she has been speaking of the young lady who was so like her dear aunt ...

Have you got as wet a summer as we have? I do never remember so unsettled a season – I hear the... predicted this wet summer, the wettest ever known, by an uncommon speck in the sun – it has much injured the corn.

The ... has to hurt the apples, so cider will be dear as well as bread. Only the potatoes are more excellent & plentiful – they are and remain my favorite vegetable.

My dear child has pleasure and taste for these things, being naturally neat and quiddling, she will do the same by and ..., but we have as yet other fish to fry, ans I do not indulge any further to admire my performances, to follow Jane of her advices – we will have more time to draw this winter, for other ... and ... are now finished, when the weather is fine, I like her to be out in the air- She grows tall, and a little fatter, enjoys the .. health. I will keep quiet I think at Bourton this winter, though again I have a kind invitation from my friend ... but I rather stay this winter snug & quietly to myself. I for alas dear Cowden is going again & her friend at ..., this dear friend does not like this place in winter, I do, for I like my quiet ..., I am never tired though alone –

Indeed this is my own fault, if I do not go often to my good neighbours, who call me sometimes musiciable?? – it is pleasant to have friendly & amiable neighbours & this village has many advantages – and put all together I should not live anywhere cheaper ... - thanks to my dear generous friends I am blest with ease and comfort, how often do I wish you to see the happy state you indulge me in!

How often does my heart bless my dear brother and lovely sister, I invoke the heavenly reward due fort heir kindheartedness-! My lodgins are delightfully ... and a pretty neat looking parlour, which strikes everyone – I lately had a visit at breakfast, from every?? Old friend, Mip Cozem?? She was not altered?? a bit, was as kind and friendly as could be, and much inquired after you – I told you I had seen much after sister Harriet Penival when in town, and the is a much affectionate friend & your happy friend Angelique – I repeat it, I have preserved all my old friends (poor D excepted) and have turned much ... & amiable connection – I have been much affected by the lots my dear friend ... sustained, in the late engagement in spain a Captain, her brother, a most excellent young man, who I know I pity my good (mip) who is a must excellent mother ... her children.

Religion justains them all – my friend says very well “the shafts of the misfortune...

I feel so happy that miss Cowden & ..., both good & worthy, excellent judges, know the I do full credit tot hem.

Particularly my dear kind amiable friend – who to ... is, the want of charters, for music & dancing, there two ... I could get if again free from expenses as when with my friends, I could spare the money for – I have still a piano forto, but though she practices daily a little, yet a master?? Is wanting, I am no completed one.

... of money, If I continue tot hink as i do now, I shall request of you, dear sister, to keep your next remittance, towards repaying yourself ... oh how my heart has it still does bleed fort his

When shall mankind be blessed with a return of peace.-frans- ading much history with Harriet one gets quite melancholy about ... she is fond of that kind of reading, just finished Velot's revolution de name

I must finish though I could go on, if i was to entertain you with my ...

God in heaven bless you ...

W Cowden sends her kind regards, so does Harriet, I am, dear friend, yours truly Angelique.

Document 5

Slechts het relevante deel is getranscribeerd

Samenvatting

Erfdeel van Cornelia Quarles aan Angelique

Angelique Wilhelmina Quarles erft een deel van haar zus Cornelia Anna Quarles.

Angelique is executeur en verdeeld deze erfstukken. De reukdoosjes, het geborduurde scherm en een schilderij van een engel gaan naar mevrouw Feitama.

Transcriptie

Ik ondertekende Angelique Quarles, gehuwd geweest met Charles D'escury, doch van dezelve wettiglijk gesepareerd zijnde, ingevolge de acte daarvan op 31 dec 1807 gepasseerd, geïnformeerd zijnde door den wel edele heer Mr. Willem Quarles, in qualiteit als bij acte door mijne overledene zuster Jongvrouwe Cornelia Anna Quarles den 10 maart 1802/7 voor den notaris Lambertus Sijthoff en getuigen in de Haag gepasseerd, ingestelde executeur in haaren boedel en nalatenschap, dat in dezelve boedel was gevonden een couvert, waarop niet den eigen kennelijke hand van wijlen mijnen gemelde zuster was gestels alle dispositions, en waarin was de navolgende mede met haar eigene hand in den Fransche & Hollandsche talen geschreeven beschikking door haar geteekend en met haar Bekrachtigt luidende als volgt:

Madame Feitama: Reukdoosjes, het geborduurde scherm en schilderij van een engel

Document 6

Deze brief is uit het Engels naar Nederlands vertaald. Hierdoor kunnen er bepaalde woorden of zinnen net anders lopen.

Samenvatting

Acte van Scheiding. Dit contract is gemaakt op 31 december 1807, in het 48ste jaar van de regering van George IV (koning Verenigd Koninkrijk), in de stad van Bristol. Hun huwelijk was op 28 juli 1793, maar door ongelukkige verschillen zijn zij er in overeengekomen dat ze afzonderlijk en gescheiden van elkaar zullen voortleven.

Angelique mag verder leven alsof zij enig en ongetrouwd is, vrij van macht, autoriteit en regering van hem. Tevens mag zij alle bezittingen en goederen en effecten behouden die aan haar zijn toegewezen.

Angelique zal de zorg dragen over hun dochter, Harriët, gedurende haar minderjarigheid. Vrij van controle of bemoeienis van Simeon. Hij is wel toegestaan om op aannemelijke tijden zijn dochter te zien en te bezoeken aan het huis van Angelique. Hij moet dan wel de dag ervoor kennis geven aan haar dat hij langskomt.

Transcriptie

Acte van Scheiding.

Dit contract door drie partijen gemaakt den 31 dec. 1807 in 't 48 jaar der regering van George IV tussen den Ch. D. van de stad van Bristol ... in de eerste plaats, A. W. D'Escury zijne vrouw in de twwede plaats en de heer John Forbes de jongere van Basinghallstreet(??) te Londen... in den derde plaats den huwelijk zijnde gesloten en bekrachtigd door en tussen de genoemde Charles (karel) d'Escury en Angelique Wilhelmina d'Escury zijne huisvrouw op den 28 juli 1793, maar door sommige ongelukkige verschillen en geschillen sedert zijn de voorgevalln en nog tussen heb blijvende voortduren, zijn zij, ten gevolge van wederzijde overeengekomen om afzonderlijk en gescheiden van elkander te leven en hebben de genoemde partijen goedgevonden de navolgende overeenkomsten te beramen en daar te stellen.

Deze acte geeft dus ... dat de genoemde Jacob Carel d'Escury in consideratie van de verbintenis door genoemde John Forbes ..., hier agter vermeld voor en ten behoeve van de genoemde Angelique Wilelmina D'Escury en bij haar ... verzoek gecertificeert als hebbende dit stuk geregeld, overgeleverd, en wegens de toestemming van heer ... de genoemde A. W. D. hier onder uitgedrukt, dit contract voor hem als zijne erfgenaam, executeur en administrateur homologeert bij en met de genoemde John Forbes zijne executeur en ,, ,, administrateuren opwegende wijze ... dat de genoemde A. W. D. selve mag van nu afaan gedurende t natuurlijk leven van beide genoemde Jacob Carel en Angelique Wilhelmina zijne vrouwe, afzonderlijk en gescheiden van de genoemde Jacob Carel leven, alsof zij was eenig en ongetrouwd, en der ... vrij van de macht, t ge...d, de dwang, autoriteit en regering van hem den genoemde Jacob Carel en dat zij zal vermogen te loven en wensen in zodanige plaats of plekken en met zodanige persoon of personen en op zodanige wijze als het de genoemde Angelique Wilhelmina D'Escury zef goeddunken, en dat hij genoemde Jacob Carel niet zal of mag ... en trachten Angelique Wilhelmina D'Escury in haar persoon og in haar manier van leven, nog ooit vragen of en hij geene middelen hoe genaamd haar dwingen of tragten te dwingen de genoemde Angelique D'Escury om te wonen of te leven met hem genoemde Jacob Carel nog te dwingen of tragten te dwingen tot enige huwelijkse plichten, nog zal nog wil en die of andere reden gebruik maken van enig geweld op de persoon van A.W. D., ook niet instantelijk vervloeken of door enig persoon of personen, wie ook laten vervloeken en genoemde A. W. D. maar dat zij zal vermogen in alle gevallen te leven alsof zij was eenig en ongetrouwd, buiten de dwang van Jacob Carel of van eenig persoon of personen door zijn middel of tussenspraak en dat A. W. D. mag zonder tegenspraak en gerust houden, ontvangen en gebruiken de differente artikelen van zilver, linnen, boeken, meubels, gespecificeerd in de lijst geschreven aan de wet of aan deze tegenwoordige acte gevoegd en dat zij zal en mag behouden en genieten alle hare ringen, juwelen en andere kostbare Hoe genaamd die zij heeft, en alle andere zeker gelden of goederen (effecten) of erfenis hoegenaamd, en dat genoemd zilver, linnen, meubels, vervat in bovengenoemde lijst en dus alle juwelen en Aanstaande aanwinnigen als bovengemeld zullen zijn volkomen ten haare en afzonderlijk dispositie (niettegenstaand haren tegenwoordige getrouwde staat maareven alsof zij was eenige en ongetrouwd). Zonder enige verhinderingsen, vervolging, moeilijkheid, weigering, Of dwarsbooming hoe genaamd t zij door hem den genoemde J.C.D.

zijne erfgenamen, executeuren, administrateurs of andere personen, hoegenaamd volgende wet eenige macht hebbende of hen of hun, en verder dat genoemde A.W.D. zal voortgaan met te hebbende zorgen bekering over de persoon van H.J.L.W.D. dogter van de genoemde J.C.D. en A.W.D., gedurende haar minderjarigheid, vrij van de controle of bemoeienis van genoemde J.C.D. Maar hij is toegestaan om op aannemelijke tijden zijne dochter te zien en bezoeken aan het huis van A.W.D.

Zullende J.C.D. een dag van te voren kennisgeven van zijn voornemen aan A.W.D. en anders niet.

En in consideratie van t contract en de toestemming hierboven gemeld van de kant en ten behoeve van J.C.D. zijne erfgenamen, executeurs en administrateurs dat het voor accoord werde ge-executeerd... genoemde John Forbes (op het verzoek en met de kennis van A.W.D) het voor contract, en zij A.W.D. declareert, consenteert en ... met J.C.D. zijne erfgename, executeurs en administrateurs en zijne ..., bij deze tegenwoordig, dat zij A.W.D., zal en wil van nu voortaan gedurende het natuurlijk eeven van hun beide, gesepareert van haare man alsof zij was eenig en ongetrouwd en zal nog wil voor.....

1140. Families Quarles, Quarles de Quarles en Quarles van Ufford

3.4.1.04.266. Akte van naturalisatie van Simeon Jacob Carel Collot d'Escury tot Brits onderdaan, 1799. Afschrift.

Document 7

Samenvatting

Simeon Jacob Carel Collot d'Escury wordt op 13 juni 1799 genaturaliseerd tot Brits onderdaan. Dit betekent dat hij dezelfde rechten heeft als een vrij geboren onderdaan van het koninkrijk Groot-Brittannië. Hierdoor is hij in staat dezelfde rechten te hebben. Hij heeft alleen niet het recht om in een ander land immuniteit of aflat in de handel te claimen die kan worden geclaimd door een geboren Brits onderdaan, tenzij hij gedurende een periode van zeven jaar in Groot-Brittannië of een bijbehorende kolonie heeft gewoond. Hij mag gedurende deze jaren niet langer dan twee maanden afwezig zijn geweest.

Transcriptie

13 juni 1799

Humbly request your most excellent majesty the lordes spiritual and temporal and commons in this present Parliament. Assembled Simeon Jacob Charles Collot d'Escury, son of John Martin Collot d'Escury by Wilhelmina Christiana du Tour, his wife born al Rotterdam, out of your majesty's allegiance proffering the protestant religion and having given testimony of his loyalty and fidelity to your majesty and the good of this kingdom that it may be enacted and be it enacted by the king most excellent majesty by and with the advice and consent of the lordes spiritual and temporal and commons in this present parliament assembled and by the authority of the name that he the said Simeon Jacob Charles Collot d'Escury shall be and is hereby from hereforth naturalized and shall be adjudged and taken to all intents and purposes to be naturalized and as a free born subject of the kingdom of Great Britain.

And he is and shall be from henceforth adjudged reputed and taken to in every condition respect and degree free to all intents purposes and constructions as if he had been a natural born subject within this kingdom.

And be it further enacted that the said Simeon Jacob Charles Collot d'Escury shall be and is hereby enabled and adjudged able to all intents, purposes and constructions whatsoever to inherit and be inheritable and inherited and to demand, challenge and take/retain/have and enjoy all or any Manors, Lands, Tenements (pachtgoed), Hereditaments, Goods, Chattels(roerende persoonlijke goederen), Debts, Estates and all other privileges and immunities (legaal privilege), benefits and Advantages in Law or in Equity.

Belonging tot the liege people and natural born subjects of this kingdom and to make his Resort or Pedigree as Heir to his incestors lineal or collateral by reason of any Descent Remainder Rev/senter right title Coneveyance Legacy or bequest whatsoever hath may or shall from henceforth descend remain, revert/resert, acerue or grow due unto him as also from henceforth to take have retain keep and enjoy all manors, lands, tenements and hereditaments which he may or shall have by way of purchase of gift from any person or persones whomever.

And to prosecute, pursue, maintain, asow, justify and defend all and all manners of election suit and causes? and all other things to do as lawfull, liberally, freely and varely as if he had been born of british parents within this kingdom may lawfully in any wise do.

And he the said Simeon Jacob Charles Collot d'Escury ... in all things and to all intents and purposes shall be taken to be and shall be a natural liege subject of this kingdom of Great Britain any Law, Act, Statute, Provision, Custom, Ordinance or other matter or thing whatsoever to the contrary in any wise notwithstanding. And be it further enacted that he the said Simeon Jacob Charles Collot d'Escury shall not hereby be enabled to be of the Privy Council (formeel adviesorgaan van Brits regerend vorst) or a member of either House of Parliament or to take any office or place of trust, either civil or military or to

have any Grant of Lands Tenements or Hereditaments from the Crown to himself or any other Person or Persons in Trust for him any thing herein contained to the contrary notwithstanding.

And be it further enacted that he the said Simeon Jacob Charles Collot d'Escury shall not hereby obtain or become entitled to claim within any foreign country any of the immunities or indulgencies in trade which are or may be enjoyed or claimed therein by natural born British subjects by by Virtue of any Treaty or otherwise unless he the said Simeon Jacob Charles Collot d'Escury shall have inhabited and resided within Great Britain or the Dominions thereunto belonging for the space of seven years subsequent tot he first day of this present session(??) Of Parliament and shall not have been absent out of the same for a longer space than two months at any one time during the said seven years anything herein contained tot he contrary notwithstanding.

George.... Parliament

Vertaling transcriptie

Verzoek nederig uw meest uitmuntende majesteit de geestelijke en stoffelijke en gemeenschappelijke heerschappij in dit huidige Parlement. Simeon Jacob Charles Collot d'Escury bijeengeroepen, zoon van John Martin Collot d'Escury bij Wilhelmina Christiana du Tour, zijn vrouw geboren in Rotterdam, uit trouw van uwe majesteit, het aanbieden van de protestantse religie en getuigenis hebben afgelegd van zijn loyaliteit en trouw aan uwe majesteit en het welzijn van dit koninkrijk dat het kan worden uitgevaardigd en uitgevaardigd door de meest uitmuntende majesteit van de koning, door en met het advies en de toestemming van de geestelijke en tijdelijke en commons van de heren in dit huidige parlement, bijeengekomen en door het gezag van de naam die hij heeft de genoemde Simeon Jacob Charles Collot d'Escury zal en wordt hierbij van nu af aan genaturaliseerd en zal in alle opzichten worden beoordeeld en meegenomen om te worden genaturaliseerd en als een vrij geboren onderdaan van het koninkrijk Groot-Brittannië.

En hij wordt en zal van nu af aan worden beoordeeld als gereputeerd en in alle opzichten en in alle opzichten gerespecteerd, vrij voor alle doeleinden en constructies alsof hij een geboren subject binnen dit koninkrijk was geweest.

En zij het verder bepaald dat de genoemde Simeon Jacob Charles Collot d'Escury hierbij in staat zal zijn en wordt geacht in staat te zijn om met alle bedoelingen, doeleinden en constructies te erven en erfelijk en geërfd te zijn en te eisen, uit te dagen en te nemen/behouden/hebben en geniet van alle of enige landhuizen, landerijen, huurkazernes (pachtgoed), erfdeelen, goederen, roerende persoonlijke goederen, schulden, landgoederen en alle andere voorrechten en immuniteiten (legaal privilege), voordelen en voordelen in de wet of in het eigen vermogen.

Behorend tot het leenheer-volk en natuurlijk geboren onderdanen van dit koninkrijk en om zijn toevlucht of stamboom als erfgenaam van zijn voorouders in rechte lijn of onderpand (activa) te maken op grond van enige afstamming Remainder Rev / afzender juiste titel Coneveyance Legacy of legaat wat dan ook heeft kan of zal van nu af aan afstammen blijven, terugkeren/herplaatsen, verwerven of groeien die hem toekomen, en van nu af aan ook alle landhuizen, landerijen, huurkazernes en erfstukken die hij kan of zal hebben door middel van de aankoop van een geschenk van welke persoon of personen dan ook.

En om alle vormen van verkiezingsaanklacht en -zaken te vervolgen, te vervolgen, te handhaven, te verdedigen, te rechtvaardigen en te verdedigen en alle andere dingen die hij zo wettig, vrijelijk, vrijelijk en gevarieerd kan doen, alsof hij uit Britse ouders in dit koninkrijk was geboren, mogen op welke manier dan ook wettig doen.

En hij, de genoemde Simeon Jacob Charles Collot d'Escury... zal in alle dingen en in alle opzichten worden beschouwd als een natuurlijk leenonderwerp van dit koninkrijk van Groot-Brittannië, elke wet, wet, statuut, bepaling, gewoonte, Verordening of andere zaken of zaken die op enigerlei wijze het tegendeel beweren. En zij het verder bepaald dat hij, de genoemde Simeon Jacob Charles Collot d'Escury, hierbij niet in staat zal worden gesteld lid te zijn van de Privy Council (formeel adviesorgaan van Brits regnerend vorst) of lid van een van beide Houses of Parliament, of om een functie of plaats te bekleden. van vertrouwen, zowel civiel als militair, of om enige toekenning van landhuurkavels of erfdeelen van de Kroon aan hemzelf of een andere persoon of personen die voor hem in vertrouwen zijn, ongeacht hetgeen hierin is opgenomen dat het tegendeel beweert.

En of het nu verder wordt bepaald dat hij, de genoemde Simeon Jacob Charles Collot d'Escury, hierbij niet het recht zal verkrijgen of het recht zal krijgen om in enig ander land enige immuniteit of aflat in de handel te claimen die daarin wordt - of kan worden genoten of geclaimd - door geboren Britse onderdanen op grond van een verdrag of anderszins, tenzij hij, de genoemde Simeon Jacob Charles Collot d'Escury, gedurende een periode van zeven jaar na de eerste dag van deze huidige zitting in Groot-Brittannië of de daarbij behorende Dominions zal hebben gewoond en verbleven.

Van het Parlement en mag tijdens de genoemde zeven jaar op geen enkel moment langer dan twee maanden afwezig zijn geweest, ondanks alles wat hierin staat dat in strijd is.

1140. Families Quarles, Quarles de Quarles en Quarles van Ufford

3.4.1.04.268. Notarieel testament van Simeon Jacob Carel Collot d'Escury en Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, met een dergelijk testament mbt hun effecten in Groot-Brittannië, 1793

Document 8

Samenvatting

Op 9 september 1793 wordt onder notaris Lambert Sijthoff het notarieel testament opgemaakt van zowel Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford als Simeon Jacob Carel Collot d'Escury. Hierin staat dat ze beiden effecten/aandelen hebben in Groot-Brittannië en Engeland. Er wordt verklaard dat de overlevende van de twee volledige autoriteit heeft om alle genoemde goederen te beheren, administreren, verkopen en weggooien, geen een uitgezonderd, en om het geld dat hieruit voortkomt te ontvangen.

Transcriptie

This day the ninth of september 1793, appeared before me Lambert Sijthoff, Notary ...blik, admitted by the court of Holland, willing (??) at the Hague and in the presence of the underwritten witnesses:

The honorable Simeon Jacob Carel Baron Collot d'Escury of the Hague and Madame Angelique Wilhelmine Quarles, his wife, who signified that having some effects in the kingdom of England and Great Britain, they have and do by these presents nominate and appoint the survivor of them to be sole executor and administrator, or executrix and administratrix of all such effects, as the first lying of them the said appeverers/appearers shall or may be portested?? off, in the aforesaid Kingdom of England and Great Britain, at the time of his or her decease, whether in their joint names or in the name of each of them seperately giving and hereby granting onto the said survivor full power and authority, for immediately after the first dyings death to manage, administer, sell and dispose of all the said Effect, none excepted, to receive the moneys arising there from, and to give lawfull laequettances (kwijtschelding?) and discharges for the fame:

They the said appearers requiring that after the decease of the first dying of them, letters of administration may be granted hereon in the usual form.

This done and passed(?) at The Hague in the presence of the underwritten witnesses, the day, month and year as above. Signed Sealed and delivered at the presence of us:

H. van der Meer

H. H. Sijthoff

L. Sijthoff

...

S.J.C. Collot d'Escury

A.W. Collot d'Escury

Geboren Quarles

Vertaling transcriptie

Op negen september 1793, vandaag, verscheen voor mij Lambert Sijthoff, notaris, toegelaten door het Hof van Holland, willing(??) in Den Haag en in bijzijn van de volgende getuigen:

De eervolle Simeon Jacob Carel, baron Collot d'Escury uit Den Haag en Madame Angelique Wilhelmine Quarles, zijn vrouw, die aangaven dat ze, met enige goederen/bezittingen in het koninkrijk van Engeland en Groot-Brittannië, bij deze de overlevende van hen twee aanwijzen als executeur en administrator, of executrix en administratrix van deze goederen. De eerst overledene van hen de zojuist genoemde genoemde?? Zal of mag portested?? Off, in het koninkrijk van Engeland en

Groot-Brittannië, wanneer hij of zij sterft, hetzij in hun gezamenlijke naam of de naam van hen apart, wordt hierbij de overlevende de macht en autoriteit verleend, meteen na de eerst overledene zijn of haar dood, om alle genoemde goederen te beheren, administreren, verkopen en weggooien, geen een uitgezonderd, om het geld dat hieruit voortkomt te ontvangen en hun wettige kwijtscheldingen geven voor de roem??

Zij, de genoemden hebben het nodig dat na het overlijden van de eerstgestorvene van hen, bestuursbrieven hier in de gebruikelijke vorm worden verleend.

Getekend, bezegeld en bezorgd bij presentie van ons:

H. van der Meer.

H.H. Sijthoff

L. Sijthoff

...

Simeon Jacob Charles Collot d'Escury

Angelique Wilhelmina Collot d'Escury, geboren Quarles

Nationaal Archief Den Haag

1.10.21 Inventaris van het archief van de familie Collot d'Escury en aanverwante geslachten, 1410-2016

1.10.21.396. Aantekeningen van genealogische aard betreffende de familie Collot d'Escury, ook afzonderlijke leden en aanverwanten; met bijlagen.

Document 9

Samenvatting

Dit is een biografisch stuk over het leven van Simeon Jacob Carel Collot d'Escury. Hij was zoon van Joan Marthe en Christina Wilhelmina Baronesse du Tour, geboren te Rotterdam 18 februari 1770. Hij was onder meer werkzaam als page van Prins Willem V.

Hij trouwde op 28 juli 1793 in Den Haag met Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford. Hier staat dat zij stierf in Flax-Bourton in Engeland op 6 maart 1812. Samen hebben zij een dochter gekregen, genaamd Harriet Jeanne Louise Wilhelmina, geboren in Walcot in Engeland op 3 februari 1797.

Transcriptie

Simeon Jacob Carel Collot d'Escury, zoon van Joan Marthe en Christina Wilhelmina Baronesse du Tour geboren te Rotterdam 18 februari 1770. Page van de zijne ... hoogheid den Heer Erfstadhouder Prins Willem V ... Hendrick? En ... luitenant in de Hollandsche Gourdes? Te voet 1788.

Hij trouwde 14 (staat boven '28' met potlood) july 1793 te s'Gravenhage met Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford, geboren in 's Gravenhage 11 juny 1763.

Zij stierf te Flax-Bourton in Engeland den 6 maart 1812. Hebben een dochter genaamd Harriet Jeanne Louise Wilhelmina, geboren te Walcot in Engeland 3 february 1797.

Zij is te 's Gravenhage gehuwd 11 juni 1817/2 met Pierre Philippe Quarles van Ufford, geboren te s'Gravenhage 20 mei 1784. Simeon Jacob Carel Collot d'Escury is 11 july 1816 in Engeland hertrouwd met Clotilde Barclay. Uit dit huwelijk zijn twee dochters gekomen: Christina Elisabeth geboren 8 september 1817/2 aan de Kaap de Goede Hoop, gehuwd met Harybury, uit dit huwelijk kreeg zij 5 kinderen.

Andere dochter: Agatha Clotilda geboren 16 april 1823 aan de Kaap, gehuwd te Zutphen met dr. C. ... uit dit huwelijk kreeg zij vijf kinderen.

Jacob Carel is 21 december 1827 op zee overleden op reis voorbij st Helena, aan boord van het schip Hurford? Op reis naar engeland. Komende van de Kaap.

Simeon Jacob Carel Collot d'Escury, en zijn vrouw Angelique Wilhelmina Quarles, hij nu buiten enig employooy zijnde, hebben na rijp overleg geresolveerd om een buitenlandse reis te gaan doen, en ten dien einde hebben zij zich geadresseerd bij H. H. Noy: ten einde een paspoort op Hamburg te verkrijgen, het welk het hun is toegestaan, in diervoegen(?) dat zij daar op kunnen gaan en retourneren zonder bepaling van tijd, dat hebben zij mij (haar grootvader) geschreven bij ... uit s'Hage den october 1795. Daarbij meldende, dat zij niemand raad hebben gepleegd en; en mij daar van kennisse gave, den 3 februari 1797, is zij voorspoedig in het kraambd bevallen van een dochter te Bath in Engeland, en is aldaar gedoopt in de Engelse kerk en genaamt:

Henriette Johanna Louisa Wilhelmina

Stadsarchief Amsterdam

226. Archief van de Familie Hooft en Aanverwante Families

1.3.4.4.115 stukken betreffende het beheer door Abraham Feitama voor Simeon Jacob Carel Collot d'Escury en Angelique Wilhelmina Quarles, wonende in Engeland, 1797-1812.

Document 10

Deze getranscribeerde informatie is slechts een klein deel van de gehele inhoud van dit inventarisnummer. Het geheel is gedigitaliseerd en te bekijken op de website van Archief Amsterdam.

Samenvatting

In dit document is er geschreven over een reis die door Angelique Wilhelmina Quarles van Ufford met haar man Simeon Jacob Carel Collot d'Escury is gemaakt. Hieruit blijkt dat zij na hun reis terug zullen keren naar Den Haag.

Verder in dit document wordt hun woonplek genoemd, namelijk Percy Place Lower east hayes in de parochie van Walcot in de provincie of district Somerset.

Transcriptie

...De Staten-Generaal van de Verenigde Provinciën der Nederlanden aan alle commandanten van de Algemene Troepen, luitenants en generaal-majours, kapiteins, luitenants, officieren en soldaten, zowel militairen als infanterie, ter zee en te land, alsmede aan allen die het zal thuishoren in Onze ..., of in de zijne van onze bondgenoten en vrienden, ...: laten we zien dat we, op verzoek van S. J. Collot d'Escury, zijn toestemming hebben gekregen en verleend, zoals we voelen en en hierbij verlenen en het S. J. C. Collot d'Escury om een reis te maken met zijn vrouw, een geliefde en de nodige bagage naar Hamburg en om hier terug te keren met het verzoek om deze aan haar te verlenen. Zijn volgende reis, zowel onderweg, en pen in zijn verblijf als voor zijn terugkeer gegeven in Den Haag onder het zakje van de Staat, de parafering van de voorzitter van onze Vergadering, de handtekening van onze griffier in oktober duizend zeventienhonderd vijftien. Het eerste jaar van de Bataafse Vrijheid (getekend) H.J. Dyckmeester (...) In opdracht van de bovengenoemde heren Staten-Generaal (getekend) W. Quarles F In overeenstemming met zijn opdrachtgever Amsterdam 14 november 1795...

.....

Mr Simeon Jacob Carel Collot d'Escury ... or himself and as having in wedlock Mrs. Angelique Wilhelmina Quarles and she herself with these adjusted with her husband and being hereto authorised by him – dwelling in Percy Place Lower east hayes in the parish of Walcot in the County of Somerset which declared to constitute and in the strongest manner possible to make powerful by these present Mr. Abraham Feitama – specially in our name and on behalf of the said comparants to sell in public or private sale and to make money of the following effects: ...

.....